

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

Diplomová práce

**VOLNOČASOVÉ AKTIVITY PRO ŽÁKY 1. STUPNĚ
ZÁKLADNÍCH ŠKOL VE MĚSTĚ A NA VENKOVĚ**

Vedoucí práce: PhDr. Otakar Jíra

Autor práce: Bc. Hana Němečková

Studijní obor: Pedagogika volného času – kombinovaná forma

Ročník: 2.

2014

Diplomová práce v nezkrácené podobě

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

25. března 2014

Podpis: .....

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce PhDr. Otakaru Jírovi za cenné rady, připomínky a metodickou pomoc při zpracování mé diplomové práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1 VOLNÝ ČAS.....	8
1.1 Vymezení volného času, jeho definice	8
1.2 Volný čas a jeho význam v životě člověka.....	11
1.3 Volný čas dětí	13
1.3.1. Dětství.....	15
1.3.2 Stručná charakteristika mladšího školního věku	16
1.3.3 Současné dětství.....	19
1.4 Volný čas a výchova	20
1.4.1 Pedagogika volného času.....	21
1.4.2 Další pojmy spojené s pedagogikou volného času	22
1.4.3 Dospělí působící ve volném čase dítěte	24
1.4.4 Funkce volného času.....	27
2 ŽIVOTNÍ STYL	30
2.1 Volný čas a životní styl.....	30
2.2 Diferenciace životních stylů	31
2.3 Faktory utváření životního stylu.	33
2.4 Výchova ke zdravému životnímu stylu	34
2.4.1 Psychohygienu a volný čas	35
2.4.2 Model zdravé osobnosti z pohledu psychohygieny.	35
3 ZÁJMOVÁ ČINNOST	38
3.1 Zájmy	39
3.2 Zájmové vzdělávání	40
3.3 Formy zájmového vzdělávání	41
3.4 Dělení zájmových činností.....	42
3.5 Organizace zájmových činností	43
4 KDE VŠUDE SE UPLATŇUJE VOLNÝ ČAS.....	44
4.1 Prostředí	44
4.2 Prostředí rodiny a volný čas.....	48
4.3 Prostředí školy a volný čas	51
4.3.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	54
4.3.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení	56
4.4 Nestátní neziskové organizace (NNO).	56
4.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM).	56
4.6 Soukromý sektor	57
4.7 Církev a náboženská sdružení.....	57
4.8 Vrstevnická skupina.....	58
4.9 Lokální prostředí a volný čas.....	59
4.9.1 Život na vesnici a ve městě.....	61
4.9.2 Život ve městě.....	63
4.9.3 Život na vesnici.....	64
5 OBEC, KRAJ A REGION.....	65
5.1 Podpora volnočasových aktivit v obci a regionu	66

6 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	68
6.1 Cíl výzkumu.....	68
6.2 Charakteristika lokalit.....	68
6.2.1 Braník.....	68
6.2.2 Sedlčany.....	70
6.2.3 Nechvalice	73
6.3 Hlavní výzkumný problém	74
6.3.1 Stanovení hypotéz - jednotlivé cíle výzkumu.....	74
6.3.2 Výzkumné metody.....	74
6.3.3 Výzkumný vzorek.....	76
6.3.4 Realizace výzkumu	76
7 ANALÝZA VÝZKUMU.....	77
7.1 Informativní data.....	77
7.3 Vyhodnocení ZŠ Nechvalice:	78
7.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření na 1. ZŠ Sedlčany.....	80
7.5 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Školní Praha 4.....	82
8 KONFRONTACE HYPOTÉZ S VÝSLEDKY VÝZKUMU	85
9 DISKUSE.....	95
ZÁVĚR	98
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	100
Seznam tabulek	108
Seznam grafů	109
Seznam příloh	110
Příloha I.....	111
Příloha II.	113
Příloha III.	125
Příloha IV.....	137
Příloha V	149

ÚVOD

V této práci se budu zabývat volnočasovými aktivitami dětí ve městě a na venkově. Základním předpokladem volnočasových aktivit je volný čas. Využívání volného času je ovlivněno společenskými podmínkami, osobními okolnostmi a možnostmi, druhotně i různými pedagogickými i nepedagogickými zásahy dospělých. Žumárová říká: „*To jakým způsobem se dnes postaráme o naše děti, se určitě projeví v dalších letech v širších souvislostech*“.¹

Pracuji jako vychovatelka ŠD v menší škole na Praze 4. Naše škola nabízí žákům různé volnočasové aktivity, z nichž některé sama vedu, proto mne tato tematika zajímá. Při volbě tématu diplomové práce mě inspiroval M. Vážanský, který ve své knize *Základy pedagogiky volného času* říká: „*Volnočasová výchova podléhá lokálním potřebám i regionálním požadavkům jednotlivých zemí s ohledem na rozdílné socio-kulturní, politické a ekonomické systémy, legislativní poměry a úroveň života...*“²

Volný čas se u dětí objevuje se začátkem povinné školní docházky. Každý má o volném čase a jeho trávení svoji vlastní představu. Je to čas, kdy je pouze na nás, jak s ním naložíme. Volný čas nelze jednoznačně definovat. Je to doba, která nám zůstává po skončení školních či pracovních povinností, kdy děláme, co jsme si sami zvolili, i když u dětí svoboda této volby je relativní. Děti mladšího školního věku jsou ještě závislé na rodičích, kteří jejich volný čas ovlivňují právě i tím, že dětem umožní navštěvovat zájmové aktivity. Děti se vhodnému trávení volného času teprve učí, a to především od svých rodičů, kteří jsou jejich vzorem. Každá rodina má svůj vlastní životní styl, který od svých rodičů přejímají jejich děti. To, jak lidé tráví volný čas je zároveň ukazatelem životního stylu rodiny i dětí. Na to, jak děti tráví volný čas, má vliv i socioekonomické postavení rodiny a vzdělání rodičů.

Cílem mé práce je charakterizovat volný čas a problematiku volného času, zmapovat nabídku volnočasových aktivit v daných lokalitách. Formou dotazníkového šetření zjistit, je-li tato nabídka dostatečná a jak tuto nabídku využívají děti mladšího školního věku z pohledu jejich rodičů, porovnat návštěvnost v souvislosti se vzděláním rodičů a finanční dostupností těchto aktivit.

Práce je rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou.

---

¹ ŽUMÁROVÁ, M. *K problematice spolupráce rodiny a školy v oblasti volného času*. s. 289

² VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. s. 112

První kapitola se věnuje *volnému času* dětí mladšího školního věku, charakterizuje mladší školní věk a volný čas z různých pohledů. Zabývá se jeho významem v životě člověka. Kromě snahy definovat volný čas se práce zabývá i funkcemi volného času a osobami ovlivňujícími volný čas dětí. Volný čas je zároveň ukazatelem *životního stylu* a je závislý i na způsobu života jednotlivých rodin. S tím souvisí i *zájmová činnost*, zájmy a zájmové vzdělávání dětí. Ve volném čase se děti seznamují s různými aktivitami a jejich prostřednictvím uskutečňují své zájmy, které postupně rozvíjejí a prohlubují. Děti mladšího školního věku mají více zájmů, které se postupem času vyhraňují. Místem, *kde se volný čas zhodnocuje* a uplatňuje, je nejenom rodina, ale i školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Velký význam má škola, která dětem po skončení vyučování umožňuje věnovat se i zájmovým aktivitám, které děti navštěvují ve svém volném čase. Volný čas dětí ovlivňuje i *prostředí*, ve kterém se děti pohybují, a to nejen rodina, škola, kamarádi, ale i místo, kde žijí - prostředí města, nebo venkova. Každé z těchto míst má své klady i záporny, které se projevují ve způsobu a možnostech trávení volného času. Významným činitelem volného času jsou i obce a regiony, jež vytváří předpoklady pro účast dětí na volnočasových aktivitách, ať se to týká prostoru, materiálního vybavení, nebo personálu. Obce i regiony chápou důležitost volnočasových aktivit i v rámci prevence sociálně patologických jevů, což se projevuje např. v plánech rozvoje obcí či měst nebo v plánech územního rozvoje.

Praktická část práce se zabývá volným časem dětí ve městě a na venkově, konkrétně organizovanými zájmovými aktivitami v Praze 4 – Braníku, menším městě Sedlčany a vesnici Nechvalice, která spadá pod správní oblast Sedlčan. Přejít mezi městem a venkovem tvoří menší města, proto jsem si ve svém šetření vybrala právě město Sedlčany, které je spíše venkovského charakteru a nabízí volnočasové aktivity dětem z okolních vesnic, konkrétně i z Nechvalic. Práce nejenže zkoumá nabídku škol a organizací jednotlivých lokalit, ale i spokojenost rodičů s touto nabídkou, konkrétní aktivity, které děti navštěvují, a to i s přihlédnutím ke vzdělání rodičů.

Ve své práci jsem vycházela především z publikací kolektivu autorů Pávková J., Hájek B., Hofbauer B., dále pak M. Kaplanka, B. Krause, J. Němce a Z. Heluse.

1 VOLNÝ ČAS

1.1 Vymezení volného času, jeho definice

Co vlastně znamená pojem „volný čas“? Tento pojem je relativně nový. I když volný čas existoval i v dávné minulosti, byl především výsadou vyšších vrstev.

Mnozí autoři spojují vznik volného času s krácením pracovní doby, se vznikem industrializace a zavedením pracovní doby. Například **Vážanský** v knize *Základy pedagogiky volného času* uvádí: „*Volný čas je možný teprve industrializací. Nicméně dějinná existence volného času není tak stará jako průmyslová společnost*“ (W. Nahrstedt 1988, s. 19). *Volný čas se stal aktuálním pro převažující část industrializované společnosti teprve zavedením osmihodinové pracovní doby, tzn. od konce první světové války.*“³ V moderní postindustriální společnosti mohl být volný čas chápán jako ukazatel pokroku a s růstem významu volného času se jeho chápání posunuje až k modernímu fenoménu, charakterizujícímu společnost jako „společnost volného času“.

Opaschowski se domnívá, že „*volný čas v dnešním slova smyslu vznikl jako důsledek náboženské reformace 16. století a že nemůže být považován za realizaci osvícenského pojmu svobody 18. století, ani za produkt moderní průmyslové revoluce 19. století.*“ Podle něj se důsledky protestantské etiky promítají do „pedagogizace volného času“, což je smysluplné využití volného času s odmítáním přirozeného lidského přání občas nic nedělat.⁴

Volný čas můžeme chápat několika způsoby: jako čas, který není zatím ničím naplněný, jako čas svobodný, případně negativně - jako čas promarněný, ničím nenaplněný. Pozitivní chápání vidí volný čas jako čas, kdy se můžeme věnovat svým koníčkům a zálibám, kdy mám čas pro sebe, čas, s nímž můžu svobodně nakládat.⁵

„*Může se však stát, že aktivita je jednou volným časem, podruhé nikoli (např. čtení literatury). Otázkou zůstává různá délka pracovní doby, zda je „volný čas“ matek, důchodců či nezaměstnaných opravdu ve své podstatě volným časem.*“⁶

³ VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. s. 22

⁴ Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. s. 12

⁵ Srov. KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti–čas výchovy*. s. 24–25

⁶ KRAUS, B. *Člověk-prostředí-výchova*. s. 157

„Volný čas nabízí velké možnosti obohacování lidského života a výchovné zhodnocování času a prostoru i poznávání vývoje. Volný čas je zároveň naléhavou výzvou.“⁷

I když obecná definice volného času jako taková neexistuje, všichni máme určitou představu o tom, co volný čas znamená. Volný čas je součástí našeho života. Je to doba, kdy se nezabýváme žádnou prací či povinnostmi. Doba, kdy děláme, co nás baví, doba odpočinku, relaxace, doba, kdy uspokojujeme své potřeby a zájmy, kdy probíhá naše seberealizace. Typickým znakem volného času je „chci“ nebo „můžu“ oproti povinnosti „musím“.

Výklad pojmu volný čas se u různých autorů příliš neliší.

U nás se volným časem kromě jiných zabývá především kolektiv odborníků kolem Jiřiny Pávkové, zejména B. Hájek a B. Hofbauer. Tito autoři charakterizují základní problémy zhodnocování a ovlivňování volného času. Ve svých knihách *„Pedagogika volného času“* a *„Pedagogické ovlivňování volného času“* předkládají souhrn vnímání volného času u dětí, především z pohledu výchovy mimo vyučování, to znamená v době po skončení vyučování. Mimo jiné charakterizují podmínky a formy pedagogického ovlivňování volného času dětí, zabývají se institucemi, které nabízejí volnočasové aktivity, věnují se především dětem a mládeži. Proto v práci budeme vycházet především z jejich hlediska pohledu na volný čas nebo jejich dělení zájmových činností. Důvod pro soustředění se na tento okruh teoretiků volného času je především ten, že vychází z českých reálií současné doby, ať už se jedná o legislativu, teorii pedagogiky volného času nebo o praktickou stránku celého problému.

V knize *„Pedagogika volného času“* se uvádí, že: *„...volný čas možno chápat jako opak doby nutné práce a povinností a doby nutné k reprodukci sil (Průcha, Walterová, Mareš, 2001). Je to doba, kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi, přinášejí nám pocit uspokojení a uvolnění.“⁸*

---

⁷ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. s. 15

⁸ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. s. 13

Pojem volný čas zahrnuje odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, zájmové vzdělávání, dobrovolné společensky prospěšné činnosti. Naopak do něj z pohledu dětí nepatří práce spojené s vyučováním, sebeobsluhou, péče o zevnějšek, povinnosti spojené s provozem domácnosti, jídlo, spánek hygiena či zdravotní péče. Někdy mají lidé i tyto činnosti jako koníčka, většinou se jedná o činnosti jako je vaření nebo péče o zahradu.⁹

Dále autoři (**Hájek, Hofbauer, Pávková**) volný čas charakterizují takto: *„Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyziologické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti. Volný čas je dobou, kterou má po splnění povinností člověk k dispozici pro činnosti sebeurčující a sebevytvářející: odpočinek a zábavu; rozvoj zájmové sféry; zlepšení kvalifikace; účast na veřejném životě.“*¹⁰

O současné společnosti hovoříme jako o „společnosti volného času“, tj. klademe důraz především na volný čas. Ve volném čase se odehrává většina zážitků, které nás ovlivňují, aktivity, které naplňují naše životní potřeby, zájmy, ideály. Volný čas můžeme podle Kapláňka charakterizovat takto:

- *„Volný čas je pro člověka jeho „vlastním“ časem, časem bez povinností – lidé si přitom právě dnes přejí mít ještě více disponibilního času, než skutečně mají.*
- *Volný čas je čas sociálních kontaktů a společenského života – ve volném čase mají lidé možnost pěstovat mezilidské vztahy, Ať už jde o společenské akce, setkání, spontánní kontakty nebo dlouhodobé zapojení do společnosti (sociální angažovanost).*
- *Volný čas je také pracovním časem – člověk pracuje i ve volném čase, ať už pro radost (koníčky, kutilství), tak pro sebe (práce pro domácnost), nebo pro přátele (pomoc známým), ale také kvůli zvýšení příjmů (druhé zaměstnání).*¹¹

---

⁹ PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času*. s. 13

¹⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 10

¹¹ KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. [Online], s. 19 – 20

1.2 Volný čas a jeho význam v životě člověka

Volný čas je znakem svobody člověka. Hodnotu má volný čas tehdy, je-li využit ku prospěchu člověka a jeho osobních kvalit.

Volným časem dítěte disponují ti, kteří o něj pečují, a to jak z hlediska materiálního, tak duchovního. S čím a jak si děti budou hrát, jak budou trávit volný čas (zda hrou, či zájmovou činností) u menších dětí rozhodují rodiče. Volný čas je ovlivněn věkem dítěte, jeho schopnostmi, školou – učitelem, který dětem ukládá úkoly i mimo vyučování. Později se dítě samo pokouší realizovat v čase, který mu zbývá po splnění povinností, a vznikají u něj postupně různé zájmy.¹²

„Význam zájmů pro rozvoj schopnosti jako trvalejších vlastností osobnosti je dnes uznáván jak školou, tak rodinou. (...) Volný čas nabývá významu u jedince s jeho dospíváním, s vyhraňováním jeho potřeb a zájmů. V adolescenci a dospělosti již jedinec zpravidla umí nakládat s volným časem z pohledu svých životních aspirací.“¹³

Volný čas má mít ale také určitou kvalitu podle toho, jakým způsobem dokážeme volný čas využít. Některé věci děláme, jen když je chápeme jako něco smysluplného, úctyhodného, nutného. K takovým věcem patří i volný čas.¹⁴

Proto je zvláště u dětí důležité nabízet jim pestré zájmové činnosti, čímž je učíme trávit volný čas smysluplně. Rozvíjíme tím jejich schopnosti, žádoucí chování, uspokojujeme tím jejich zájmy a potřeby, formujeme jejich postoje a morální vlastnosti, učíme je společensky žádoucím využívání volného času, získávání nových vědomostí a zručností, návykům a celoživotnímu vzdělávání.¹⁵

Každý z nás, ať se jedná o děti či dospělé, potřebuje volný čas, čas bez povinností, čas sám pro sebe, který můžeme trávit podle svých představ, ať již nějakou zájmovou činností, či naopak nečinností. *„Volný čas slouží nejen k odpočinku a rekreaci, ale lidé chtějí zábavu a prožitky, mají i potřebu*

---

¹² Srov. ŘEHOŘKOVÁ, M. in SPOUSTA, V., et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. s. 12

¹³ ŘEHOŘKOVÁ, M. in SPOUSTA, V., et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. s. 12

¹⁴ Srov. PIEPER, J. *Volný čas moudrost vzdělání*. s. 16

¹⁵ Srov. PASTERÁKOVÁ, L., ONDRIKOVÁ, E. *Hodnota volného času*.

seberealizace v dalším vzdělávání...“¹⁶ Volný čas má pro nás určitou hodnotu, měli bychom si jej vážít a zároveň jej plnohodnotně využívat.

Volný čas a pracovní čas

Mluvíme-li o volném čase, většinou se nám vybaví i čas pracovní, s nímž volný čas úzce souvisí, neboť na něj navazuje. Volný čas začíná s koncem pracovní doby. I v pracovní době máme čas volna, který nazýváme přestávkou. Musíme však rozlišit přestávku a volný čas. Přestávka je součástí pracovního dne, je především na zotavení se z práce kvůli práci.

Smyslem volného času ale není, aby člověk pracoval déle a bez poruchy, ale aby i v práci zůstal člověkem, aby si rozuměl a aby se realizoval jako bytost. Při přestávce se člověk nezotaví tak, jako při volném čase. I lékaři si uvědomují důležitost volného času a nabádají nás: „Jestliže si nedopřejete volný čas, onemocníte“. Volný čas si tedy musíme dopřávat i proto abychom neonemocněli, nebo abychom se uzdravili.¹⁷

Tak, jako dospělí chodí do práce, chodí děti do školy - je to pro ně stejná povinnost, jako je pro dospělé práce. Na rozdíl od dospělých mají povinnosti i po skončení vyučování, a to ve formě úkolů.

Na rozdíl od dospělých je právo dětí na volný čas, jak už bylo řečeno, dáno Úmluvou o právech dítěte. (Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 sb.) Úmluva je součástí našeho právního řádu a vychází z ní stanovení práv dítěte, stupeň a formy jeho ochrany.¹⁸

Volný čas dnes

Dnes můžeme volný čas chápat jednak jako „sociální vymoženost“, nebo jako důsledek průmyslové racionalizace. Kvantitativní rozšíření volného času můžeme brát jako jeden z projevů „kulturního převratu“ současné doby, které se projevuje

---

¹⁶ NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. s. 15

¹⁷ Srov. PIEPER, J. *Volný čas moudrost vzdělání*. s. 15

¹⁸ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 227

rostoucí konzumní orientací, hédonismem, novým hodnocením zábavy, hry, komunikace, novým způsobem práce.¹⁹

Od konce 70. let 20. století se hovoří o „společnosti volného času“. Charakteristické znaky společnosti volného času jsou: jasné oddělení zaměstnání a volného času, výrazný růst volného času, socializace a demokratizace volného času, přesun existenčního důrazu do volného času.²⁰

„Volný čas a činnosti s ním spojené tvoří další zásadní oblast v našem životě. Právě tyto aktivity dávají našemu životnímu způsobu širší rozměr ve smyslu pestrosti a jeho bohatosti. Volný čas lze pokládat za významný fenomén naší doby.“²¹

„S výchovou ve volném čase bezprostředně souvisí záměrné a cílevědomé utváření životního stylu. Využívání volného času je jeho součástí.“²²

Volnému času a životním stylu se budu věnovat podrobněji v další kapitole.

1.3 Volný čas dětí

Volný čas dětí má své zvláštnosti. Podle Pávkové se od volného času dospělých většinou liší:

- rozsahem
- obsahem
- mírou samostatnosti a závislosti
- nezbytností pedagogického ovlivňování²³

Děti mají většinou více volného času než dospělí a aktivity dětí bývají pestřejší než aktivity dospělých. Jejich obsah odpovídá věkovým a individuálním zvláštnostem. Některé děti mají volného času nadbytek a neumí jej vhodně využít, jiné děti zase mohou trpět nedostatkem volného času. Trávení volného času je

---

¹⁹ Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. s. 18

²⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. s. 19

²¹ KRAUS, B. *Člověk–prostředí–výchova*. s. 161

²² PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 69

²³ HÁJEK, B., a kol. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Současné trendy. s. 66

závislé na věku dítěte, jeho psychické i fyzické vyspělosti, rodinném prostředí, nabídce volnočasových aktivit v daném regionu. Prostedí, kde děti tráví volný čas, jsou různorodá, mají své výhody i nevýhody (kontakt s vrstevníky, tj. pozitivní i negativní vzory, pedagogické vedení, bezpečnost, organizovanost...) ²⁴

Z pohledu charakteristiky volného času podle Kaplánka vidíme, že volný čas dětí je ovlivněn rodiči. V podstatě závisí na rodičích, jestli dětem umožní trávit volný čas „svobodně“, alespoň částečně podle jejich představ, a jakým způsobem. Zvláště u dětí v mladším školním věku, kdy se objeví i povinnosti spojené se školou, záleží na tom, jak dětem rodiče jejich volný čas rozvrhnou. Děti už si doma jen nehrají, ale plní si své školní úkoly. Rodiče by měli dbát na to, aby čas jejich dětí byl věnován nejen přípravě do školy (aby měly možnost splnit úkoly), ale aby děti mohly i relaxovat při hře či zájmových činnostech a odpočinuly si od svých „pracovních povinností“.

Děti se při organizovaných zájmových činnostech učí nejen novým věcem, poznatkům či dovednostem, ale zároveň mají možnost sociálních kontaktů s jinými dětmi. Učí se komunikovat, spolupracovat, učí se vzájemné toleranci, vytváří si zde vztahy, nachází nové kamarády se společnými zájmy. Volný čas je tedy důležitý i pro socializaci dítěte.

Jak bylo řečeno, volný čas je i časem pracovním, kdy člověk pracuje pro radost. Zvláště malým dětem přináší radost a uspokojení, když se mohou věnovat pracovním činnostem spolu s dospělými a „pracovat“ jako oni. Děti pak mají nejen dobrý pocit z vykonané práce, ale zároveň se přitom učí různým činnostem a dovednostem. Pro děti práce v tomto věku není prací, ale hrou. (Samozřejmě mluvíme o práci v přiměřené míře. Nejde o to, aby rodiče děti přetěžovali pracovními povinnostmi.)

Malé děti nemají ještě moc zkušeností s trávením volného času, neznají všechny možnosti a neumí si volný čas samy naplánovat. Navíc jsou v plánování závislé na rodičích, kteří jim v tom musí být nápomocni. Rodiče by měli dětem umožnit trávit čas vhodným způsobem, a to nejen čas neorganizovaný, ale zvláště ten organizovaný. Zároveň by měli dětem umožnit trávit čas podle jejich představ

---

²⁴ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Současné trendy. s. 66–67

s přihlédnutím k individuálním zvláštnostem. Měli by jim nabídnout různé možnosti, z kterých by si děti mohly vybrat podle svých zájmů a schopností, nejen proto, aby byl volný čas vhodně využitý, ale i proto, že volný čas slouží k rozvoji a formování osobnosti a zároveň i k rekreaci a relaxaci.

Jaké činnosti si dítě vybere, je ovlivněno nejen jeho zájmy a schopnostmi, ale i životním stylem rodiny, jejím hodnotovým systémem, finančními možnostmi, vzděláním rodičů, ale i jejich představami, jakým způsobem by jejich dítě mělo trávit volný čas. Mnohdy si rodiče kompenzují své ambice a nenaplněné zájmy, neuskutečněné sny ze svého dětství.

Práve dětí na volný čas se zabývá i Úmluva o právech dítěte, která byla přijata v New Yorku 20. listopadu 1989. Česká republika podepsala tuto smlouvu v New Yorku 30. Zářím 1990 a v České republice vstoupila v platnost dle článku 49. 6. února 1991. Ve sdělení Federálního ministerstva věcí č.104/1991sb. je jedním ze čtyř základních principů i právo dítěte na rozvoj: umožňuje harmonický rozvoj dítěte včetně práva na vzdělání, volný čas a na svobodu myšlení a vyznání. Viz čl. 31: *„Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast na kulturním životě a umělecké činnosti.“*²⁵

1.3.1. Dětství

Tato práce se zabývá zájmovými aktivitami dětí mladšího školního věku, podíváme se tedy na pojem dětství a charakteristiku tohoto věkového období.

Většinou dětství chápeme jako období od narození dítěte do patnácti let, z právního hlediska je u nás završeno nabytím občanského průkazu. V dětství se rozhoduje o celé osobnosti, budují se základy života dítěte, které se odvíjejí od prostředí a společnosti, v které dítě žije. Vytváří si vztah k dané společnosti především prostřednictvím rodiny, školy atd. Vliv prostředí je věc individuální, projevuje se různě a je ovlivněn i z hlediska pohlaví. Záleží, jestli se jedná

---

²⁵ Úmluva o právech dítěte. [Online]

o prostředí města, velkoměsta či venkova, zda je prostředí podnětné, závadné či deviantní, ať již v rodině či jejím okolí.²⁶

1.3.2 Stručná charakteristika mladšího školního věku

Ve své práci se zaměřuji na volný čas dětí mladšího školního věku, proto přistupme ke stručné charakteristice tohoto období.

Nejčastěji používáme označení „mladší školní věk“ pro období od 6 do 11 let. Většinou začíná nástupem do školy a končí s prvními náznaky pohlavního dospívání. Jedná se o období, kdy dítě navštěvuje prvních pět tříd základní školy. S možnými odklady školní docházky může trvat i od 7 do 12 let.

Říčan používá pro období od 6 do 11 let, pojem „školák“ nebo „dítě v mladším školním věku“. Je to období, kdy dochází k radikální životní změně. Pro někoho je změna velmi prudká. Dítě nastupuje do školy, urychluje se rozumový rozvoj, učí se myslet novým způsobem, škola má na něj největší vliv. Dříve byla jeho hlavní náplní hra, nyní je to i školní práce a povinnost. Dítě se uplatňuje ve větší skupině než dosud, musí se přizpůsobit nové situaci. Přesto je toto období poměrně klidné, nebouřlivé a šťastné.

Vývoj dítěte v tomto období je rychlý, nikoli převratný. *„Dítě si osvojuje základní znalosti a dovednosti, jež mu jednou umožní plné společenské uplatnění.“*²⁷

Dítě mladšího školního věku je v období konvenční morálky, tj. v období orientace na to být hodným dítětem. Dítě chce plnit to, co od něj očekávají blízcí, chce být dobrým dítětem, ale i žákem, rozpoznává zájmy druhých, před činem zvažuje pocity druhých, co na to řeknou. Na počátku dítě vzhlíží k autoritě, důvěřuje rodičům, učitelům – co řeknou, bere vážně. První učitel bývá milován, děti k němu vzhlíží, jeho slovo je zákon a často převyšuje i autoritu rodičů, přejímá jeho hodnoty a snaží se mu podobat. Později začíná být kritičtější.²⁸

---

²⁶ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 62–64

²⁷ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. s. 146

²⁸ Srov. ŘÍČAN, P. *Tamtéž*, s. 149–154

Na významu nabývá vrstevnická skupina, děti dávají přednost vrstevníkům stejného pohlaví, snadno navazují kontakt, jejich vztahy jsou však labilní. Chlapci a dívky si většinou nehrají společně, ale vytvářejí samostatné skupiny, mezi kterými často vznikají spory. Školní věk je obdobím píle a snaživosti. Škola spolu s domácími úkoly zabírá dítěti většinu dne. Zároveň vzniká něco nového – volný čas a vyvstává otázka, jak jej dítě využije. Přirozená je pro něj především hra, která dříve tvořila většinu jeho času, byla jeho zaměstnáním. Nyní má také povinnosti spojené se školní docházkou. Dítě tohoto věku je extrovertně zaměřeno. V tomto období se projevuje značná šíře zájmů, které jsou ale zatím nestálé, často se mění a jsou povrchní. Nejčastějšími motivy jednání tohoto věku jsou zájmy a potřeby, jako např. potřeba citové odezvy, pohybu, sebeuplatnění. Rozvíjí se schopnosti, může se projevit nadání či talent v některých oblastech jako je hudba nebo výtvarné činnosti.

Nejvýznamnější je v tomto období učení, které uspokojuje jeho zvědavost, která je pro toto období typická. Stále velký význam má i hra, která však mění charakter, je realističtější, promyšlenější a složitější. Děti více spolupracují a hrají si ve skupinách. Skupinové hry jsou zpočátku jednoduché honičky a schovávané, nenáročné na organizaci a s možností častých vítězství. Později se objevují složitější hry s pravidly, která jsou však mnohdy v zápalu hry porušována, případně hra končí rvačkou.²⁹ Oblíbené jsou hry konstruktivní, námětové, které jsou reálnější a bohatší než v předchozím období. Děti rády hrají stolní hry, milují technické stavebnice, hry s panenkou jsou skutečnější, promyšlenější. Velký význam mají i hry pohybové, které kompenzují dlouhé sezení ve škole a duševní práci.³⁰

Fyziologické změny

V období mladšího školního věku je typický růst do výšky, především prodlužování končetin. Pokračuje osifikace kostí, ale v kosterní soustavě je stále velké množství chrupavčité tkáně. Proto je zde nebezpečí nepřiměřeného zatěžování, které může vést ke špatnému držení těla. Zvyšuje se výkonnost a objem

---

²⁹ Srov. *Cesta životem*. s. 155

³⁰ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 92

svalstva i vnitřních orgánů. Nervová soustava snadno podléhá únavě, proto je vhodné častější střídání činností. Nově získávané dovednosti působí dětem radost a uvědomují si pokroky. Jemná motorika je ještě nepřesná, rozvíjí se koordinace se zrakem. Pohyby jsou přesnější, rychlejší a vytrvalejší. Dítě se nezaměřuje na výkon, má spíše potřebu spontánního pohybu. Sice špatně hospodaří se silami a snadno se vyčerpá, ale neobyčejně rychle dokáže nabrat novou sílu a regenerovat. Děti v tomto věku jsou neustále v pohybu, tzv. „řádí“. Odtud vede cesta ke sportu, a to jak k individuálnímu, tak i týmovému. Pro vývoj osobnosti jsou nejdůležitější „týmové rvavé sporty“ jako fotbal, hokej a podobně, při nichž dochází ke kontaktu tělo na tělo. Skutečně vážný sport je v mladším školním věku podle Říčana předčasný. Pro některé děti jsou rvavé sporty příliš drsné, a proto je třeba jim vybrat jinou zájmovou aktivitu, v které by mohly vyniknout, jako např. modelářství, hudba, sběratelství.³¹ „A škola, která zajišťuje jejich realizaci, je institucí zcela samozřejmou, snad dokonce prioritně samozřejmou.“ (...) „je třeba, aby škola dítěti poskytla komplexní edukační péči, zahrnující zřetel k možnosti dětství či právu na dětství.“³²

Psychologické změny a jejich vliv na volný čas dětí.

„Rozumový rozvoj dětí ovlivňuje především prostředí, vyučování a činnosti, kterým se dítě věnuje ve volném čase.“³³ Škola učí dítě myslet a jeho myšlení se zrychluje, je efektivnější (udrží v mysli více věcí najednou). Chápe konkrétně logický princip „konzervace“, řídí se logikou a nejen tím, co vidí. Rozvíjí se logické myšlení. Dítě lépe vnímá, co je názorné. Vnímání prostoru a času je nedokonalé. Ke konci období se stává systematictější a cílevědomější a přechází v pozorování. Přestože se pozornost zlepšuje, je lepší druhy a formy činnosti střídát častěji. Představy dětí jsou názorné, konkrétní, postupně dochází k zobecňování představ. Velmi intenzivně se rozvíjí paměť, její kapacita se zvětšuje. Děti si lépe pamatují konkrétní a názorné, s rozvojem řeči a myšlení se postupně uplatňuje i paměť logická. Na dobré úrovni je i paměť mechanická, projevuje se záměrné

---

³¹ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. s. 155–156

³² HADJ-MOUSOVÁ, Z. *Dítě škola učitel* s. 96

³³ GERINGOVÁ, L. *Volnočasové aktivity dětí a mládeže ve městě a na venkově*. s. 35

pamatování. Myšlení je konkrétní, abstraktní pojmy dítě ještě není schopno plně pochopit. Po osmém roce se začíná rozvíjet i vkus, který je ovlivněn prostředím, ve kterém se dítě pohybuje.

Zdokonaluje se řeč, i když její rozvoj je zároveň závislý na sociokulturní úrovni rodiny, k tomu na ni působí i učitelé a vychovatelé. Rozšiřuje se aktivní i pasivní slovník, dítě používá delší věty a souvislé vyjadřování, učí se formulovat své myšlenky. City dětí jsou povrchní a nestálé, mají malou schopnost vžít se do pocitů druhých, proto se mnohdy jeví jako bezcitné tím, že žalují nebo se posmívají.³⁴

1.3.3 Současné dětství

Při charakterizování současného dětství se Helus zabývá otázkou, jaká je situace a dětství současného dítěte. *„Dětství dětí dnes se značně liší od dětství dětí před několika lety. Na děti působí mnohem více vlivů, které mohou být jak kladné tak i záporné. Záleží především na nás, jaké působení bude.“*³⁵

Helus hovoří o medializovaném dětství. Média, televize, internet znamenají dalekosáhlé obohacení života, jsou nabídkou nejrůznějších zábav, mohou však i navozovat závislost způsobující oslabování vnímavosti k životu a může dojít k ohrožení osobnosti. Děti zvláště mladšího věku nejsou vždy schopny vnímat, co je reálné a co ne, jaký je život ve skutečnosti, jaké jsou jeho nároky, povinnosti, skutečný život se stává méně důležitým. Multimédia masivně ovlivňují u dětí a mládeže skladbu dne, zájmy, vzory které napodobují, způsoby chování, hodnoty, názory, postoje.³⁶ Dnešní dětství je konzumní, podrobené reklamě. Dítě je dnes obklopeno hračkami, hrami, které jsou ovlivněné módou, reklamou...

Dítěti by měl být nechán prostor pro spontánnost, sebevyjádření. Někdy mají rodiče už předem jasno, co bude jejich dítě dělat za školu, jakým zájmům se bude

---

³⁴ Srov. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. s. 155–156

³⁵ Srov. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. s. 64–65

³⁶ Srov. *Dítě v osobnostním pojetí*. s. 64–67

věnovat, plánují vše za děti a mnohdy si tím kompenzují své dětství, své zájmy, bez ohledu na zájmy a schopnosti či vlohy svého dítěte.

Mění se i životní podmínky dětí. Mnoho dětí je dnes odkázáno na to trávit čas u televizí a počítačů i proto, že mnohde vymizely prostory jako dvory a hřiště, kde se děti mohly volně bez obav pohybovat. Což je spojeno s hrozbami dnešní doby, jako jsou drogy a jiná nebezpečí. Děti se mohou nudit a hledat, jak by „zabily“ volný čas. Tráví jej pak pasivně u televize či počítačů, protože nemají jinou příležitost. Hrozí potom závislosti na počítači, hraní her, virtuálních světech, ale i rizika kontaktu s potenciálně nebezpečnými lidmi. Je tedy potřeba, aby nabídka volnočasových aktivit pro děti byla dostatečná, pestrá a dětem dostupná. Záleží především na nás, „*zda je dítě ponecháno na pospas proudům konzumní nabídky*“, ³⁷ nebo zda mu dáme na výběr mezi televizí a kvalitním trávením volného času.

Většinu neorganizovaného volného času tráví děti u televize. Zvláště o víkend, kdy nemají organizované zájmové aktivity (výjimku tvoří sportovní aktivity jako utkání, soutěže nebo turistika), tráví děti ve věku 6–9 let u televize 75 % času, u dětí ve věku 10–12 let je to 84 %. V týdnu se mladší děti věnují zájmovým aktivitám více na rozdíl od starších dětí, které již kroužky opouští a tráví volný čas s kamarády nebo u televize či internetu. ³⁸

Volný čas dětí ovlivňují nejenom životní podmínky, ale i jejich věk. Děti různého věku mají i různé zájmy a priority. Podle výzkumu NIDM (Národní institut dětí a mládeže) se s věkem mění i zájmové aktivity. Nejčastějším důvodem je osobnostní vývoj, zvyšuje se samostatnost a nezávislost dětí, samy chtějí rozhodovat o tom, jak budou trávit volný čas.

1.4 Volný čas a výchova

Pojem volný čas a pojmy související mají svůj vývoj. V důsledku snahy pedagogicky ovlivňovat volný čas vznikly i pojmy mimotřídní a mimoškolní výchova, které můžeme považovat za předchůdce pedagogiky volného času.

---

³⁷ HADJ-MOUSOVÁ, Z. *Dítě škola učitel* s. 96

³⁸ Srov. *Děti v ringu dnešního světa* [online]. s. 27–28

1.4.1 Pedagogika volného času

Pedagogika volného času je poměrně mladý vědní obor, který bývá také označován jako výchova mimo vyučování (jedná-li se o děti školního věku). Je jedním z odvětví pedagogiky, kterému jde o pedagogické ovlivňování, zhodnocování volného času.

Základním pojmem je zde výchova, kterou chápeme jako záměrné, cílené, dlouhodobé ovlivňování vychovávaného vychovávajícím, a to v pozitivním smyslu.

V souvislosti s pojmem volný čas tedy hovoříme o výchově:

- pro volný čas (k volnému času) rozvíjí, kultivuje dovednosti schopnosti, motivace, kompetence potřebné pro jeho realizaci, vytváří návyky pro jeho účelné využívání. Cílem je uschopňovat děti, aby si uměly vybírat z bohaté nabídky ty činnosti, které jsou k jejich prospěchu, či k prospěchu společnosti.³⁹
- ve volném čase je součástí výchovného působení v té části lidského života, o které může člověk relativně svobodně rozhodovat. Je širším pojmem než výchova mimo vyučování, protože zahrnuje nejen výchovu dětí, mládeže, ale i dospělých a seniorů. Jejimi hlavními znaky je záměrnost a cílevědomost, má specifické cíle a probíhá ve specifických podmínkách.⁴⁰
- volným časem (prostřednictvím volného času – výchova mimo vyučování) vystihuje dobře vše, co souvisí s výchovou dětí v době, kdy navštěvují ZŠ a SŠ po skončeném vyučování. Výchova prostřednictvím volného času naznačuje různé obsahové a institucionální možnosti působení individuálního, prostřednictvím sdružení, zařízení nebo medií.⁴¹ Utváří individuální rysy účastníků k jejich působení mezi druhými lidmi. Východiskem i cílem aktivit je osvojovat si nové znalosti, dovednosti a kompetence „uvnitř“ volného času. (Působí i na volbu budoucího povolání, osvojování si zdravého životního

---

³⁹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogika volného času*. (2010) s 19

⁴⁰ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 65–67

⁴¹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogika volného času*. (2010) s 19

způsobu, nebo hodnot demokratického občanství, či veřejně prospěšnou činnost.)⁴²

1.4.2 Další pojmy spojené s pedagogikou volného času

Výchova mimotřídní – jak je patrné z názvu, jde o „*výchovné působení uskutečňované školou mimo povinný vyučovací proces*“⁴³, např. zájmové činnosti, školní družiny a školní kluby, soubory, apod...⁴⁴

Výchova mimoškolní – činnosti odehrávající se mimo školu, např. v zařízeních (střediscích) volného času, sdruženích (spolcích), DDM, apod.

Výchova mimo vyučování – pojem nahradil dva předchozí, byl výstižnější. (Výchova mimo vyučování zahrnuje kromě aktivit ve volném čase i oblast povinností jako sebeobsluha nebo příprava na vyučování.)

Tyto pojmy dělí výchovu podle místa a času, kde se odehrává. Nově používaný termín **zájmové vzdělávání** je vázán na obsah a shrnuje znaky předešlých termínů.

Výchova mimo vyučování je vymežována těmito znaky:

- probíhá mimo povinné vyučování
- probíhá převážně ve volném čase
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny
- je institucionálně zajištěna⁴⁵

„Výchovu mimo vyučování chápeme jako záměrné přímé nebo zprostředkované ovlivňování obsahu i náplně volného času s cílem podílet se na sociálním učení dětí a mládeže a tím i na jejich socializaci. Podstatným rysem výchovy mimo vyučování je fakt, že probíhá ve volném čase dětí.“⁴⁶

⁴² Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež, volný čas*. s. 18

⁴³ KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti-čas výchovy*. s. 73

⁴⁴ HOFBAUER, B. in KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti čas výchovy*. s. 76

⁴⁵ PÁVKOVÁ, J. in HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. Současné trendy. s. 67

⁴⁶ JÍRA, O. *Děti, mládež a volný čas*. s. 45

Novější pojmy, které se vyskytují v pedagogické literatuře, jsou:

Výchova formální – aktivity uskutečňované ve školách a odborných vzdělávacích zařízeních, od škol základních přes střední, vysoké školy a další vzdělávání s potvrzením o absolvování.

Výchova informální – vyplývá z každodenních kontaktů s rodinou, společnostmi, vším, co na nás působí. I když může být i cílené, většinou se jedná o působení nahodilé, neúmyslné, neorganizované.

Výchova neformální – jde o cílené aktivity, které jsou na dobrovolné bázi, mimo formální výchovný systém, tj. mimo vyučování, ve volném čase, např. zájmové kroužky, soubory, sdružení dětí a mládeže apod. Má nejbližší k výchově ve volném čase.⁴⁷

Výchova ve volném čase a pro volný čas

Do popředí zájmu se dostává kvalita trávení volného času, vytváření podmínek k vhodnému trávení volného času, nasměrování lidí – dětí k těmto aktivitám. Jde především o rozvoj tvůrčích kulturních a sportovních aktivit, které přinášejí pozitivní prožitky.

Ekonomická situace negativně ovlivňuje i oblast volného času, některé rodiny nemají na to, aby dětem hradily náklady na volnočasové aktivity. V současné době narůstá nejistota práce, nezaměstnanost mladých lidí. S tím souvisí i hledání náplně času, člověk potřebuje mít pocit, že je potřebný a užitečný, pro sebe i pro společnost. Na druhé straně je to otázka priorit jednotlivých rodin. Mnohdy se zde promítají nejenom finance, ale i vzdělání rodičů a jejich pohled na důležitost kvalitního trávení volného času. Zvláště v rodinách se základním vzděláním kladou rodiče důraz spíše na poslušnost dětí, ale méně již na to, co děti ve svém volném čase dělají. Tímto se zabýval i výzkum NIDM „*Děti v ringu dnešního světa*“. Na základě odpovědí byly výchovné způsoby rodičů rozděleny do dvou oblastí. Do první spadají rodiče, kteří kladou důraz na výchovu k sebevědomí a sebeprosazení (nejenom se učit, ale i nenudit se, být samostatný, umět cizí jazyky...). Tento přístup je o něco méně rozšířený a je ovlivněn právě i postavením a vzděláním rodičů. Druhý přístup charakterizuje výchovu k morálním a sociálním hodnotám

---

⁴⁷ Srov. HOFBAUER, B. *Děti, mládež, volný čas*. s. 18–19

(tj. mluvit pravdu, chovat se slušně, mít uklizeno, plnit sliby). Přestože se jedná o jakási univerzální mravní pravidla, jde do jisté míry o určité konzervativní postoje, které mají dítěti usnadnit interakci s jeho okolím,⁴⁸ ale neumožňují dítěti všestranný rozvoj.

Volnočasové aktivity jsou ovlivněny biologickým zráním a jsou odrazem dosažené úrovně sociálního, mentálního a psychického zrání. Realizace zájmů a potřeb prostřednictvím volnočasových aktivit patří do sociálního učení.⁴⁹

S věkem se struktura volnočasových aktivit mění, některé činnosti nabývají na významu, zájem o některé klesá. Kulturní a volnočasové aktivity krystalizují kolem 16 let věku. S věkem klesá zájem o činnosti hudební, dramatické, výtvarné, sběratelství apod. Naopak stoupá zájem o činnosti, které nemají zájmový charakter, jako je četba tisku, politická činnost, ruční práce apod. Jak je patrné z výzkumů NIDM (2010-2011), mladší děti tráví volný čas většinou na kroužcích nebo v oddílu, na rozdíl od náctiletých, u nichž zájem o kroužky upadá a více času tráví s kamarády, venku nebo na internetu či u televize. Změnám priorit padnou organizované aktivity za obět' jako první s výjimkou sportovních kroužků.⁵⁰

1.4.3 Dospělí působící ve volném čase dítěte

Dospělí se na životě a výchově dětí ve volném čase podílejí jako vedoucí, vychovatelé, animátoři či organizátoři. Stávají se spoluúčastníky a spoluvůrci výchovného zhodnocování volného času dětí a mají i rozhodující vliv na oživení (animaci) volného času. Na nich záleží, zda se podaří získat zájem dětí o jednotlivé činnosti, ať již se jedná o individuální, společné, jednorázové, organizované, aj.⁵¹

V oblasti volného času působí na děti především dvě profese pedagogických pracovníků⁵²: **pedagogové volného času a vychovatelé.** (Zároveň s dětmi pracují

---

⁴⁸ Srov. BOCAN, M. *Děti v ringu dnešního světa*. s. 13

⁴⁹ Srov. KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 164

⁵⁰ Srov. BOCAN, M. *Děti v ringu dnešního světa*[online] s. 25–26

⁵¹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 28

⁵² Viz. Zákon o pedagogických pracovnících č. 563/2004 Sb., in HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 226

i jiné osoby působící ve volném čase, předpokládá se tím přímé působení na vychovávaného, vzdělávaného jedince, viz dále.)

Pedagogickými pracovníky jsou tedy: učitelé, vychovatelé, pedagogové volného času, speciální pedagogové, psychologové, asistenti pedagoga, trenéři, vedoucí pedagogičtí pracovníci. Stupeň a druh požadovaného vzdělání stanoví příslušné dokumenty. (Požadavky na jednotlivé profese jsou odlišné.)⁵³

Ve stanicích zájmového vzdělávání a střediscích volného času, domech dětí a mládeže působí pedagogové volného času, ve školních družinách a klubech vychovatelé. Přes odlišnost jejich poslání a obsahu jednotlivých činností zařízení a odlišnost náplně činností je společné, že pedagogicky ovlivňují volný čas. Autorita pedagogů volného času je spíše neformální, musí umět zaujmout, motivovat k činnostem, imponovat jako osobnost. I u nich je nutná určitá kvalifikace (jako i u ostatních pedagogů), odpovídající jejich činnosti, která se uskutečňuje na různých typech škol a zařízení podle účelu a poslání jednotlivých zařízení. Ti, kteří nemají pedagogické vzdělání a pracují s dětmi, si mají možnost doplnit pedagogické vzdělání v rámci programů celoživotního vzdělávání.

Pedagog by kromě vzdělání měl mít i určité vlastnosti potřebné při jeho práci, a to především:

- měl by mít rysy osobnosti, které jsou podmínkou úspěšného vykonávání pedagogického povolání

- měl by mít vlastnosti, které jsou pro práci pedagoga zvláště žádoucí, jako je trpělivost, empatie, apod.

- měl by mít vhodný výchovný styl

- měl by umět používat účinné formy jednání, tj. takové, kdy na děti klade přiměřené požadavky přiměřené míře, ale zároveň bere v úvahu jejich nápady a přání.⁵⁴ „Vychovatel musí dbát na to, aby v dítěti posiloval snaživou pracovitost a eliminoval nebezpečí vzniků pocitů méněcennosti, v situacích zadávání úkolů, hodnocení dítěte a jeho sebe prezentace.“⁵⁵ Toto se ostatně týká všech, kteří pracují s dětmi.

---

⁵³ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 130–132 a 201–233

⁵⁴ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 134

⁵⁵ HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. s. 207

Pracovníci ve střediscích volného času by měli být zároveň schopni (krom výše řečeného) připravit a zorganizovat nabídku aktivit, měli by ovládat metodiku zájmových činností, mít určité ekonomické dovednosti a být schopni připravit ekonomickou kalkulaci a uskutečněné akce ekonomicky zhodnotit. S tím souvisí schopnost provádět public relations (práci s veřejností).⁵⁶ Stanovení obsahu činností je v pravomoci (v rukách) pedagoga, ale musí přitom respektovat pedagogicko-psychologické požadavky a brát v úvahu věk i reálná přání a potřeby vychovávaných.

Pedagogové volného času a další osoby působící ve volném čase dětí musí zastávat řadu funkcí (jako iniciátoři, organizátoři, animátoři, apod.), které vyplývají z jejich činností ve volném čase dětí. Funkce a vlastnosti pedagogů musí mít všechny dospělé osoby, které působí ve volném čase dětí i jako dobrovolníci.

Krom výše zmiňovaných pedagogů volného času se vyskytují ve volném čase dětí i další dospělé osoby, které se účastní jejich volnočasových aktivit, a to:

- **účastník volnočasové aktivity** - tj. všichni ti, kdo se účastní aktivit; charakteristická je pro ně dobrovolnost
- **pracovník volného času** - tj. dospělý, který v této oblasti působí profesionálně
- **organizátor** - ten, kdo konkrétní akci organizuje
- **vedoucí** - např. vedoucí oddílu, zájmového kroužku, souboru umělecké tvořivosti
- **vůdce** - spíše dříve uplatňovaný výraz v některých sdruženích (např. u skautů)
- **animátor** - osoba, která oživuje, oduševňuje a probouzí; jeho podstatou je dynamické inspirativní působení a zvyšování účinnosti aktivit⁵⁷

Hofbauer o pojmu animátor říká: „*Zatímco v českém prostředí se pracovník nebo dobrovolník vedoucí volnočasovou aktivitu chápe spíše jako ten, který organizuje, vede, v románských jazycích (fr., šp., it.) převládá důraz na jeho motivační úlohu. Proto se používá pojem animátor. Nejedná se pouze o jiné slovo,*

---

⁵⁶ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 126

⁵⁷ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 35–37

*ale o rozdílné pojetí, které je inspirující zejména pro pedagogickou práci v prostředí otevřených klubů, nízkoprahových zařízení atd.*⁵⁸

V posledních době se objevilo množství nových označení specializujících nové typy pracovníků, kteří působí ve volném čase.⁵⁹ Můžeme se s nimi setkat spíše v mezinárodních institucích či publikacích. Jedná se např. o falicitátory (podobně jako animátor usnadňuje, ulehčuje a podněcuje komunikaci), formateury (školitel dalších profesionálních pracovníků), mediátory (zprostředkovatel, prostředník), multiplikátory (ti, kdo získané zkušenosti přenášejí dál na další pracovníky). Současně se můžeme setkat s pojmem klient, jenž označuje osobu užívající sociální služby. Nejsou to však aktivní účastníci volnočasových aktivit, jedná se spíše o osoby, vyžadují sociální péči.

1.4.4 Funkce volného času

Funkce volného času se během doby měnila. Ve starověku a středověku měl volný čas převážně funkci sociální (v navozování společenských kontaktů) a náboženskou (při střetávání na náboženských obřadech).⁶⁰

Hofbauer hovoří o funkci kompenzační a oddychové, které plní vzhledem k pracovní sféře účastníka volnočasové a zejména zájmové aktivity. Pomáhají rozvíjet profesní ambice, ale i demokratické občanství, spoluzodpovědnost za stav rodiny, školy, obce, státu, světa.⁶¹

V současnosti jsou podle **E. Webra** minimálně tři hlavní funkce volného času: regenerační k obnově sil, kompenzace jednostranné práce a vlastní orientace života jako prostor hledání a nalézání smyslu života.⁶²

---

⁵⁸ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. s. 80

⁵⁹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 35–37

⁶⁰ Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. s. 20

⁶¹ HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. s. 27

⁶² Srov. KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase*. s. 20

Opaschowski uvádí sedm funkcí volného času:

- rekreace (zotavení)
- kompenzace (vyrovnání toho, co se v ostatním životě nedostává či nedaří)
- katarze (osvobození a odreagování od potlačených emocí a napětí)
- ventil k uvolnění přebytečné energie
- konzum (prostředek k užívání věcí a produktů)
- kontrast jako protiklad vůči práci
- doba podobná práci (konkurenční teorie)⁶³

Podle **Krause**⁶⁴ jsou základní funkce volného času:

- regenerační a zdravotně hygienická funkce
- vzdělávací a sebevzdělávací funkce (formativní)
- kompenzační (relaxační) funkce
- socializační funkce

Podobně jako Kraus charakterizuje funkce volného času i Pávková⁶⁵, a to jako specifické funkce výchovy, které se uskutečňují – realizují – ve volném čase při různých volnočasových aktivitách a zájmových činnostech v době mimo vyučování, tedy při výchově mimo vyučování. Jedná se tedy především o působení na děti školního věku.

Funkce výchovně-vzdělávací – je považována za prioritní, tudíž je ni kladen důraz. Jde o záměrné, cílené působení jednotlivých institucí (podle jejich zaměření) na rozvoj a formování osobnosti dětí, dosahování reálných cílů prostřednictvím promyšleně volených pedagogických prostředků. Působí na všechny složky osobnosti (tělesnou, psychickou a sociální).

Funkce zdravotní – působení ve volném čase musí podporovat zdravý tělesný, duševní i sociální vývoj, a to různými způsoby: usměrňování režimu dne vzhledem k biorytmům a individuálním zvláštnostem, dostatek pohybu, zdravé stravování, pěstování a upevňování hygienických návyků, dodržování zásad bezpečnosti.

---

⁶³ Srov. Tamtéž 20

⁶⁴ KRAUS, B. *Člověk–prostředí–výchova*. s. 159

⁶⁵ Srov. PÁVKOVÁ, J. in HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 72–74

Vytváření a upevňování těchto návyků je důležité právě u dětí předškolního a mladšího školního věku.

Funkce sociální – lze ji chápat několika způsoby. Nejčastěji ji chápeme jako péči o děti, zajištění jejich bezpečnosti, dohled a odpovídající zaměstnání v době, kdy na ně nemohou dohlížet rodiče. Tuto funkci plní zvláště školská zařízení jako školní družiny nebo výchovná a ubytovací zařízení. Nebo ji můžeme chápat jako působení sociálního prostředí, možnost navazování sociálních vztahů většinou s lidmi podobných zájmů, názorů, postojů, což dává příležitost k rozvoji sociálních kompetencí, komunikativních dovedností, apod. „*Účast ve volnočasových sociálních skupinách přispívá k socializaci člověka.*“⁶⁶

Funkce preventivní – prevence negativních, sociálně-patologických jevů. Volnočasová zařízení se zabývají především primární prevencí, která je zaměřena na předcházení negativních jevů. Dále pak hovoříme o prevenci sekundární, která je zaměřena na rizikové jedince, u nichž je předpoklad či pravděpodobnost výskytu těchto negativních jevů. A nakonec terciární prevence, která se zaměřuje na léčení a zabránění recidiv, zaměřuje se na prostředí a příčiny vzniku nežádoucího chování a jeho recidivy.⁶⁷

---

⁶⁶ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 72

⁶⁷ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 41

2 ŽIVOTNÍ STYL

Volný čas je nejvhodnější dobou pro uplatňování zásad zdravého životního způsobu. Zdraví a životní styl a úzce souvisí i s již jmenovanými funkcemi volného času.⁶⁸

„Pěstování zdravého životního stylu zahrnuje rozvíjení tělesné, psychické a duchovní kultury osobnosti.“⁶⁹ Člověk potřebuje mimo jiné i přiměřené množství odreagování od napětí každodenního života.

2.1 Volný čas a životní styl

„Způsob využívání volného času je jedním z ukazatelů životního stylu. Pojem životní styl je složitý, komplikovaný, zahrnuje množství jevů. Je ovlivňován velmi rozmanitými faktory, např. věkem jedince, jeho vzděláním, schopnostmi, zájmy, rodinným stavem, místem bydlení, zdravotním stavem, ekonomickou situací...“⁷⁰

„Životní styl je souhrn životních forem, které jedinec aktivně uplatňuje“ (Bakalář, 1987).⁷¹

Životní styl bývá vymezován různými způsoby. Hájek o životním stylu říká, že se jedná o typický způsob uspořádání činností, jednání lidí, vztahů, vědomí, hodnot, norem a prostředí ve společnosti, které je integrací životních způsobů člověka. Zahrnuje charakteristické činnosti vykonávané člověkem, množství času, který člověk činností věnuje. Je určen materiálními podmínkami, osobností člověka, charakterem práce a převažujícím životním stylem společnosti, ve které žije.⁷²

---

⁶⁸ Srov. KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 159

⁶⁹ Tamtéž, s. 159

⁷⁰ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 23

⁷¹ KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 160

⁷² Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 69

2.2 Diferenciace životních stylů

Jak již bylo řečeno, jedním z důležitých ukazatelů životního stylu je způsob využívání volného času a hospodaření s ním.⁷³ Vlivem životních podmínek a aktivitou jedince se utváří individuální systém hodnot. Lidé přisuzují volnému času různou hodnotu, pro někoho je volný čas něco nevhodného a nepatřičného a největší hodnotou je pro něj práce.

Hodnotové orientace a z nich odvozený způsob života přebírají od svých rodičů i jejich děti. Zvláště u dětí mladšího věku je vzor rodičů důležitý. V období puberty, tj. v období staršího školního věku, narůstá kritičnost k rodičům, jejich vliv na děti již není takový, naopak se zvětšuje vliv kamarádů. Přesto ať chceme nebo ne, většinou se chováme tak, jako naši rodiče, tudíž uznáváme i stejné hodnoty.

„Hodnotová orientace se projevuje i ve vztahu k volnému času a jeho obsahu, můžeme charakterizovat tři způsoby vnímání volného času.“⁷⁴

1. Někteří lidé volný čas podceňují. Hlavní náplní života je pro ně práce a plnění povinností. Domnívají se, že odpočívat mohou, až když si splní všechny své povinnosti, což v podstatě znamená nikdy. Při volnočasových aktivitách u nich nedochází k psychickému uvolnění, naopak mívají výčitky svědomí.
2. Někdo naopak význam volného času přeceňuje, jeho hlavní náplní života je dělat to, co ho baví.
3. Ideální je volný čas nepřeceňovat, ani nepodceňovat, chápat volný čas reálně. Člověk by měl mít své zájmy, kterým se ve volném čase věnuje a které mu poskytují relaxaci, uspokojení, zážitky, z kterých může čerpat při obnově sil.⁷⁵

Podle typu hodnotové orientace dělí životní styly Kraus i Vážanský⁷⁶, kteří je označují jako:

- Pracovně orientovaný životní styl

⁷³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. s. 28

⁷⁴ HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 23

⁷⁵ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 23–24

⁷⁶ Srov. VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. s. 50

- Hedonistický životní styl
- Celistvý životní styl⁷⁷

Havlík (1996, s. 74-80) dělí životní styly do tří skupin podle převažujících hodnot způsobu takto

- Životní styl s náplní studia. Zastávají jej ti, kdo hodně čtou, chodí do divadel, jezdí za poznáním nebo sledují televizi s cílem poznávat nové.
- Životní styl, jehož nejvyšší hodnotou je hraní. Hraní je obdobou dřívějšího slavení, jedná se o styl upřednostňovaný sportovci, nebo sportovními fanoušky, či hráči různých her nebo návštěvníky různých zábavných podniků.
- Životní styl s rozjímáním. Styl provozovaný o samotě nebo v komunitách. Jedná se o samotáře, kteří netráví svůj volný čas s rodinou.

Tento způsob dělení v pořadí práce, studium, hra a rozjímání odpovídá podle posledních výzkumů trávení volného času v naší zemi.⁷⁸

Využívání volného času je tedy jedním ze znaků životního stylu a z hlediska výchovy ve volném čase lze vymezit **dílčí výchovné cíle**:

- naučit děti dobře využívat materiálních podmínek pro trávení volného času
- ovlivňovat volbu dětí a skupin, v nichž jedinec tráví volný čas, strukturu a dynamiku skupin
- vést děti k reálnému hodnocení volného času; hodnota volného času nemá být podceňována ani přeceňována
- podporovat aktivní využívání volného času, aktivní zájmy dětí⁷⁹

„O životním stylu se hovoří spíše u jednotlivců. Myslí se jím soubor názorů, postojů, temperamentových vlastností a návyků, které mají trvalý ráz a jsou pro

⁷⁷ Srov. KRAUS, Blahoslav, *Člověk-prostředí-výchova*. s. 154–155

⁷⁸ Srov. KRAUS, Blahoslav, *Člověk-prostředí-výchova*. s. 154

⁷⁹ Srov. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 69

každého individuálně specifické – vystihují osobitost jeho chování. (Mohapl,1992, s. 71).“⁸⁰

„Každý jedinec má jiný specifický způsob života, ale obecně představuje naplňování života společností. Tento životní styl souvisí s hodnotami a ideály, které by člověk rád v životě uskutečňoval. Jedinec si dále vytyčuje tzv. životní plány, což je soubor cílů, kterých se svou činností snaží dosáhnout. Je bezpochyby, že hodnocení každého jedince je ovlivněno zvyklostmi, mravy dané společností a subkultury, v níž žije. Hodnotová orientace jedince se vytváří v průběhu jeho života jak z vrozených dispozic, tak i vlivem různých vnějších činitelů, kterých je v okolí jedince nespočetně.“⁸¹

Děti si životní styl teprve utváří, učí se ho, nebo spíše přebírají životní styl a hodnoty svých rodičů. To, jak rodiče žijí, jakým způsobem tráví volný čas, ovlivňuje životní styl dětí. Samozřejmě tu má vliv i společnost a prostředí, ve kterém žijí.

2.3 Faktory utváření životního stylu.

- Objektivní společenské faktory vycházejí z cílů, potřeb a stavu společnosti. Jsou charakterizovány především ekonomickými a politickými poměry. Ekonomická situace vytváří předpoklady pro aktivity ve volném čase. Vysoká nezaměstnanost ovlivní výrazně i životní styl obyvatel a tím i způsob trávení volného času. Důležitou roli hrají také kulturní tradice, které se promítají do života jedinců, skupin případně celé společnosti. Stejně tak jako zvyklosti jednotlivých rodin, týkající se mimo jiné výchovy dětí a s tím i spojené trávení volného času, které si přinášíme ze své původní rodiny.⁸²

---

⁸⁰ KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 153

⁸¹ Tamtéž, s. 153

⁸² Srov. Tamtéž, s. 155

- Subjektivní osobnostní faktory představují zájmy a potřeby jednotlivce, jsou dány samotným jedincem a jeho individuálními zvláštnostmi, intelektem, temperamentem, pohlavím, zdravotním stavem, ale i výchovným působením, vzděláním a životním stylem a kvalitou způsobu života. Závažnou úlohu zde plní rodina. I když je životní styl ovlivněn věkem, zdravotním stavem a dalšími faktory, způsob, jakým rodina žije, její zásady a vzory ovlivňují osobnost dítěte a jeho životní styl v budoucnu.⁸³

Životní styl charakterizují každodenní činnosti, pestrá mozaika nejrůznějších aktivit, mezi něž patří: „*Aktivity zájmové – vyhraňování vlastních zájmů, jejich pěstování a rozvoj, někdy hledání kompromisů se zájmy ostatních příslušníků rodiny, odpočinek, zábava, relaxace.*“⁸⁴

2.4 Výchova ke zdravému životnímu stylu

V současné době hovoříme v souvislosti s ovlivňováním životního způsobu lidí o zdravém životním stylu, který chápeme jako vštípení návyků tělesné a duševní hygieny. Zdravý způsob života se soustřeďuje především na základní okruhy, které jsou: životní rytmus, pohybový režim, duševní aktivita, životospráva a racionální výživa a zvládání náročných životních situací. Uplatňování těchto zásad probíhá především ve volném čase. Zdravý životní styl souvisí se základními funkcemi volného času, což jsou funkce: regenerační a zdravotně hygienická (formativní), kompenzační (relaxační) a socializační.⁸⁵

Pěstování zdravého životního stylu zahrnuje rozvíjení tělesné, psychické a duchovní kultury osobnosti.

Škola klade na děti značné nároky a povinnosti. Volný čas je naopak na principu dobrovolnosti, při volnočasových aktivitách děti prožívají radost z činností, případně i úspěchy (při dobrovolně zvolených činnostech), které třeba

⁸³ Srov. KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 156

⁸⁴ Tamtéž, s. 157

⁸⁵ Srov. Tamtéž, s. 158–159

nemají ve škole. Jsou v kontaktu s dětmi podobných zájmů. Na duševní zdraví dětí má (kromě rodiny) značný vliv i osoba pedagoga, vychovatele či vedoucího, který ovlivňuje činnosti dětí vhodnou formou výchovného působení, navozením příjemné pozitivní atmosféry, povzbuzováním a chválením svých svěřenců. Důležité je, aby byli v pohodě nejen děti, ale i vychovatelé a vedoucí.⁸⁶

2.4.1 Psychohygienu a volný čas

Na jakoukoliv lidskou činnost se díváme z různých hledisek. Jedním z nejdůležitějších je i to, jaký má vliv na zdraví. Naším základním cílem je zdravá osobnost, tj. „zdraví“, a to zdraví ne jako nepřítomnost nemoci, ale ve smyslu definice zdraví Světové zdravotnické organizace:⁸⁷ *„Zdraví je chápáno jako stav tělesné, duševní a sociální pohody, rovnováhy, spokojenosti, blaha (definice Světové zdravotnické organizace).“⁸⁸*

S tím souvisí i psychohygienu a s psychohygienou velice úzce i volný čas (představuje důležitou kategorii). *„...neboť znamená relativně nejsvobodnější volbu činností ve srovnání s ostatním životním časem člověka...z psychologického hlediska můžeme říci, že využívání volného času by mělo mít takovou strukturu a náplň, aby vedlo k rozvoji osobnosti člověka.“⁸⁹*

2.4.2 Model zdravé osobnosti z pohledu psychohygieny.

Podle Spousty má model zdravé osobnosti strukturu dělenou do čtyř oblastí: 1. Zaměření osobnosti (zájmy, ideály, potřeby, hodnoty), 2. oblast schopností, 3. temperament a emotivita, 4. charakterové volní vlastnosti.

Zaměření osobnosti

Dítě má ve volném čase nejideálnější možnosti realizace. Typické jsou zde **zájmy**, které jsou z pohledu psychohygieny velmi důležité, neboť zajišťují stabilitu osobnosti a jsou motivem různých činností, k nimž má člověk pozitivní vztah. Dítě

⁸⁶ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 117–118

⁸⁷ Srov. SPOUSTA, V., aj. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. s. 11

⁸⁸ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 117

⁸⁹ SPOUSTA, V., aj. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. s. 11

by mělo mít přiměřené množství zájmů z různých oblastí tak, aby se případně mohly kompenzovat. (U dospělých je dobré, když je zaměstnání v souladu s některou zájmovou činností, ale zároveň by měl člověk mít i jiné zájmy, které mu budou kompenzovat pracovní činnosti.)

Psychohygienický význam mají zájmy v každém věkovém období, ale především v krizových situacích jako je onemocnění, odchod do důchodu, ztráta zaměstnání apod.⁹⁰

Potřeby – ve volném čase uspokojujeme své potřeby fyzické, sociální a z pohledu psychohygieny především psychické. Je-li nedostatek volného času u dítěte, nebo je-li volný čas dětí špatně organizován, může docházet k deprivaci v uspokojování některých potřeb. Stejně tak věnuje-li se dítě činnosti (třeba proto, že tomu chtějí rodiče), v které nevykíná, která mu nejde, nemá možnost zažít úspěch, uspokojení, radost z dobře vykonané práce.

Hodnoty – Spousta je zde chápe podle Hartla (1993), „*jako vlastnost, kterou jedinec přisuzuje určitému objektu, situaci, události nebo činnosti ve spojitosti s uspokojováním jeho potřeb a zájmů.*“⁹¹

Oblast schopností osobnosti

Schopnosti chápeme jako předpoklad úspěchu dítěte v dané činnosti. Schopnosti je zvláště u dětí třeba plně využívat a rozvíjet. Kde jsou větší schopnosti, můžeme očekávat i vyšší výkony (např. rozvoj talentu u dětí). Toto je třeba respektovat, aby nedocházelo k nevytížení nebo naopak k přetížení dětí a tím následně k zátěžové situaci.

Otázka je, jak dalece bychom se měli u dětí věnovat menším schopnostem a jejich rozvíjení, nebo raději se zaměřit na schopnosti, které dětem umožňují dosáhnout úspěchu. Podle Spousty nabízí současná moderní společnost rozsáhlé možnosti seberealizace, takže máme i možnost jít cestou, kde budeme rozvíjet větší schopnosti, které povedou k dobrým výkonům a tím i k prožitku úspěchu. „*U činností vykonávaných ve volném čase je důležitý pocit úspěšnosti, a proto je psychohygienicky významné, abychom se ve volném čase věnovali těm činnostem, v nichž je možno ho dosáhnout.*“⁹²

---

⁹⁰ Srov. SPOUSTA, V., aj. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času.* s. 12

⁹¹ Tamtéž, s. 12

⁹² Tamtéž, s. 13

Oblast temperamentu a emotivity

Ve volném čase bychom měli umožnit dětem především jejich spontaneitu a bezprostřednost.

Oblast charakterově volných vlastností

Ve vztahu charakter a volný čas si všímáme z hlediska psychohygieny především individuální vyhraněnosti a uvědomělosti činností ve volném čase. Co se týká **vůle**, obsah volného času by neměl mít charakter povinnosti a z vnějšku určované kázně. Volního úsilí by mělo být jen tolik, kolik ho chce jedinec využít pro případnou sebevýchovu.⁹³

---

⁹³ Srov. SPOUSTA, V., aj. *Kapitoly z dějin pedagogiky volného času*. s. 13

3 ZÁJMOVÁ ČINNOST

„Úspěchy v zájmových činnostech přinášejí pocit uspokojení, příležitost k seberealizaci a přiměřenému sebehodnocení. Na základě praktických činností a zkušeností si mladí lidé vytvářejí vlastní názor na život a na svět.“⁹⁴

Zájmová činnost dětí podněcuje a rozvíjí samostatnost, tvořivost, společenskou aktivitu, což vede i k participaci na životě společnosti. Zároveň vytváří žádoucí vztah k různým činnostem, ale i celoživotnímu vzdělávání a vede i k úvahám o uplatnění v životě a tedy i o vhodném budoucím povolání. Vhodné zájmové činnosti vytváří návyky zabývat se užitečnými činnostmi a vhodně trávit volný čas i v pozdějších obdobích a v dospělosti.⁹⁵

Ve výchovném zhodnocování volného času jsou cílovou skupinou především děti a mládež. Je třeba přihlídnout k jejich možnostem, potřebám, věku, pohlaví, schopnostem, zájmům.

Zájmovým činnostem se začínají věnovat již děti v předškolním věku, za pomoci a podpory rodičů, učitelů, vychovatelů, ať již se jedná o činnosti příležitostné, či pravidelné. Mají pozitivní vliv na rozvoj osobnosti, vytváření vztahů, uplatnění v rodině, ve společnosti i v samotném volném čase. Volnočasové aktivity se stávají přípravou na smysluplné využívání volného času během celého života.⁹⁶

Kromě funkce relaxační a rekreační plní zájmová činnost i funkci výchovnou a vzdělávací. *„Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně i socializačně, podporuje seberealizaci.“⁹⁷*

---

⁹⁴ PASTERÁKOVÁ, L., ONDRIKOVÁ, E. *Hodnota volného času*.

⁹⁵ Srov. HÁJEK, B., *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. s.6–7

⁹⁶ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 27–29

⁹⁷ Tamtéž, s. 164

3.1 Zájmy

Zájem je relativně stálá snaha zabývat se předmětem nebo činností, která upoutává dítě po stránce poznávací nebo citové, tj. „zájem je relativně stálé zaměření osobnosti“.⁹⁸

O zájmech se zmiňuje i Nakonečný v souvislosti s motivací. Motivy lidské činnosti jsou různorodé a vyplývají z různých potřeb a zájmů. V souvislosti se „zaměřením osobnosti“ rozlišujeme tři formy motivů: potřeby, zájmy a ideály „Zájmy jsou specifickými motivy kulturní a poznávací činnosti člověka.“ (Rubinštejn, 1967)⁹⁹ Zájem je ve smyslu zaujatého zabývání se něčím, tj. ve smyslu „koníčků“ („hobby“), např. zájem o literaturu, sport, přírodu atd. Takto pojatý zájem je chápán velmi nejednotně jako „to, na co vynakládáme peníze, úsilí a čas“.¹⁰⁰

Helus zájmy charakterizuje jako uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity dítěte na určitou oblast poznávání a čínorodé seberealizace. Zájmy dětí mají osobnostně rozvíjející význam tím, že integrují řadu oblastí osobnosti a dávají jim aktivní nasměrování. Např. sběratelský zájem integruje: poznávací zaměřenost (dítě chce o dané oblasti hodně vědět); sociální zaměřenost (dítě vstupuje do kroužků, klubů, spolků); praktickou prováděcí zaměřenost (úkony, podporující dovednosti dítěte, shromažďování a třídění sbírek); hodnotová zaměřenost (dítě je schopno přinášet oběti a vynakládat úsilí, odříká si a šetří na daný zájem); zaměřenost životního stylu (dítě si organizuje den, plánuje budoucnost, vytyčuje dílčí a vzdálenější cíle).¹⁰¹

Zájmu přikládáme zvláštní hodnotu, zájem přináší dítěti kladné citové naladění a uspokojení. Zájmy dítě aktivují (motivují), dítě je schopno vyvinout úsilí k jejich naplnění. Při zájmové činnosti prožívá kladné pocity, odreagovává se, poznává své vlastnosti.

---

⁹⁸ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 164

⁹⁹ Srov. NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. s. 141–142

¹⁰⁰ Tamtéž, 142

¹⁰¹ Srov. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. s. 120–122

Zájmy se „podílí na formování názorů postojů a přesvědčení jedince.“¹⁰² Na rozdíl od odpočinku a zábavy má zájmová činnost aktivní charakter, obsahuje volní složku a ovlivňuje osobnost vychovávaného.¹⁰³

Podle Němce, můžeme charakterizovat zájem jako osobnostní vlastnost, vzbuzuje snahu po kontaktu s předmětem zájmu, jeho poznávání a zvládnání.

Zájmy dětí v mladším školním věku nejsou ještě vyhraněné. Právě vzhledem k věku je dobré střídat různé aktivity, kdy se mění obsah činností, ale i prostředí. Děti v tomto věku jsou plně nadšené a dychtivé učit se něčemu novému, a proto je třeba využít jejich zájem a předkládat jim různé zájmové aktivity, aby měly možnost poznat své zájmy, schopnosti a vybrat si činnosti, kterým se budou věnovat. V této době jsou většinou jejich zájmy krátkodobé, ale s věkem se jejich zájmy prohlubují a specializují.

Zájmy dětí jsou různé, nejvíce jsou však preferovány činnosti sportovní, po nich následují kroužky hudebně dramatické, výtvarné a rukodělné, starší děti navštěvují ještě vzdělávací aktivity. Zaměření aktivit s věkem příliš nesouvisí, i když sportovní aktivity u dětí převládají i ve starším věku, kdy jiné aktivity opouštějí proto, aby mohly volný čas trávit více s kamarády. Můžeme ale pozorovat rozdíly zájmu o jednotlivé činnosti vzhledem k pohlaví. Chlapci se více zajímají o sportovní a technické aktivity, dívky naopak dávají přednost aktivitám hudebně dramatickým, výtvarným, rukodělným, či vzdělávacím.¹⁰⁴

3.2 Zájmové vzdělávání

Charakteristickým rysem zájmového vzdělávání je dobrovolnost a jeho orientace do sféry volného času. Záleží na objemu volného času, který máme k dispozici a jeho kompaktnosti. Předmětem zájmového vzdělávání mohou být různorodé činnosti jako např. rozvoj schopností, znalostí, ekologie, věda, technika, chovatelství, sběratelství. Důvody zájmového vzdělávání mohou být různé: důležitá je vnitřní

---

¹⁰² NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. s. 23

¹⁰³ Srov. NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. s. 23

¹⁰⁴ Srov. BOCAN, M. *Děti v ringu dnešního světa [online]*. s. 45–47

motivace, ale i vliv rodiny, médií, móda, individuální potřeba či zájem, pomoc ke studiu ve škole, snaha o poznávání či seberealizaci.

Zájmovému vzdělávání dospělých se věnuje Šerák, jeho poznatky se však dají aplikovat i na zájmové vzdělávání dětí.

„Zájmové vzdělávání můžeme nejobecněji definovat jako systém krátkodobých i dlouhodobých organizačních forem, které umožňují edukační, rekreační, poznávací a tvůrčí volnočasové aktivity účastníků, realizované převážně formálním i neformálním způsobem a směřující k saturaci individuálních zájmů, k rozvoji a kultivaci osobnosti a k celkovému zlepšení kvality života jedince (Šerák, 2009).“¹⁰⁵

3.3 Formy zájmového vzdělávání¹⁰⁶

- Zájmová činnost příležitostná – jedná se o soutěže, výlety, exkurze, představení, přednášky, příměstské tábory.
- Pravidelná zájmová činnost – kroužky, soubory, kurzy, oddíly. Účastníci jsou přihlášení k pravidelné docházce.
- Táborová činnost – organizovaná činnost provozovaná v době prázdnin, či dlouhodobého volna, mimo středisko volného času. Mohou být zaměřena rekreačně, nebo odborné soustředění navazující na celoroční činnost. Mohou být pobytové, putovní, hvězdicovitě.
- Osvětová činnost – školení, přednášky, semináře, kurzy, vzorové akce, tj. odborná pomoc ostatním subjektům věnujícím se činností s dětmi a mládeží, ať již školským zařízením, nebo sdružením dětí a mládeže, nebo sdružením pracujícím s dětmi. Mimo jiné slouží k prevenci sociálně patologických jevů.
- Individuální práce s účastníky vedoucí k rozvoji nadání – individuální práce s talentovanými jedinci, odborné konzultace, odborná soustředění, speciální zájmové útvary.

---

¹⁰⁵ ŠERÁK, M. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. s. 36

¹⁰⁶ Viz vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

- Nabídka otevřených spontánních aktivit – nabídka činností, které jsou nepřímo ovlivňovány pedagogem, který je jako rádce, konzultant, který motivuje a dohlíží na bezpečnost. Nabídky jsou individuální či skupinové podle aktuálního zájmu na sportovištích, hřištích, v hernách, čítárnách apod. Nemají pevně stanovený začátek ani konec, jsou přístupné všem zájemcům.
- Organizace soutěží a přehlídek vyhlášených nebo spoluvyhlášených MŠMT ČR – SVC organizují, připravují, propagují a zabezpečují průběh a jednotlivá kola soutěží.¹⁰⁷

3.4 Dělení zájmových činností

Dělení zájmových činností je různé. Zájmové činnosti dělíme do několika oblastí, i když existují i činnosti, které nemůžeme jednoznačně zařadit.

B. Hájek¹⁰⁸ dělí zájmové činnosti podle obsahu:

Rukodělné - rozvíjejí manuální zručnosti, jemnou motoriku, různé druhy pracovních činností, rozvíjejí představivost (konstrukční hry, stavebnice, šití, vaření, apod.)

Technické (pracovně-technické) – souvisejí s činnostmi rukodělnými, rozvíjejí konstrukční dovednosti, technickou představivost (modelářství, radiotechnika....)

Přírodovědné – souvisejí s přírodními vědami, rozvíjejí vztah k přírodě, životnímu prostředí (pěstitelství, chovatelství, ekologie, rybářství...)

Estetickovými – vytvářejí vztah k estetickým hodnotám, rozvíjejí kreativitu, představivost (hra na hudební nástroj, tanec, výtvarné činnosti...)

Tělovýchova a sport – rozvíjí fyzickou a psychickou zdatnost, odolnost proti stresu a smysl pro fair play

Turistika – spojuje poznávací přírodovědné i společenskovední činnosti s prvky tělovýchovnými

Společenskovední zájmová činnost - zabývá se historií, tradicemi, poznatky o společnosti (jazykové vzdělávání, sběratelství, folklor, historie)

PC - počítačové dovednosti, rozvíjejí logické uvažování

¹⁰⁷ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 142–144

¹⁰⁸ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 166–168

Podobně dělí činnosti i Němec,¹⁰⁹ který je dělí jednak podle obsahu (na vědecko-technické a vědecké, technicko-praktické, společenskovední, přírodovědecké, estetickovýchovné a tělovýchovné), a navíc přidává dělení podle druhů aktivit na receptivní a aktivačně tvořivé.

3.5 Organizace zájmových činností

Zájmová činnost bývá dělena podle různých hledisek (pravidelnost, frekvence, počet účastníků, míra organizovanosti apod.):

- pravidelná (činnost zájmových útvarů s pravidelnou týdenní nebo jinou frekvencí)
- příležitostná (exkurze, besedy, vycházky, expedice soutěže, olympiády aj.)
- skupinová činnost (v kroužcích, souborech, klubech nebo oddílech)
- individuální uspokojování zájmů (spontánní aktivity ve střediscích volného času)
- hromadná forma (masové festivaly, slavnosti, sportovní akce)
- organizovaná forma (s pedagogickým vedením, je stanoven začátek a konec akce, např. výlet)
- spontánní aktivita bez přímého pedagogického vedení (herny, čítárny, hřiště)¹¹⁰

Organizační formy vyplývají z charakteru a poslání jednotlivých subjektů.

---

¹⁰⁹ NĚMEC, J. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času*. s. 23

¹¹⁰ Srov. PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. 2002. s. 99

4 KDE VŠUDE SE UPLATŇUJE VOLNÝ ČAS

Na tuto otázku se snaží odpovědět Hofbauer v knize *„Děti, mládež a volný čas“*. Říká, že *„aktivity volného času se dnes uplatňují všude kolem nás, ve všech prostředích života a výchovy dětí, tj. v rodině, činnostech školy mimo vyučování, specifických institucích a spolcích, v obcích i v médiích...“* Tyto dimenze jsou vzájemně spjaty ať už spontánními či záměrnými vazbami, jejichž význam stále vzrůstá. Aktivity volného času jsou nedílnou součástí našich životů od dětství až po stáří.¹¹¹

Nejprve se děti setkávají s volným časem v rodině, později ve škole. O své příslušnosti do těchto prostředí nemohou samy rozhodovat. Později vstupují do dalších, kde mají již možnost alternativní volby (rovněž za podpory rodičů). Mohou již ale ve větší míře projevat vlastní přání, ambice a samy rozhodovat o svém konání. Poznávají nová prostředí, činnosti, navazují nové sociální vztahy, zároveň poznávají i samy sebe, prožívají radost z úspěchů, ale i zklamání z nezdarů, rozvíjejí své vlastní zájmy. Volný čas má význam pro jejich celoživotní perspektivu.¹¹²

4.1 Prostředí

Můžeme říci, že výše aktivity volného času se uplatňují ve všech prostředích života a výchovy a tato prostředí ovlivňují, jakým způsobem trávíme volný čas, jaké máme možnosti trávení volného času a kde všude jej můžeme trávit.

Kraus uvádí, že vedle genetických dispozic se podle našeho významného sociologa Bláhy přenášejí na jedince i způsoby a modely chování daného prostředí, především rodinného.¹¹³ Vliv prostředí se samozřejmě u každého projevuje jinak a to i z hlediska pohlaví.

Více podléhají vlivu prostředí chlapci než dívky. Zpočátku života se projevuje více vliv toho, s čím se člověk narodil, později člověka více poznamenávají

---

¹¹¹ Srov. HOFBAUER, B. *Děti mládež volný čas*. s. 55

¹¹² Srov. Tamtéž, s. 55–56

¹¹³ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 73

podmínky okolí, v němž člověk vyrůstal a vyvíjel se (prostředí a výchovné vlivy). Primárním prostředím, které na dítě působí, je samozřejmě rodina a způsoby trávení volného času v rodině. Později se dítě dostává i do jiných prostředí, které jeho volný čas ovlivňují - škola, prostředí vesnice nebo města, ve kterém dítě žije.

Prostředí může působit pozitivně a podporovat jednání, potažmo zájmy dětí, ale i negativně, neposkytováním příležitostí nebo tím, že dítě není dostatečně podporováno, tím, že neposkytuje dostatek příležitostí k plnohodnotnému trávení volného času, podceňováním jeho důležitosti.

Prostředí ovlivňující volný čas

Rodinné prostředí.¹¹⁴

Jak již bylo řečeno, rodina je přirozené prostředí, které na dítě působí. Na rodinné prostředí mají vliv jak nemateriální faktory (emocionální a kulturní klima rodiny), tak i demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí, materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí a kulturně-výchovné oblasti kulturního prostředí.¹¹⁵

Demograficko-psychologickými faktory se rozumí celková struktura rodiny, zda se jedná o rodinu úplnou či neúplnou, počet dětí, jaké jsou vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, jaké jsou vztahy s rodiči, sourozenci, vztahy s prarodiči i jaký je vztah rodičů. Nedůležitější jsou samozřejmě vztahy rodičů a dětí.

Mezi materiálně-ekonomické faktory patří zaměstnání rodičů, s tím spojené finanční zajištění rodiny, charakter a kvalita bydlení, životní styl, spotřeba rodiny, technické vybavení a materiální podmínky pro zájmovou činnost (hudební nástroje, sportovní náčiní či knihovna).

Kulturně-výchovné faktory- v nich se odráží především životní styl v souvislosti s využíváním volného času, což se týká jak zájmové činnosti, tak cestování. Projevuje se i ve vzdělání a v hodnotové orientaci rodičů, s čímž souvisí i vytváření postojů dětí k druhým lidem, ke vzdělání, kultuře, k práci a k životu vůbec.

---

¹¹⁴ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 86–87

¹¹⁵ Tamtéž, s 86–87

Dalším přirozeným prostředím, které na nás podle Krause působí, je **lokální a regionální prostředí**. Lokálním prostředím je chápáno prostředí městské a venkovské. Regionálním¹¹⁶ prostředím je myšleno seskupení měst a obcí, jehož centrem je příslušná metropole.

Regiony mají svou typickou kulturu, památky, tradice, zvyky, kulturní instituce i specifické přírodní podmínky, ale i problémy jako je nezaměstnanost nebo devastace životního prostředí, redukce hromadné dopravy. To všechno ovlivňuje život lidí v daném regionu-kraji, tedy i jejich možnosti trávení volného času a nabídku volnočasových aktivit.¹¹⁷

Lokálním prostředím se myslí skupina lidí, žijící na určitém ohraničeném teritoriu, uznávající společné tradice, hodnoty, žijících v určité sounáležitosti.

Základními **typy lokálního prostředí** jsou prostředí městské a venkovské.

Městské prostředí charakterizuje T. Pilch¹¹⁸ určitými znaky: dominance konzumního přístupu a méně hluboké mezilidské vztahy, zánik tradičních autorit, nefungující neformální společenská kontrola, anonymita v životě a činnostech, pokles významu institutu sousedství, velká rychlost a proměnlivost změn v celém životě, diferenciací v profesní struktuře a společenském rozvrstvení.

Venkovské prostředí charakterizuje v protikladech, zdůrazňuje blízkost k přírodě, nižší úroveň služeb, zachování lidové kultury a folkloru, významnější roli školy a učitele.

Zařízení kde se uskutečňují organizované aktivity pro děti

- **Školská zařízení pro zájmové vzdělávání:**
  - **školní družiny** – určeny pro děti I. stupně na základních školách. Děti jsou organizovány v odděleních, kde se zabývají různými aktivitami
  - **školní kluby** – pro děti II. stupně základních škol. Jejich obsahem jsou spontánní činnosti nebo zájmové aktivity v prostorách škol či ve vlastních prostorách

---

¹¹⁶ Regiony mohou být také označovány jako kraje.

¹¹⁷ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 94–98

¹¹⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 95

- **střediska volného času** (domy dětí a mládeže, stanice zájmových činností). Nabízí zájmové útvary, příležitostné akce, táborové aktivity, prostory pro spontánní aktivity a práci s talenty, osvětovou a poradenskou činnost
- **Základní umělecké a jazykové školy¹¹⁹**, které jsou řazeny mezi školy ¹²⁰, Účast na nich je dobrovolná a uskutečňuje se v mimoškolní době. Svým obsahem spadají mezi volnočasové aktivity.
- **Školská výchovná a ubytovací zařízení¹²¹**:
  - domovy mládeže – jsou určeny žákům SŠ a VOŠ, poskytují ubytování a výchovu, stravování a zároveň účelné využívání volného času
  - internáty – pro žáky škol se zdravotním postižením a učilišť
  - školy v přírodě
- **Zařízení pro ustavní a ochranou výchovu**
  - dětské domovy
  - diagnostické ústavy, dětské domovy se školou, výchovné ústavy
- **Nestátní neziskové organizace (NNO)**: občanská sdružení, nově spolky¹²², obecně prospěšné společnosti (OPS), nadační fondy, církevní právnické osoby, nízkoprahová zařízení (NZDM). Tyto organizace mají společné cíle.
- **Soukromý sektor (živnosti)**, který nabízí volnočasové aktivity
- **Církev a náboženská sdružení**: YMCA, církve a různá náboženská a charitativní společenství, která spojují zájmovou činnost s nábožensky motivovaným výchovným působením.

---

¹¹⁹ Zřizovány podle zákona č. 76/1978 Sb., o školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁰ Podle školského zákona č. 561/2004 Sb.

¹²¹ Nabízejí svým cílovým skupinám také možnosti pro pozitivní využití volného času, ve výchovně vzdělávací soustavě však mají specifickou funkci.

¹²² Nový občanský zákoník, s účinností od 1. 1. 2014, ruší zákon o sdružování občanů. Občanská sdružení jsou nahrazena spolky. Dle Sb. z. č. 89/2012, § 214 a §3045.

4.2 Prostředí rodiny a volný čas

„Rodina je přirozené prostředí, do kterého se člověk rodí, aniž by si mohl vybrat jiné, a přejímá to, co mu připravili rodiče (Přadka, 1983).“¹²³

Důležitou, prvotní roli v životě člověka tedy i ve volném čase hraje rodina. *„Výchova v rodině působí na jedince od nejútlejšího věku a rozvíjí všechny jeho kvality. Zvláště významně působí na citový rozvoj jedince.“¹²⁴*

„Kdybychom byli schopni říct, co dítě v životě čeká, kde se nejlépe uplatní, bylo by možné ho specializovat od sedmi let, protože děti jsou tvárné. Ale vzhledem k tomu, že to nevíme, doporučujeme, aby se rozvíjelo ve všech oblastech,“ vysvětluje v pořadu Radiožurnálu, dětský psycholog Václav Mertin.¹²⁵

Proto se domnívám, že právě v období mladšího školního věku je dobré dětem umožnit pestrou nabídku zájmových aktivit, aby děti měly možnost poznat, jaké jsou možnosti trávení volného času, aby si vyzkoušely různé druhy činností a poznaly, co jim vyhovuje, v čem jsou dobří a kde se mohou uplatnit a vyniknout, nebo i jen dělat to, co je baví, činnosti které jim přinášejí relaxaci a uvolnění, činnosti, které jim přinášejí radost z dobře vykonané „práce“.

Rodiče jsou prvními vzory, které děti napodobují, a tudíž napodobují i jejich životní styl. První zkušenosti s trávením volného času děti získávají v rodině, učí se žít určitým způsobem, napodobují způsob trávení volného času. Při formování vztahu k volnému času je důležité, o jakou rodinu se jedná, jestli je úplná či neúplná, jaký je typ soužití, věk a počet jejích členů, vztahy mezi jednotlivými členy rodiny, styl výchovy, jaký má rodina sociální status, jaká je ekonomická situace v rodině apod. Je též důležité, jaké jsou zájmy rodičů, vztah nebo postoj k zájmům dítěte, jaké jsou jejich finanční prostředky a kolik z nich jsou ochotni investovat do volného času.

---

¹²³ KRAUS, B. *Základy pedagogiky volného času*. s. 80

¹²⁴ ŘEHOŘKOVÁ, M. in SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. s. 13

¹²⁵ BARTUŇKOVÁ, T. *Volný čas děti stále častěji tráví u televize, potvrzuje výzkum* [online].

Rodina (jako sociální instituce) je „nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel. Stojí na počátku rozvoje osobnosti a má možnost ho v rozhodující fázi ovlivňovat.“¹²⁶

V ČR se podle platných zákonů považuje za rodinu soužití rodičů a nezaopatřených dětí. V současné době roste počet nesezdaných soužití a zároveň stoupá počet rozvedených rodičů, tzn. i neúplných rodin (matek vychovávajících dítě bez manžela, tj. bez otce dítěte).¹²⁷

Rodina by měla naučit děti přistupovat k volnému času tvůrčím způsobem a naučit děti trávit volný čas aktivně, postoje rodičů k volnému času potom budou děti dál předávat po založení své rodiny i svým dětem. Rodiče by měli svým dětem věnovat dostatek času, aby měly děti možnost naučit se využívat volný čas a přebírat vzory volnočasového chování při aktivitách rodiny. Děti se tomu učí při společných hrách, na rodinných oslavách, při návštěvách kulturních zařízení nebo na výletech, rodinných dovolených. Napodobování rodičů je samozřejmě žádoucí, pokud rodina tráví volný čas vhodným způsobem, nikoli při konzumním způsobu života, nicnedělání či pasivním sledování televize.

Kromě jiných funkcí plní rodina podle Krause funkci socializačně-výchovnou, kdy se dítě učí osvojovat si základní návyky, způsoby chování. Rodina má hlavní úlohou v socializaci tím, že připravuje děti na vstup do praktického života.

Jako další funkci uvádí rodinu jako „instituci, která má pamatovat na relaxaci, rekreaci a zábavu“. Aktivity se týkají všech členů rodiny, ale největší význam mají pro děti. To, jak rodina plní tuto funkci, se projeví např. v tom, jak rodina tráví volný čas, jestli jej tráví všichni členové společně, jakým aktivitám se věnují, jak tráví společné dovolené apod.¹²⁸

Nyní se v životě rodin projevuje i značné časové zaneprázdnění rodičů pracovními aktivitami, jejich pracovním vytížením, které je mnohdy ovlivněno

---

¹²⁶ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 79

¹²⁷ Srov. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. s. 177

¹²⁸ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 83

tlakem ze strany zaměstnavatele, nebo samotným důrazem rodičů na hmotné zabezpečení rodiny. Na relaxaci a chvíle trávené spolu s dětmi pak nezbyvá mnoho času. Mnohdy se to pak snaží vykompenzovat materiálně – hračkami, elektronikou nebo vysokým kapesným, které dětem poskytují jako náhradu za jejich nepřítomnost.¹²⁹

Nedostatek osobních zájmů je třeba vnímat jako negativní jev. Životní styl a způsob trávení volného času patří k základním návykům, které si přinášíme ze své původní rodiny, jsou pro nás důležité nejen v dětství, ale následně i v dospělosti a ve stáří. Naše záliby nám jsou oporou v krizových situacích jako odchod do důchodu, ztráta zaměstnání, partnera či při odchodu dospělých dětí. (Pro někoho může být koníčkem jeho práce. Problém ale může nastat při její ztrátě.)¹³⁰

„V dospělosti je trávení volného času výslednicí těch vzorců chování a priorit hodnot, které si jedinec postupně tvořil v průběhu života.“¹³¹

Děti tráví většinu volného času v rodině, kde nacházejí i vzory chování, které napodobují. Nejdůležitější je proto vzor rodičů, jejich chování a činnosti, tedy i zájmy. Důležité je, aby si rodiče našli na děti čas, aby je povzbuzovali a chválili v jejich tvořivé činnosti, a to nejen za výkon, ale i za snahu. Děti se při tvořivé činnosti učí trpělivosti a sebeovládání, rozvíjí se jejich fantazie, vynalézavost.¹³²

Je také důležité, jaké zájmové činnosti se uskutečňují v rodině. Aktivita rodičů mohou být inspirací pro děti. Ať už se děti věnují stejným či jiným zájmovým aktivitám, jsou zájmové činnosti rodičů žádoucí.

„... v současné době se volný čas a zejména rodinný volný čas dostává stále na vyšší stupeň našich hodnotových žebříčků.“¹³³

---

¹²⁹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 83–85

¹³⁰ Srov. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. s. 30–31

¹³¹ SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. s. 13

¹³² Srov. DZIVÝ-BALUCHOVÁ, L. *Volný čas nejen v rodině*.

¹³³ KRAUS, Blahoslav, *Člověk–prostředí–výchova*. s. 161

4.3 Prostředí školy a volný čas

„Životní způsob rodiny silně ovlivňuje postoj žáků ke škole a vzdělání a tím i průběh a výsledky edukačního procesu.“¹³⁴

Škola jako sociální výchovně-vzdělávací instituce usiluje kromě vzdělávání o všestranný rozvoj žáků.

Škola je místem, kde děti mladšího školního věku tráví většinu času. Nejen tím, že se zde účastní výuky, ale tráví zde i svůj volný čas ve školních družinách. Většina rodičů totiž nemá tu možnost být s dětmi doma po skončení vyučování a děti tohoto věku nemohou ještě trávit volný čas doma samy. Škola dětem umožňuje trávení času plnohodnotným způsobem, jednak jednorázovými akcemi, pravidelnými činnostmi školních družin, ale zároveň i zájmovými aktivitami. Většina škol organizuje zájmové kroužky sama, nebo poskytují své prostory různým soukromým agenturám či organizátorům zájmových aktivit.

Pro mnohé děti znamená škola a výuka stres, zvláště pro ty, kterým škola působí potíže. Někdo se může stresovat proto, že učivu nerozumí, některé děti z obav, aby jejich výsledky uspokojily rodiče, mají strach z trestů, ponižování z „přibouchnutých dveří“.¹³⁵ Volnočasové aktivity mohou být pak příležitostí, kde uspějí, kde mají možnost v něčem vyniknout.

Dítě má potřebu obstát, předvést se v tom nejlepším, mít úspěch, sklidit pochvalu. Potřebuje mít radost z úspěchu, zadostiučinění z dosažených výsledků, uspokojení z činnosti samé, potěšení z toho, že něco dokáže dovést do konce. Tím se v dítěti aktivizují cenné vlastnosti osobnosti (píle, ctížádost, odpovědnost za výsledky své práce). Opakující se neúspěchy způsobují pocity méněcennosti, což může narušit ústřední dynamiku osobnosti. Tyto pocity mohou přetrvávat do budoucna.¹³⁶

---

¹³⁴ PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 69

¹³⁵ Srov. HAJD MOUSSOVÁ, Z. *Dítě škola učitel*. s. 94

¹³⁶ Srov. HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí*. s. 206–207

K aktuálním úkolům školy patří vytvářet prostor pro rozvíjení vlastních zkušeností, příležitost k aktivním činnostem, organizovat společné činnosti. Škola je jako životní prostor, kde je pestrý školní život. Místo, kde se provozují kvalitní mimovyučovací činnosti a které se podílí na komunálních, mimoškolních aktivitách, případně je iniciuje, či alespoň poskytuje prostory.¹³⁷

Děni na škole může představovat účinný nástroj v rámci primární prevence sociálních deviací dětí, a to zejména zaměřením na volnočasové aktivity, sociální výchovu ve vyučování a sociálním poradenstvím ve škole.

Kraus v knize *Základy sociální pedagogiky* jmenuje funkce výchovných zařízení. Kromě funkcí výchovné a socializační, které se uskutečňují nejen při výuce, ale i ve volném čase, je jednou z dalších i funkce „*rekreační (relaxační)*“. *Realizuje se především mimo vyučování, tedy ve sféře volného času žáků.*“ Není dobré, když škola tuto oblast pouští ze zřetele snižováním počtu zájmových kroužků nebo snižováním počtu oddělení školních družin. Mnohde přenechávají tuto funkci jiným specifickým zařízením.

Školy by měly vytvářet co nejlepší podmínky pro trávení volného času.¹³⁸ Jsou ale místa, zvláště na venkově, kde jiné organizace zabývající se volným časem nejsou a škola je jediná instituce, která tyto aktivity může dětem nabídnout.

Fungování institucí jako jsou školy, výchovně-vzdělávací nebo zájmová zařízení ovlivňují vnější podmínky lokálního prostředí a demografické faktory. K jejich likvidaci může vést nedostatek dětí, ale i konkurence soukromých škol či zařízení.

V prostorách škol se mohou vyskytovat i další instituce jako zařízení pro volný čas, knihovny, dětské organizace, tělovýchovné jednoty apod., s kterými by školy měly být v kontaktu a spolupracovat, neboť izolovaným působením jednotlivých akcí různých organizací nemůžeme dosáhnout pozitivní výsledky v oblasti výchovného působení.

„V menších obcích mívají školy z různých příčin bližší spojení s prostředím obce“ (Přadka, 1987). Školy dnes nejsou vždy jedinými institucemi, které v obcích

¹³⁷ Srov. KRAUS, B. *Člověk–prostředí–výchova*. s. 191

¹³⁸ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 103

působí, měly by si však zachovat rozhodující postavení při výchově a vzdělávání v dané obci k udržení její prestiže.¹³⁹

V místech, kde je více škol, je nabídka mimoškolních volnočasových aktivit, které naplňují volný čas dětí, často výrazným motivem pro výběr základní školy.¹⁴⁰

Dnes se stále více projevují snahy o překonání izolace škol od dění v lokalitě a otevření školy směrem k rodičovské veřejnosti.

Významná je i otázka, kdo má odpovědnost za rozvoj mladé generace – rodina, nebo škola? Především je důležitá spolupráce, kooperace školy rodičů i ostatních institucí, které mohou přispět k socializaci žáků. Rodiče a děti se stávají klienty výchovně-vzdělávacích institucí a je potřeba usilovat o jejich důvěru a vzájemnou spolupráci.¹⁴¹

Školská zařízení nabízející volnočasové aktivity:¹⁴²

Ustanovením školského zákona (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání) jsou do školních zařízení pro zájmové vzdělávání (vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání) zahrnuta střediska volného času (což jsou domy dětí a mládeže a stanice zájmových činností), školní družiny a školní kluby.¹⁴³

„Zařízení pro zájmové vzdělávání jsou součástí vzdělávací soustavy a jsou zapsána do rejstříku škol a školských zařízení, mají vlastní vzdělávací program, který si sami vytváří.“¹⁴⁴

---

¹³⁹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 110

¹⁴⁰ HÁJEK, B. *Rodina a škola*. 22/2004. Kroužky versus školní družina.

¹⁴¹ KRAUS, B. *Člověk–prostředí–výchova*. s. 191

¹⁴² Srov. HÁJEK, D. *Pedagogika volného času*. 2010 s. 50–53

¹⁴³ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 141

¹⁴⁴ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 142

4.3.1 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání¹⁴⁵

Školní družina

Školní družiny (ŠD) jsou zpravidla zřizovány při ZŠ či jiných školách určených dětem mladšího školního věku nebo mohou být zřizovány jako samostatná zařízení pro žáky jedné nebo více škol.

Základní formou činnosti ŠD je pravidelná činnost s žáky přihlášenými k docházce, při které se uskutečňují činnosti odpočinkové, rekreační, zájmové, sebeobslužné, veřejně prospěšné a příprava na vyučování.

Z pohledu organizovaných zájmových aktivit se jedná především o činnosti zájmové pravidelné, případně příležitostné.

Příležitostné aktivity jsou akce přesahující rámec jednoho oddělení (karnevaly, besídky, soutěže, vystoupení), které mohou být určené i pro rodiče nebo širší veřejnost a které nejsou pořádány s pravidelnou frekvencí, případně jen jednou nebo několikrát do roka

Spontánní aktivity jako např. neorganizované hry v ranní či koncové družině nebo volná činnost při pobytu venku.

Činnosti odpočinkové – pohybové i duševně nenáročné činnosti, které mají odstranit únavu. Jedná se o klidové činnosti, při kterých děti odpočívají, např. poslech, hra či zájmové činnosti. Slouží k regeneraci sil a převažuje v nich aktivní odpočinek. Patří sem i různé zájmové aktivity, v nichž převažuje vlastní aktivita dětí, která jim přináší radost a uspokojení.¹⁴⁶

Rekreační činnosti – pohybové aktivity, pokud možno na zdravém vzduchu, většinou pohybové hry a rekreační sportování.

Sebeobslužné činnosti – upevňování hygienických a kulturních návyků.

Činnosti veřejně prospěšné – dobrovolná práce ve prospěch druhých, pomoc menším dětem nebo starším lidem, úprava místností ŠD nebo okolí školy, ochrana přírody apod.

Příprava na vyučování – dnes spočívá spíše v umožnění přípravy žákům, kteří se jí nemohou věnovat doma. Většinou se jedná spíše o činnosti, které navazují na vyučování, jako je procvičování učiva zábavnou formou her, pozorování

¹⁴⁵ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 142

¹⁴⁶ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 144–145

a poznávání přírody při vycházkách, exkurze, získávání doplňujících poznatků při jednotlivých činnostech v ŠD.

Zájmové útvary či příležitostné akce bývají žákům nabízeny většinou za úplatu, jejíž výši určuje ředitel školy s přihlédnutím k místním podmínkám. Mohou je navštěvovat i žáci, kteří nejsou přihlášení k pravidelné docházce.¹⁴⁷

„Základní formou činnosti ŠD je hra, která přináší kladné emoce a zážitky.“¹⁴⁸

Školní klub

Školní klub (ŠK) je určen žákům II. stupně, ve výjimečných případech jej mohou navštěvovat i žáci nižších ročníků, mohou tvořit jeden celek se ŠD, případně organizovat společné akce. Pravidelná účast na činnostech není závazná. ŠK může přebírat funkce středisek volného času. Základní činnosti ŠK jsou zájmové aktivity ve formě kroužků a příležitostných akcí a nabídka spontánních činností.¹⁴⁹

Střediska volného času (domy dětí a mládež, stanice zájmových činností)

Střediska volného času (dále jen SVC) bývají právními subjekty. Jejich činnost mohou využívat děti, žáci, studenti, jejich rodiče i ostatní zájemci. Domy dětí a mládeže mají širokou nabídku aktivit, stanice zájmových činností se věnují jedné konkrétní oblasti.¹⁵⁰

Formy zájmového vzdělávání jsou stanoveny vyhláškou o zájmovém vzdělávání (č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání) Vyhláška stanovuje, že zařízení pro zájmové vzdělávání jsou střediska volného času, školní kluby a školní družiny, určuje jejich činnost, účastníky, podmínky činnosti a stanovování výše úplaty.

---

¹⁴⁷ HÁJEK, B. *Informatorium*. 2/2004. Kroužky versus školní družina. s. 9

¹⁴⁸ HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 147

¹⁴⁹ Srov. Tamtéž, s. 147

¹⁵⁰ Srov. Tamtéž, s. 142

4.3.2 Školská výchovná a ubytovací zařízení

Zajišťují kromě vyučování, ubytování, stravování i celodenní výchovu, zájmové i sportovní činnosti. Jedná se o domovy mládeže (pro studenty středních a vyšších odborných škol), internáty (pro děti a žáky se zdravotním postižením) a školy v přírodě.

4.4 Nestátní neziskové organizace (NNO).

Nestátní neziskové organizace pracují s dětmi a mládeží a vytváří nabídky pro aktivní využití volného času. Jedná se o organizace dětí a mládeže a občanská sdružení (nově spolky). Některá mají působnost po celém území naší republiky (Skaut, Pionýr, Duha, Sokol, Česká tábornická unie, hnutí Brontosaurus, zájmová sdružení hasičů a rybářů apod.), některá mají pouze místní působnost (jedná se o různá sdružení při školách či obcích).

Dalším typem jsou obecně prospěšné společnosti (OPS) a školské právnické osoby (jako třeba salesiánská střediska mládeže).

NNO svou činností doplňují a obohacují výchovně-vzdělávací činnost školských zařízení a rodin, umožňují dětem rozvíjet jejich schopnosti a dovednosti.

Různé nabídky volného času vytváří i obce a nabízí programy pro využití volného času, zároveň spolupracují se školami a dalšími subjekty.¹⁵¹

4.5 Nízkoprahová zařízení pro děti a mládež (NZDM).

Jsou určena především dětem a mládeži (klientům), kteří se nacházejí v obtížné životní situaci a jsou ohroženi sociálně patologickými jevy nebo mají vyhraněný životní styl neakceptovaný většinou společnosti. „Nízkoprahovost“ znamená maximální přístupnost a odstranění sociálních, psychických či jiných bariér.

- Umožňují volný vstup a pobyt v zařízení dle potřeb, mohou sem přijít a trávit volný čas, aniž by využívali aktivit, které zařízení nabízí.

---

¹⁵¹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 149–150

- Zařízení nabízí základní vybavení k trávení volného času, jako jsou společenské hry, knihy, výtvarné potřeby pro realizaci vlastních aktivit klientů. Nabízí také odbornou pomoc, podněcují klienty k aktivnímu trávení volného času a připravují programy nízkoprahového charakteru.
- Zároveň zajišťují sociální služby a poskytují pomoc při řešení problémů.
- Pořádají aktivity a činnosti zaměřené na prevenci sociálně patologických jevů.¹⁵²

4.6 Soukromý sektor¹⁵³

Jedná se o provozovatele a organizátory volnočasové nabídky na komerčním základě. Mohou to být služby zaměřené na poskytování zájmových aktivit, ale i služby pro rodiče a sociální služby, jako je třeba hlídání dětí zaměstnaných rodičů, které zároveň může být spojeno se zájmovými činnostmi.

Specifickou oblastí jsou pak provozovatelé dětských táborů („a dalších činností, neboť volnočasové aktivity a práce s dětmi podle zákona č. 695/2004 Sb., živnostenském podnikání – živnostenský zákon, a podle nařízení vlády č. 469/2000 Sb., kterým stanoví obsahové náplně živností ve znění nařízení vlády č. 491/2004 Sb.), nejsou vázané živností a není pro ně vyžadována odborná způsobilost.“ Na základě komerce mezi subjekty naplňující volný čas spadají i různé herny, internetové kavárny a diskotéky, které se nesnaží o výchovné působení.

4.7 Církev a náboženská sdružení

Spojují zájmovou činnost s nábožensky motivovaným výchovným působením. Organizují aktivity jak pro děti samotné, tak i společné akce s rodiči. Některé organizují činnosti pro rizikové skupiny dětí (např. romské děti). Na činnost s dětmi se u nás zaměřuje např. katolická kongrece řádu salesiánů Dona Boska¹⁵⁴ nebo

¹⁵² Srov. Tamtéž, s. 150–152

¹⁵³ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 150–152

¹⁵⁴ U nás zřizují salesiáni nízkoprahová střediska volného času a k organizaci jsou přidružena i spolky, zejména Selesiánské hnutí mládeže, jehož vedení je v rukou mladých lidí.

YMCA „Křesťanské sdružení mladých lidí“, které usiluje o plnohodnotný život mládeže.¹⁵⁵

4.8 Vrstevnická skupina

„Vrstevnické skupiny představují přirozenou formu života dětí.“¹⁵⁶

Těmi, kdo ovlivňují život a volný čas dětí, už nejsou pouze rodiče, ale i učitelé a spolužáci, tj. vrstevnická skupina. Dětská skupina dává dítěti příležitost k četnějším a rozličnějším interakcím. Reakce dětí na jiné děti je odlišná od reakce na dospělé, děti jsou si v mnohém více podobné ve svých reakcích, vlastnostech či zájmech, mají k sobě blíže. Děti se navzájem učí sociálními reakcemi jako je pomoc, spolupráce a soutěživost.¹⁵⁷ I když jsou v této době vztahy dětí spíše nahodilé, koncem tohoto období, kolem deseti let, začínají vytvářet trvalejší vztahy přátelství.

Vrstevnické skupiny začínají vznikat většinou v průběhu školní docházky, zpočátku bývají nestálé s nízkým stupněm soudržnosti, ale právě ve věku 8 - 10 let začíná narůstat potřeba sdružování i počátky spolupráce. Vrstevnické skupiny většinou vznikají spontánně, přirozeně a mají neformální charakter (sledují zábavné a rekreační cíle). Samozřejmě i skupiny uměle vzniklé splňují parametry vrstevnické skupiny.¹⁵⁸ Kromě třídy, se děti se svými vrstevníky setkávají i prostřednictvím volnočasových aktivit. Zde se mohou setkávat a navazovat kontakt s dětmi podobných zájmů. Mohou s nimi sdílet zážitky a zkušenosti, které nezískávají s rodiči nebo sourozenci. Děti potřebují kontakt s vrstevnickou skupinou a zároveň být touto skupinou přijímány - v tomto období má skupina významný socializační vliv. Zájmové aktivity umožňují dětem rozvoj různých kompetencí a vlastností, jiných než jim umožňuje rodina nebo škola.

I při zájmových aktivitách získávají kontaktem s vrstevníky zkušenosti, učí se komunikovat, soutěžit, spolupracovat, poradit se, ale i pomoci sobě navzájem, mohou při nich uspokojit potřebu sebeuplatnění.

Příslušnost dětí ke skupině poskytuje zázemí, ochranu, pocit bezpečí, vytváření sociálních vztahů, přispívá k socializaci a k osvojování pozitivních hodnot.

¹⁵⁵ HOFBAUER, B. in PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času* s. 145-146

¹⁵⁶ KRAUS, B. *Základy pedagogiky volného času*.

¹⁵⁷ Srov. LANGMAIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. s. 128

¹⁵⁸ Srov. KRAUS, B. *Základy pedagogiky volného času*. s. 88-90

Vrstevnická skupina ovlivňuje jedince i při zájmových činnostech. Jednak může ovlivnit volbu těchto činností, jednak je ovlivňuje při činnosti samotné.

4.9 Lokální prostředí a volný čas

Na volnočasové aktivity v obcích a městech má samozřejmě vliv i prostředí, prostory a zařízení, kde volnočasové aktivity mohou probíhat.

Ve městech je více možností, kde se mohou zájmové aktivity konat, na rozdíl od vesnic, kde jsou pro tyto činnosti k dispozici pouze školy, někde kulturní domy nebo hasičské zbrojnice, které mohou jednotlivé organizace využívat pro své volnočasové činnosti.

Kromě objektů, kde probíhají volnočasové aktivity, se jedná i o ulice, náměstí, parky, které se mohou stát prostředím, kde může docházet k ohrožení sociálně patologickými jevy. Na druhé straně je možné tato místa využívat k trávení volného času dětí, jak pro jednorázové příležitostné aktivity, tak pro pravidelnou zájmovou nebo oddechovou činnost.¹⁵⁹

Města mohou nevyužívaných proluk využít k budování dětských hřišť, sportovních areálů, center, cyklostezek apod. Nevyužití historické budovy mohou použít k vybudování kulturních center. Ale i ulice a parky se mohou stát místem, kde se lidé setkávají při aktivnímu odpočinku.

Kromě venkovních prostor mohou města a vesnice využít k trávení volného času i objekty nevyužívaných budov, jako jsou historické objekty, či objekty, které byly dříve používány k výrobním účelům a které jsou dnes opuštěné. Zde ale mohou nastat problémy s financováním rekonstrukcí a provozem těchto objektů.

Nejenom pravidelné, ale i příležitostné aktivity v prostředí vesnic i měst se stávají součástí života dětí, ať již se jedná o poutě, různé slavnosti, historické bitvy, kulturní představení či lidové slavnosti. Často se jedná o participační volnočasové aktivity jak dospělých, tak i dětí nebo škol a občanských sdružení aj.¹⁶⁰

Důležité je především působení orientované na děti, které se tím učí správnému a smysluplnému trávení volného času. *„Významným nástrojem pozitivního působení*

---

¹⁵⁹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 20–25

¹⁶⁰ Srov. Tamtéž, s.16–25

*je zájmová činnost, která začíná již předškolním věku a rozvíjí se až do dospělosti a stává se příp. volnočasovou konstantou života.*¹⁶¹

Děti by se měly naučit nejen vybírat z nabídky, ale měly by se učit být aktivní při jejím organizování. Neměly by jen pasivně přijímat, ale i aktivně „vytvářet volný čas“ - volnočasové aktivity - nejen přicházet s nápady, ale také se učit je realizovat, například formou projektů.

Pohled na vesnici a město z urbanistického a sociologického hlediska

Vesnice jsou venkovská sídla, která se odlišují od města charakterem zástavby, velikostí staveb a jejich využitím, skladbou a počtem obyvatelstva. Zástavba na vesnici je převážně nízkopodlažní, rozvolněná, s vyšším podílem zemědělských usedlostí a nižším počtem obyvatel. Dříve byly vesnice převážně zaměřené na zemědělství (rolnictví a pastevectví), lesnictví a rybářství. Dnes však většina obyvatel dojíždí za prací do měst a ve vesnicích pouze bydlí. Zemědělství již tedy nepředstavuje základní zdroj obživy. Obyvatelé dojíždějící do měst za prací se ztotožňují se způsobem městského života, částečně jej přenáší i do svých domácností a tento způsob zároveň ovlivňuje jejich žebříček hodnot. Vesnice se vyznačují i vzájemnou pospolitostí místních obyvatel, jsou mezi nimi bližší sociální vztahy trvalejšího a osobnějšího charakteru, více kontaktů a častější komunikace. V dřívějších dobách zde bylo i vícegenerační soužití, které dnes již není tak časté. Život na vesnici má své zvláštnosti, které jsou dány větším bezprostředním kontaktem s přírodou, druhem bydlení, velikostí rodin a počtem dětí, postavením ženy i problematikou starých lidí.¹⁶² Těmto charakteristikám odpovídá i obec Nechvalice, kterou bude autorka charakterizovat později.

Sociologický slovník charakterizuje město jako *„lidské sídlo s vysokou hustotou obyvatel a komunikací, rozvinutou dělbou práce a poskytováním služeb uspokojující většinu obyvatel a s vysokou mírou kulturní a hmotné směny. Konkrétní podoba města se mění v závislosti na době a místě.*¹⁶³ Obyvatelé měst pracují z 60 - 75 % mimo zemědělství. Města třídíme podle velikosti na malá, středně velká, velkoměsta a metropole. Města, která jsou v České republice brána

---

¹⁶¹HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 25

¹⁶²Srov. ZÁMKOVÁ, V. *Jak urbanizace ovlivňuje volný čas dětí a mládeže* [online].

¹⁶³JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. s. 155

jako středně velká, jsou v porovnání s městy velice urbanizovaných zemí považována za města malá. Město je ucelený společenský systém, který je složen ze sociálních subsystémů, organizací, institucí a skupin. Oproti venkovu je zde zvýšený počet společenských kontaktů a všestrannější uspokojování potřeb nabídkou nejrůznějších služeb. Obyvatelé měst přísluší k více sociálním skupinám, které mění častěji v souvislosti s vlastní mobilitou a povrchními osobními vztahy. Města mají rychlejší tempo života. Pro osobnosti městského života je příznačná úzkost, podrážděnost a citová deprivace. Jedním ze sociologických znaků městského života je vyšší rozvodovost obyvatel oproti venkovu, je zde větší intimita soukromého života, povolání, odlišné trávení volného času a vyšší míra uspokojování potřeb.¹⁶⁴

Podíváme-li se na Sedlčany z pohledu těchto charakteristických znaků, můžeme je přirovnat k menšímu městu nebo spíše k venkovskému sídlu. Většina uvedených charakteristik města neodpovídá tomuto městu a způsobu jeho života. Z hlediska pracovních míst není situace nejlepší. Přestože se zde nachází několik podniků, pracovní příležitosti jsou nedostačující a část ekonomicky aktivních obyvatel dojíždí za prací do nejbližších větších měst, kterými jsou Příbram (40km) a Praha (60km). Z hlediska občanské vybavenosti jsou Sedlčany na dobré úrovni. Počet obyvatel se v posledních letech nezvýšil, ba naopak klesá. Služby občanské vybavenosti jsou umístěny v centrální oblasti.

4.9.1 Život na vesnici a ve městě

Dříve žila většina obyvatel na vesnicích, přičemž dnes je tomu naopak.

V posledních desetiletích se rozdíl mezi městem a vesnicí stírají, obě prostředí se sbližují, život na venkově se mění.

Vědeckotechnický pokrok ovlivnil i život na vesnici a to jak život v domácnosti, tak v zemědělství, takže vzrostl i podíl volného času zemědělců. Změnil se celkový rytmus života na vesnici. Značná část obyvatel dojíždí za prací

---

¹⁶⁴ Srov. ZÁMKOVÁ, V. *Jak urbanizace ovlivňuje volný čas dětí a mládeže* [online].

do měst, mění se situace na vesnici a venkovské prostředí se přibližuje městskému.¹⁶⁵

Změnila se i mobilita obyvatel, a tudíž dostupnost měst. Lidé, kteří auta nemají a jsou odkázaní na hromadnou dopravu, jsou na tom v současné době, kdy se ruší spoje, hůře. Zhoršila se nejen hromadná doprava, ale i dostupnost služeb. V mnohých obcích zanikly obchody, ale i kina či kulturní domy a s tím i možnosti trávení volného času. Kratochvílová píše: „*Když hodnotíme realizaci práva dětí na volný čas, musíme konstatovat, že děti na venkově mají mnohem méně příležitostí a menší výběr organizovaných činností než děti ve městě.*“¹⁶⁶

Lokální prostředí má na jedince, zvláště na děti, značný vliv. Mezi dětmi na venkově a ve městě je rozdíl. „*Do jisté míry může platit, že děti a mládež na venkově způsobují méně výchovných problémů a mají lepší vztah ke škole, i když někdy nedosahují takových výsledků jako děti městské. Rodiče ve městech více sledují výchovné cíle a výrazněji vedou své děti k dalšímu vzdělávání (Meiner, 1974).*“¹⁶⁷

Co se týká společenského a kulturního života ve městě a na venkově, lidé ve městech mají více možností, jak trávit volný čas – v kinech, divadlech, na koncertech, v galeriích či muzeích. Současná mladá generace využívá tento hodnotný způsob trávení volného času méně (snad s výjimkou kin), a to bez ohledu na lokalitu. Rozhodující vliv má v tomto případě rodina, která tyto zážitky dětem zprostředkovává.

Také sportovní a tělovýchovné aktivity jsou významnou součástí života dětí ve městě i na vesnici zvláště pak u chlapců. Pozitivně působí na utváření povahových rysů a chování. Více sportovních příležitostí je ve městech než na vesnicích, venkov však toto kompenzuje možností pohybu v přírodě, což je pro děti mnohem přirozenější prostředí.¹⁶⁸

Důležité je postavení školy v dané lokalitě a to i poskytováním volnočasových aktivit. V krajích, zvláště ve městech, existují i další instituce jako zařízení pro

---

¹⁶⁵ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 95–96

¹⁶⁶ KRATOCHVÍLOVÁ, E., Výchovně-vzdělávací zařízení a volný čas dětí. *Vychovatel'*, 2000, č. 7–8, s. 6.

¹⁶⁷ KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 99

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 100

volný čas: knihovny, dětské a mládežnické organizace, tělovýchovné jednoty, apod., s nimiž by měly školy spolupracovat. Mnohdy vidíme izolaci jednotlivých institucí a organizací, což vzhledem k výchově není dobré, protože nedochází v oblasti výchovného působení k takovým výsledkům, jako při vzájemné spolupráci. V mnohých školách dochází k otevření škol směrem k rodičovské veřejnosti.¹⁶⁹

4.9.2 Život ve městě

Většina obyvatel dnes žije ve městech, i když se v současné době některé vrstvy obyvatel přesunují z měst do jejich okolí. Do satelitů (uměle vytvořených obcí), které však v našich podmínkách mnohdy nemají vlastní infrastrukturu, tj. občanské vybavení (zařízení pro vzdělávání, výchovu, sociální či zdravotní služby) nebo veřejná prostranství.

Život ve městech má své specifické rysy. Je zde více možností pro trávení volného času, ať už v zájmových organizacích, sportovních, kulturních či zábavných centrech. Ve městech bývá větší množství dětských hřišť, parků, sportovních areálů, je zde i větší možnost stýkat se s větším množstvím vrstevníků. Avšak ve městech je i větší anonymita, lidé se navzájem neznají, chybí zde přirozená sociální kontrola, je zde nezájem o své okolí, o to, jak se kdo chová, co kdo dělá. Objevuje se nezodpovědnost za sebe i za své okolí a projevují se zde sociálně patologické jevy v daleko větší míře než na venkově. Proto zvláště ve městech vznikají organizace, spolky a centra, které se těmito problémy zabývají a snaží se je řešit právě i nabídkou volnočasových aktivit, ať už se jedná o nestátní neziskové organizace nebo nízkoprahová zařízení, která bývají jejich součástí apod. Děti ve městě tedy mají více možností, kde trávit svůj volný čas, ať již se jedná o nabídku zájmových aktivit, kina, divadla, sportovní areály nebo parky a dětská hřiště apod. Je zde větší pravděpodobnost rizik spojených s městem, tj. větší automobilový provoz nebo riziko sociálně patologických jevů, jako delikvence, kriminalita, drogy aj., což u dětí mladšího školního věku ještě není tak aktuální,

---

¹⁶⁹ Srov. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. s. 110–111

protože většinu času jsou pod dohledem rodičů, učitelů, vychovatelů a jiných dospělých osob, které za ně mají zodpovědnost.

4.9.3 Život na vesnici

I venkovský život má své přednosti. Děti jsou zde mnohem blíže přírodě a mají větší možnost trávit volný čas venku na čerstvém vzduchu, aniž by byly ohrožovány riziky. Vesnické prostředí je v mnohém bezpečnější, není zde tolik aut a děti se mnohdy pohybují venku sami bez dozoru rodičů, což by v městě nebylo možné.

Řada lidí z měst tráví svůj volný čas právě na venkově, prostřednictvím chataření a chalupaření a jejich způsob trávení volného času pak mnohdy přebírají i jejich děti.

S klesajícím počtem obyvatel vesnic se objevují problémy s rušením škol či kulturních zařízení. Na druhé straně je dnešní mobilita obyvatel větší, a tak mají možnost účastnit se volnočasových aktivit mimo své bydliště v okolních městech. A i rozvoj hromadných sdělovacích prostředků (televize, internet) umožňuje obyvatelům vesnic komunikovat na větší vzdálenost, informovat se o různých společenských akcích či možnostech trávení volného času aktivním způsobem. Na druhé straně je ale zvyšující se nezaměstnanost obyvatel, zvláště na venkově v některých oblastech, kde mnozí musí dojíždět daleko za prací. Což samozřejmě ovlivňuje i jejich možnosti trávení volného času, ať již po časové, či finanční stránce. (Na toto téma by nebylo špatné zaměřit nějaký další výzkum.)

5 OBEC, KRAJ A REGION

Volnočasovými aktivitami se zabývají i kraje ve svých dokumentech a dotačních strategiích. Chápu jejich význam a důležitost v oblasti prevence sociálně patologických jevů. O těchto dlouhodobějších pojetích politiky v oblasti volného času se zmiňuje i Hofbauer v knize *„Děti, mládež a volný čas“*¹⁷⁰. *„Místní a regionální orgány zpracovávají zásady a směry své politiky vzhledem k mladé generaci a různým oblastem jejího života a výchovy.“*¹⁷¹

Cílem těchto dotačních strategií je efektivní využití prostředků a snaha o využití podpory z prostředků Evropské unie.

Oblast sportu a volnočasových aktivit je z fondů EU podporována jen okrajově, stěžejní je tedy podpora z krajských zdrojů. „Školství má strategický význam pro rozvoj lidského potenciálu, který je jedním ze základních faktorů udržitelného hospodářského růstu. Rozvoj lidských zdrojů začíná již ve fázi počátečního vzdělávání.“¹⁷²

Jednotlivé kraje mají své cíle a priority. Tyto priority bývají rozpracovány na jednotlivé části: cíl; opatření; vymezení opatření; zdůvodnění opatření; a jednotlivé aktivity. Jednou z hlavních oblastí je i školství a volnočasové aktivity.

Pozornost je tedy věnována i zájmovým a volnočasovým aktivitám, neboť jejich rozvoj vytváří podmínky pro zdravý životní styl. „Aktivity prováděné ve volném čase jsou důležitým podpůrným faktorem spokojenosti občanů, neboť přispívají k užitečnému využívání jejich volného času a jsou prevencí společensky nežádoucích jevů zejména u dětí a mládeže.“¹⁷³ Systém prevence je možné zdokonalit využitím škol a školských zařízení, ale i podporovat celoživotní vzdělávání a to i umělecké a zájmové vzdělávání, rozvoj ICT apod.

---

¹⁷⁰ Srov. HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. s. 116–126

¹⁷¹ Tamtéž, s. 116

¹⁷² Srov. *Dotační strategie Královéhradecký kraje 2010–2013*[online].

¹⁷³ . Tamtéž, s. 28

Volným časem dětí se zabývá i „*Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007-2013*“¹⁷⁴. (Závěrečná Zpráva o splnění těchto úkolů a návrh nové koncepce budou vypracovány do 31. 3. 2014.)

5.1 Podpora volnočasových aktivit v obci a regionu

Jednou z priorit krajů je především podpora volnočasových aktivit., která je zaměřena především na vytváření materiálně technického zázemí pro pravidelné činnosti dětí a mládeže, rozvoj jejich infrastruktury, rekonstrukce a modernizace zařízení využívaných pro volný čas dětí mládeže.

Opatření krajů se zaměřují na podporu celoročních činností dětí a mládeže ve volném čase spolu s materiálním a personálním zajištěním. Jednotlivé podporované činnosti se týkají: celoročních činností organizací dětí a mládeže s regionální působností, místních organizací, organizací pracujících s dětmi mládeží v rámci regionální působnosti, akcí pro děti a mládež ve volném čase, mezinárodní spolupráce, letních a zimních táborů, participace a dalších akcí pro děti a mládež ve volném čase. Důležitá je také podpora činnosti krajských organizací pro děti a mládež a odborná příprava osob pracujících s dětmi.¹⁷⁵

S podporou volnočasových aktivit souvisí i podpora sportu a tělovýchovy, Pořádání sportovních akcí, ale i podpora sportovních center a středisek. Sport a pohybová aktivita, vede k harmonickému rozvoji osobnosti, přispívá k prevenci rizikového chování dětí a mládeže, a to jak při organizované, tak spontánní činnosti.

„Volnočasové aktivity dětí a mládeže a výchova ke zdravému životnímu stylu významně přispívají k prevenci rizikového chování a jsou součástí dlouhodobého výchovně vzdělávacího procesu, a proto je nutné věnovat této oblasti značnou pozornost.“¹⁷⁶

---

¹⁷⁴ Srov. *Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže na období 2007–2013* [online]

¹⁷⁵ Srov. *Dotační strategie Královéhradecký kraje 2010–2013*[online]. s. 26–30

¹⁷⁶ *Tamtéž*, s. 28

Prevence rizikového chování podporuje rozvoj zdravého životního stylu na školách a ve školských zařízeních a při vytváření podmínek pro efektivní využití volného času.

Ve výchovném zhodnocování volného času jsou cílovou skupinou děti a mládež. Je třeba přihlídnout k jejich možnostem, potřebám, věku, pohlaví, schopnostem a zájmům.

Zájmovým činnostem se začínají věnovat již děti v předškolním věku za pomoci a podpory rodičů, učitelů, vychovatelů, ať již se jedná o činnosti příležitostné či pravidelné. Tyto činnosti mají pozitivní vliv na rozvoj osobnosti, vytváření vztahů, uplatnění v rodině, ve společnosti i v samotném volném čase. Volnočasové aktivity se stávají přípravou na smysluplné využívání volného času během celého života.¹⁷⁷

Problematika volného času přitahuje pozornost široké veřejnosti, protože se v ní projevují problémy společnosti. Využívání volného času je determinováno přírodními a společenskými podmínkami, osobními okolnostmi a možnostmi, druhotně i různými pedagogickými i nepedagogickými zásahy dospělých. Žumárová píše: „*To, jakým způsobem se dnes postaráme o naše děti, se určitě projeví v dalších letech v širších souvislostech.*“¹⁷⁸

Předpokladem aktivit ve volném čase je dobrovolnost. Proto je důležitá motivace, zajímavý, přitažlivý způsob volnočasových aktivit a jejich realizace. Od nich se pak odvíjí i účast na aktivitách.¹⁷⁹

---

¹⁷⁷ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 27–29

¹⁷⁸ ŽUMÁROVÁ, M. *K problematice spolupráce rodiny a školy v oblasti volného času*. s. 289

¹⁷⁹ Srov. HÁJEK, B. *Pedagogické ovlivňování volného času*. s. 29–32

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 CÍL VÝZKUMU A STANOVENÍ HYPOTÉZ

6.1 Cíl výzkumu

Práce je zaměřena na aktuální problematiku organizovaného volného času, tj. nabídku zájmových aktivit pro žáky 1. stupně ve městě a na vesnici.

Cílem diplomové práce je porovnat organizované zájmové aktivity dětí na prvním stupni základních škol ve městě a na venkově a zjistit, jaké aktivity školy dětem nabízejí a jaké možnosti zájmových aktivit mají tyto děti mimo školu, konkrétně v následujících lokalitách: Praha 4 - Braník, menší město Sedlčany a vesnice Nechvalice. Zároveň se zaměřit na to, jak jsou s touto nabídkou spokojeni rodiče a zda je počet a zaměření aktivit ovlivněn vzděláním rodičů a finanční stránkou.

6.2 Charakteristika lokalit

6.2.1 Braník

Braník (podle místních obyvatel a některých historických zdrojů Bráník), je součástí městské části Prahy 4, nachází se v jižní části města na pravém břehu Vltavy. Žije zde asi 19 tisíc obyvatel. Roku 1922, kdy byl připojen k Praze XV, zde žilo 3600 obyvatel ve 274 domech. Později, roku 1949, byl přiřazen k tehdejší Praze 15 a roku 1960 se stal součástí nového obvodu Prahy 4.¹⁸⁰

V Braníku nalezneme vilovou zástavbu i činžovní domy. Nachází se zde Branické divadlo, které si postavili místní ochotníci v roce 1925. Dlouhou dobu zde na různých místech působilo známé Divadlo Jára Cimrmana, převážně na Branické ulici, v budově kde dnes sídlí taneční konzervatoř. V té době zde bylo i loutkové divadlo Zvoneček vedené J. Vorlem, později se přesunulo do Kulturního centra Novodvorská. V části

---

¹⁸⁰ *Praha na dlani. Městská část Praha Braník* [online].

Braníka, zvané Dobeška působí Studio Dobeška, kde vystupuje Divadlo Sklep v jehož prostorách se uskutečňují i zájmové aktivity, kurzy, kroužky či dílny pro děti.

Nachází se zde železniční trať známá jako Posázavský Pacifik, významná zejména pro dějiny českého trampingu a skautingu.

V Braníku jsou i přírodní zajímavosti. Je zde chráněné přírodní území, které tvoří Branické skály (pozůstatek vápencového lomu), nad nimiž je Školní vrch a lesopark Dobeška.

Začínají zde i dvě cyklostezky. Jedna vede podél Vltavy až na Zbraslav, druhá podél Kunratického potoka přes Krč, Chodov až do Kolovrat.

Volnočasové aktivity v Braníku.

Nabídka volnočasových aktivit ve městě je často diskutovanou otázkou. Pro děti, ale i rodiče a společnost je žádoucí, aby měly děti smysluplnou a pravidelnou náplň volného času, aby netrávily volný čas jen tak na ulicích, kde jsou ohroženy sociálně patologickými jevy, jako jsou drogy, kriminalita apod. Naštěstí je zde řada institucí, které nabízejí aktivní trávení volného času.¹⁸¹

Těžko můžeme vyjmenovat všechny aktivity, které jsou dostupné pro pražské děti. V práci se zaměříme jen na danou lokalitu - Braník.

ZŠ Školní

V Braníku se nachází jedna základní škola. Má více než stoletou tradici a vždy byla centrem Braníka. Jedná se o menší školu, kterou navštěvuje asi 270 žáků. Takový počet umožňuje individuální přístup při práci s dětmi a dobrou prevenci sociálně patologických jevů.¹⁸²

Škola poskytuje svým žákům řadu volnočasových aktivit. Některé jsou organizovány přímo školou, některé poskytují jiné, soukromé subjekty jako např. organizace Kroužky¹⁸³.

Seznam kroužků na škole viz „Příloha V.“

---

¹⁸¹ Srov. *Pražské děti a volný čas* [online].

¹⁸² *ZŠ Školní Praha 4* [online]. <http://www.zsskolni.cz/skola/>

¹⁸³ *Kroužky pro děti* [online]. <http://www.krouzky.cz/>

Další volnočasové aktivity v Braníku

- Rybářský kroužek Braník
- TJ Kotva Braník – oddíl vodního slalomu, lyžařské turistiky, pěší turistiky, vodní turistiky
- HC Kobra – hokejový klub
- Centrum volného času pro všechny – DDM Praha 4 – nabízí pestrou škálu pravidelných i jednorázových zájmových aktivit
- Fitko Braník – cvičení pro děti, aerobik
- TJ Sokol Braník – cvičení pro děti, sportovní gymnastika, volejbal, karate
- Duncan centrum – studio taneční výchovy – pohybová a taneční výchova
- ZUŠ – Základní umělecká škola – pobočka ZUŠ Voborského – přípravná hudební nauka a hra na různé hudební nástroje. V domovské pobočce taneční, výtvarné a hudební obory, sborový zpěv.
- TJ Orion voltizní a jezdecký oddíl
- Studio Dobeška – výtvarné, pohybové, keramické, hudební a jazykové aktivity, dramatické kurzy, dopolední dílny pro školy
- TJ ABC Braník fotbalový klub
- Občanské sdružení Děti bez hranic nabízí kromě letních a zimních táborů i aktivity pro děti během celého roku, při kterých se děti mohou zapojit do různých jednodenních či víkendových akcí v Praze a okolí.¹⁸⁴

6.2.2 Sedlčany

Charakteristika města

Sedlčany jsou třetím největším městem okresu Příbram. Nachází se v jeho jihovýchodní části, leží v tzv. Sedlčanské kotlině asi 60 km od Prahy. První písemná zmínka o městě je z r. 1057. Již od 12. století byly Sedlčany střediskem Středního Povltaví. V jeho blízkosti se nachází rekreační oblast Slapské přehrady. Po r. 1989 došlo k privatizaci průmyslových podniků a vzniku soukromých firem,

---

¹⁸⁴ Srov. Na: <http://www.detibezhranic.cz/akce.php>

ale i k úbytku obyvatel způsobenému nepříznivým demografickým vývojem. Město má v současné době bezmála 7,5 tisíc obyvatel (počet obyvatel během posledních dvaceti let klesá). Pod město spadá i devět okolních obcí.

V Sedlčanech najdeme kulturní dům Josefa Suka s divadelním sálem a kinem. Nachází se zde i muzeum, městská knihovna a několik sportovních areálů (zimní stadion, tenisová hala, řada hřišť, tělocvičny, skatepark, menší přírodní sjezdovka). V okolí města se nacházejí turistické i cyklistické trasy.

Nabídky volnočasových aktivit

Na Sedlčansku je řada možností, jak trávit volný čas, ať již se jedná o aktivity organizované či neorganizované. Vzhledem k tomu, že je tato diplomová práce zaměřena na organizované činnosti dětí mladšího školního věku, budu se ve výčtu věnovat pouze zařízením, která umožňují volnočasové aktivity těmto dětem.

V Sedlčanech se nachází dvě základní školy:

1. základní škola Sedlčany nabízí žákům řadu kroužků: společenskovední, rukodělné, esteticko-výchovné, počítačové a sportovní (viz. Příloha V.). Této škole se budu věnovat dále v rámci výzkumu.

2. základní škola Propojení nabízí žákům různé aktivity, kromě jednorázových akcí i dlouhodobé:

– Pěvecký sbor Zábojáček, jehož přípravné oddělení navštěvují žáci už od první třídy. Svůj repertoár představuje sbor na každoročních vystoupeních na Sedlčanské voničce, na vánočním koncertě v kulturním domě a na příležitostných akcích v sedlčanském regionu.

– Školní družina mimo své pravidelné činnosti pořádá i jednorázové akce (drakiáda, koloběžkiáda, diskotéky, výlety po okolí, mimořádné akce ve dnech volna, výlety na kolech apod.).

– Školní klub vede žáky k aktivnímu a smysluplnému trávení volného času, ale také nabízí mnohé kroužky, které obměňuje dle momentální poptávky.

– Tábor ve Zvíroticích pořádá škola v rámci školní družiny v letních měsících.¹⁸⁵

Základní umělecká škola Sedlčany nabízí dětem činnosti v různých oborech (hudební, výtvarný, taneční, dramatický), orchestrech a sborech.¹⁸⁶

Další organizace a centra zabývající se volným časem:¹⁸⁷

– Tělocvičná jednota Sokol Sedlčany (nyní TJ Sokol Sedlčany) má v Sedlčanech stoletou tradici, - tenisový klub, který se věnuje přípravě dětí, dorostenců i dospělých a pořádání turnajů jednotlivců i dvojic v rámci okresu a kraje.

– Softbalový oddíl a kroužek pálkových her pro žáky 1. a 2. stupně ZŠ (softbal, T-ball, baseball...), jehož hlavní náplní jsou sportovní hry s důrazem na pohyb, při nichž se děti učí házet, chytat a běhat, osvojí si pravidla her a sportovní vystupování v duchu fair play.

– TJ Tatran Sedlčany - oddíl ledního hokeje a fotbalový oddíl a další sportovní spolky a kluby (kanoistika, karate,...).

Spolky zaměřené na duchovní činnost – Evangelická církev metodistická a Římskokatolická farnost Sedlčany.

Spolky zaměřené na kulturní, zájmovou a výchovnou činnost

- Maranatha, o. s. - sdružení (nově spolek) jehož aktivity jsou: Klub zdraví, humanitární činnost a volnočasové aktivity pro děti a celou rodinu, duchovní činnost.
- Již zmíněný Dětský pěvecký sbor Zábojáček při II. ZŠ Propojení Sedlčany a Základní umělecké škole v Sedlčanech, jehož činností jsou koncerty v rámci regionu.
- Junák - svaz skautů a skautek ČR, středisko Zvon Sedlčany, jehož aktivitami jsou práce s dětmi, tábory, výpravy, vzdělávací činnost a pořádání soutěží.

---

¹⁸⁵ Srov. <http://www.propojeni.cz/o-skole/charakteristika-skoly/#volny>

¹⁸⁶ Srov. <http://www.zus-sedlcany.cz/>

¹⁸⁷ Srov. <http://mesto-sedlcany.cz/mesto/spolky>

- Klub Velká Kobra Sedlčany, který nabízí kulturní zájmovou činnost a pro veřejnost pořádá mj. Pohádkový les, karneval, putování za pohádkou, mikulášskou nadílku nebo spolupracuje na městských slavnostech Rosa.
- Rodinné centrum Petrklíč, které nabízí dětem různé kroužky.

6.2.3 Nechvalice

Nechvalice jsou obec, která se nachází v okrese Příbram zhruba 10 km jižně od Sedlčan. Má asi 640 obyvatel, spadá pod správní obvod města Sedlčan a leží v nadmořské výšce 485 m. n. m. Občanská vybavenost je na vysoké úrovni. Je zde 1. stupeň základní školy, mateřská škola, školní družina, zdravotní středisko, pošta a obchod se smíšeným zbožím. Působí zde Myslivecké sdružení a tři Sbory dobrovolných hasičů. V průběhu času patřily Nechvalice pod Českobudějovický kraj, později Pražský a dnes spadají do Středočeského kraje.

Charakteristika základní školy v Nechvalicích

ZŠ Nechvalice je malotřídní škola se dvěma třídami a s pěti návaznými ročníky. Do školy dojíždějí žáci z okolních obcí, které spadají pod obec Nechvalice. Při škole funguje školní družina, která je v provozu od 11,30 do 15,30 hodin.

Škola má své sportovní hřiště, u kterého jsou i prolézačky, houpačka, skluzavka a altán. Hřiště je využíváno školou i školní družinou na vybíjenou, volejbal, nohejbal, softtenis, florbal a jiné hry při zájmových a odpočinkových činnostech. Dětem je k dispozici i fotbalové hřiště.

Ve škole je k dispozici malý výtvarný ateliér, kde se uskutečňuje výtvarná výchova, pracovní činnosti a kroužek keramiky. V přízemí se nachází i třída mateřské školy, ložnice MŠ a jídelna. V prvním patře jsou dvě učebny a ředitelna. Školní družina se nachází v půdní vestavbě. Škola má i svůj pozemek využívaný při pěstitelských pracích.

Na škole fungují tyto kroužky: výtvarný, dramatický, pleteme z papíru, jóga, anglická konverzace a florbal (viz „Příloha V.“).

Nabídka volnočasových aktivit v Nechvalicích

V obci Nechvalice nejsou dětem nabízeny žádné jiné volnočasové aktivity, než jaké nabízí škola. Jedná se o malou obec. Nechvalice jsou vzdálené 10 km od Sedlčan a děti využívají nabídku volnočasových aktivit tohoto města (viz předcházející nabídka Sedlčan). Dostupnost Sedlčan je možná i veřejnou dopravou. Některé děti z této lokality dojíždějí do Sedlčan i za povinnou školní docházkou.

6.3 Hlavní výzkumný problém

Nabídka a využití organizovaných zájmových aktivit pro děti prvního stupně (ve věku 6 – 11 let) ve městě a na venkově.

6.3.1 Stanovení hypotéz - jednotlivé cíle výzkumu

K objasnění organizovaného volného času dětí byly vytvořeny tyto hypotézy:

H1 - Rodiče dětí na venkově nejsou s nabídkou kroužků na škole spokojeni, zdá se jim nedostatečná; rodiče ve městě jsou s nabídkou spokojeni.

H2 - Venkovské děti navštěvují spíše organizované zájmové aktivity mimo školu než ve škole.

H3 - Venkovské děti mají méně možností jak trávit volný čas při organizovaných zájmových činnostech.

H4 - Děti rodičů s vyšším vzděláním se více účastní organizovaných zájmových aktivit.

H5 - Volbu zájmových aktivit dětí ovlivňuje i finanční stránka, přesto jsou aktivity pro rodiče dostupné a jsou ochotni do dětí investovat.

6.3.2 Výzkumné metody

Pro toto výzkumné šetření si autorka vybrala kvantitativní výzkum, který patří mezi základní typy pedagogických výzkumů a jehož cílem je získávat konkrétní data. Jako výzkumný nástroj byl použit dotazník.

Metoda dotazníkového šetření je poměrně rychlá především při získávání údajů od většího počtu respondentů. Umožňuje získat velké množství informací při relativně malých nákladech. Výhodou je také malá časová náročnost, tedy v relativně krátké době můžeme získat poměrně velký počet odpovědí.

Vzhledem k věku dětí (6 – 11 let) byly dotazníky předloženy rodičům z důvodu získání přesnějších informací.

(Názory rodičů autorka konfrontovala s názory dětí, během své každodenní praxe, vzhledem k tomu, že pracuje jako vychovatelka ŠD. Požadavky rodičů a dětí se shodují významnou měrou s názory rodičů.)

Dotazník byl utvořen jen pro dané výzkumné šetření. Jedná se o dotazník anonymní. Pro zvýšení návratnosti se autorka snažila vytvořit dotazník pro rodiče tak, aby je příliš nezatěžoval a aby byli ochotni ho vyplnit. Zároveň se snažila pokládat otázky tak, aby nebyly příliš osobní. Jednalo se o otázky, které byly jednak informativní, jednak zaměřené na zájmové aktivity dětí, finanční dostupnost a vzdělání rodičů.

V dotazníku bylo položeno 20 otázek. K šetření byly použity otázky otevřené a uzavřené. První otázka byla polostrukturovaná, čistě informativní, týkající se věku dítěte, jeho pohlaví a počtu dětí v rodině. Otevřené (nestrukturované) otázky byly použity u otázek č. 4, 11 a 13. Jedná se o otázky, kde není nabídnuta žádná odpověď. Konkrétně jde o otázky týkající se aktivit, kterým se děti věnují, a aktivit, které rodiče postrádají. Nevýhodou tohoto typu otázek je velké množství odpovědí (dat), které je nutné následně zpracovat. V tomto případě byly otázky rozříděny podle typů zájmových aktivit a bylo použito třídění dle Hájka, viz kapitola 3.

Ostatní otázky byly uzavřené (strukturované). V případě otázek č. 2, 3, 10, 12, 14 se jednalo o otázky dichotomické, tj. s možností výběru, *ano - ne*. Výhodou těchto otázek je snadnější vyhodnocování. Otázky č. 5, 6, 7, 8, 9, 13, 15, 16, 17, 19 a 20 byly uzavřené, polytomické.

6.3.3 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek tvořily děti ve věku 6 – 12 let ze tří základních škol a to v Praze, v malém městě a na vesnici Středočeského kraje. Konkrétně ZŠ Školní Praha 4, 1. ZŠ Sedlčany a ZŠ Nechvalice.

6.3.4 Realizace výzkumu

Vlastnímu dotazníkovému šetření předcházela předvýzkum, na kterém si autorka ověřila vhodnost otázek, tedy zda je respondenti správně pochopili a jestli jsou formulace otázek jasné a srozumitelné. Poté udělala drobné úpravy a jednu otázku vynechala, protože na ni respondenti neodpovídali. Jednalo se o otázku, co jim na zájmových aktivitách nevyhovuje.

Dotazníky autorka rozdala na školách. Rodiče měli týden na to, aby je vyplnili a vrátili zpět do školy. Výzkum probíhal v lednu a únoru vždy po dohodě s vedením škol. Dotazníky autorka předala osobně jednotlivým učitelům. Rozdaných dotazníků bylo 265. Návratnost byla 58 procent. Z hlediska škol byla největší návratnost na vesnické škole v Nechvalicích, a to 84 procent.

Získané informace byly následně zpracovány v programu Excel a data zobrazena formou tabulek a grafů z pohledu jednotlivých škol. Poté byly jednotlivé údaje vyhodnoceny a porovnány školy ve městě a na venkově.

7 ANALÝZA VÝZKUMU

7.1 Informativní data

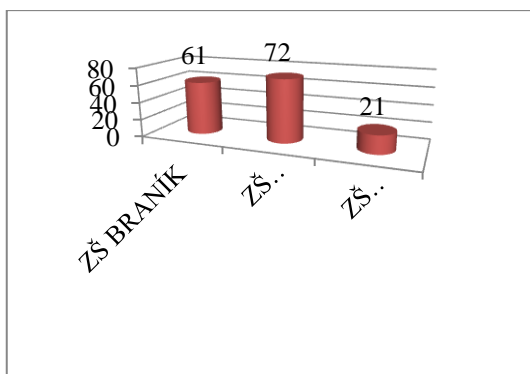
Tato část je zaměřena na informativní data o respondentech jednotlivých škol. Pro větší přehlednost budou některá data zobrazena i v grafické podobě.

Až na výjimky byly tabulky a grafy z důvodu větší přehlednosti zařazeny jako ilustrace získaných a interpretovaných dat do příloh.

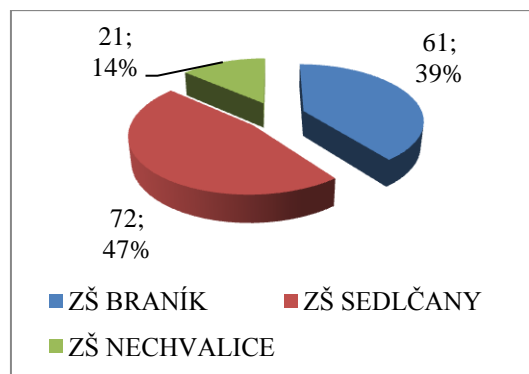
Počty vyhodnocovaných dotazníků na jednotlivých školách

Největší počet dotazovaných tvořila skupina rodičů dětí z 1. ZŠ Sedlčany, kde 1. stupeň navštěvuje asi 240 žáků. Na otázky opovědělo 72 respondentů z celkového počtu 120 dotázaných. Jedná se o 60 procent. Dotazníky zde byly rozdány rovnoměrně do všech ročníků 1. stupně. Na ZŠ Školní rozdány dotazníky do všech ročníků 1. stupně, který navštěvuje asi 120 dětí. Vrátilo se 53 procent, což je 64 respondentů. Byly vyřazeny 3 dotazníky. Počet vyhodnocovaných dotazníků tak klesl na 61 respondentů, tedy 51 % z oslovených.

Na ZŠ Nechvalice odevzdalo dotazník 84 % respondentů z 25 dotázaných. Vyhodnocování dotazníků bylo rozděleno podle vzdělání rodičů do tří skupin. Rodiče s vysokoškolským vzděláním (označeno VŠ), rodiče se středoškolským vzděláním zakončeným maturitou (označeno SŠ+ nebo SŠ s mat.) a rodiče se středoškolským vzděláním bez maturity, tedy vyučení v oboru (označeno SŠ). Rodiče se základním vzděláním byli pouze ve dvou případech na ZŠ Sedlčany, proto byli zařazeni do skupiny SŠ.

Graf 1: Počet respondentů jednotlivých škol

Graf 2: Poměr respondentů jednotlivých škol (v %)

7.3 Vyhodnocení ZŠ Nechvalice:

Vyplněné dotazníky odevzdalo 21 rodičů, což je v daném případě 84 % dotázaných. Respondenti odpověděli vždy na všechny otázky.

Tabulky a grafy viz „Příloha II.“

Shrnutí dotazníkového šetření v Nechvalicích

Dotazníkové šetření ukázalo, že rodiče jsou s nabídkou zájmových aktivit ve škole spokojeni. Zdá se dostatečná 86 procentům rodičů a čtrnácti procentům spíše ano, můžeme tedy nabídku školy hodnotit jako dostatečnou.

Kroužky navštěvuje 100 procent žáků, tj. všichni žáci navštěvují kroužky organizované školou. Jedná se konkrétně o šest kroužků, které jsou žákům poskytovány zdarma. Škola dětem nabízí aktivity esteticko-výchovné (navštěvuje 44 %), tělovýchovné a sportovní (36 %), společensko-vědní (17 %) a rukodělné (3 %). Vzhledem k velikosti školy a počtu dětí, které ji navštěvují, je nabídka relativně velká a zaměření kroužků pestré. Přestože navštěvují kroužky všechny děti, je jejich obsazenost malá, což je zároveň výhodou, protože vedoucí se mohou jednotlivým účastníkům věnovat při činnostech individuálně. Ve většině případů projevilo o kroužek zájem dítě, pouze v jednom případě rodič. Většina, tedy

86 % dětí, navštěvuje školní družinu, která nabízí aktivity s různým zaměřením. Mají tedy možnost seznámit se i s jinými aktivitami, než které navštěvují na kroužcích. Rodičům vyhovuje doba i čas jednotlivých aktivit na 100 %. Do školy dojíždí 43 % žáků. S kvalitou kroužků je spokojeno 12 respondentů (z počtu 21) a víceméně ano 9 respondentů, můžeme tedy říct, že 100 % respondentů je s kvalitou spokojeno. Některé aktivity rodičům chybějí (14 % respondentů), konkrétně se jedná o tyto kroužky: tanečky, aerobik a skaut. Tyto kroužky je možno navštěvovat v blízkém městě, kam za nimi také část dětí dojíždí. Konkrétně se jedná o 57 % dětí., které zde navštěvují kroužky tělovýchovné a sportovní (47 %), esteticko-výchovné (33 %), turistické (14 %) a společenskovední (10 %). Jmenovitě se jedná o kroužky sportovní a tělovýchovné (hokej, plavání, gymnastika, fotbal, bojové umění a hasiči), esteticko-výchovné (kroužky na ZUŠ, výtvarný kroužek, tanečky) a skaut. Finanční stránka *ovlivňuje* 62 % rodičů, nejvíce se vzděláním SŠ+, konkrétně se jedná o deset rodičů. U rodičů se SŠ vzděláním finanční stránka *neovlivňuje* jejich volbu, SŠ+ finanční stránka *ovlivňuje* většinu (až na jednoho respondenta) a u VŠ je počet vyrovnaný. Většina rodičů uvádí, že nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů je SŠ+ (52 %), VŠ (29 %) a SŠ (19 %). Pro 67 % rodičů jsou kroužky *dostupné* nebo *většinou dostupné* (28 %). Jednomu rodiči se vzděláním SŠ se kroužky zdají finančně *nedostupné* (5 %). Nejvíce finančních prostředků jsou ochotni na zájmové aktivity vynaložit rodiče se vzděláním SŠ+, a to *500 Kč a více*, konkrétně v 6 případech, což je 29 %. Podíváme-li se na graf, nejvíce jsou rodiče ochotni utratit 400 až 500 korun, a to celkem 62 % rodičů, dále pak 300, 200 a 100 korun. S tím, kolik jsou rodiče ochotni investovat, souvisí samozřejmě i socioekonomická situace rodiny a zda je rodina úplná či neúplná. Při šetření uvedli 4 rodiče, že se jedná o rodinu neúplnou. Většina rodin se označila jako *průměrně situovaná* (48 %), dále pak jako spíše *dobře situované* (33 %) a *velmi dobře situované* (14 %).

7.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření na 1. ZŠ Sedlčany

Počet vyhodnocovaných dotazníků na této škole je 72, což je 60% návratnost.

Na některé otázky neodpověděli všichni respondenti, jejich konkrétní počet je uveden v jednotlivých tabulkách či v textu.

Tabulky a grafy viz „Příloha III.“

Shrnutí dotazníkového šetření na ZŠ Sedlčany

Dotazníkové šetření na škole ukázalo, že rodiče jsou s nabídkou zájmových aktivit ve škole spokojeni. Nabídka se zdá dostatečná u 73 % respondentů a 26 % odpověděla „spíše ano“, jeden respondent označil „spíše ne“. Většina respondentů hodnotí nabídku jako dostatečnou (99 %).

Kroužky navštěvuje 66 % žáků, 34 % kroužky na škole nenavštěvuje. O kroužek projevilo zájem dítě v 71 %, oba tj. dítě a rodič 25 % z 51 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli, 2 respondenti (4 %) odpověděli „rodič“. Výzkum z roku 2008¹⁸⁸, uvádí, že většina rodičů si myslí, že o tom, jaký kroužek bude dítě navštěvovat, by měly rozhodovat děti, a dvě třetiny dotázaných si myslí, že by měli rozhodovat společně. Školní družinu navštěvuje 68 % a 32 % dětí do školní družiny nechodí. Děti docházející do školní družiny mají výhodu, že se mohou věnovat různým činnostem, které dětem nabízí. Čas a den, kdy se kroužky konají, vyhovuje 59 % z 58 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. 38 % respondentů odpovědělo *spíše ano* a 3 % *ne*. Do školy dojíždí z okolních vesnic 47 % žáků z počtu 72 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. S kvalitou kroužků je spokojeno 48 respondentů a *víceméně ano* 10 respondentů, můžeme tedy říct, že 58 respondentů, což je 78 % z celkového počtu respondentů, je s kvalitou kroužků spokojeno. Škola dětem nabízí tyto aktivity: tělovýchovné a sportovní (ty navštěvuje 52 %, ze 48 žáků, kteří chodí na kroužky ve škole), esteticko-výchovné (navštěvuje 22 %), přírodovědné (10 %), rukodělné (9 %), společensko-vědní (navštěvuje 4 %) a technické (3 %). Některé aktivity rodičům chybí, uvedli tyto kroužky: atletika, sebeobrana, rekreační sporty, koně, rozšířená výuka jazyků a sporty. Šlo o 14 % respondentů z počtu 58, kteří na tuto otázku odpověděli

¹⁸⁸ Závěrečná zpráva. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit* [online].

(z celkového počtu by to bylo 11 %). Na jiné aktivity mimo školu chodí 70 %, což je 51 dětí z počtu 72 odpovědí. Kroužky, které děti navštěvují mimo školu, mají různé zaměření. Nejvíce navštěvují kroužky tělovýchovné a sportovní (jde o 45 % z počtu 51 dětí, které chodí na kroužky mimo školu), esteticko-výchovné kroužky navštěvuje 43 %, turistické 7 %, společensko-vědní 3 %, přírodovědné a rukodělné 1 % dětí. Podíváme-li se na návštěvnost kroužků ve škole i mimo ni, nejvíce jsou navštěvované kroužky tělovýchovné a sportovní. To se jeví jako pozitivní zjištění. Zvláště v dnešní době je správné pěstovat u dětí pozitivní vztah ke sportu, neboť pohybu máme čím dál méně i vzhledem k technickému pokroku, který se projevuje všude kolem nás, a návyky z dětství přetrvávají v mnohých až do dospělosti. Nízká je návštěvnost společenských aktivit, kam spadají i jazykové kroužky. Může být ovlivněna i tím, že v dnešní době se jazyky vyučují běžně na školách, a není proto potřeba navštěvovat tyto kroužky ve volném čase. Otázkou je také, jestli můžeme jazykové kurzy považovat za volnočasové aktivity dětí, protože v tomto věku vychází zájem spíše od rodičů než od dětí, a dětmi mohou být tyto kroužky brány jako povinnost, a tudíž nespádají do sféry volného času. Překvapivě nízká je i návštěvnost rukodělných činností, přestože v tomto věkovém období děti rády něco tvoří a vyrábí. Zřejmě je to způsobeno nízkou nabídkou těchto činností. Finanční stránka ovlivňuje 60 % ze 72 respondentů. Kroužky jsou finančně dostupné pro 49 % ze 70 respondentů, většinou ano odpovědělo 44 %. Budeme-li hodnotit obě odpovědi jako *ano*, jsou kroužky dostupné pro 73 % respondentů. Co se týká maximálních nákladů, nejvíce respondentů je ochotno věnovat na zájmové aktivity 300 korun, což je 23 % respondentů, a 500 korun je ochotno věnovat 20 % z 69 respondentů, kteří na tuto otázku odpověděli. Podrobnější přehled viz tabulka č. 34. Na otázku zaměstnanosti odpovědělo 64 respondentů, tj. 86 %, že jsou oba rodiče zaměstnaní, v 8 případech (11 %) je jeden z rodičů nezaměstnaný a 2 respondenti jsou na rodičovské dovolené. Na otázku, zda je rodina úplná, odpovědělo 66 respondentů, z toho 89 % *ano*, 8 rodin je neúplných. Svoji rodinu jako *velmi dobře situovanou* charakterizovalo 6 respondentů (tj. 10 %), *spíše dobře situovanou* 21 (33 %) a *průměrně situovanou* 32 respondentů (51 %). Pouze 4 respondenti (6 %) hodnotili svou rodinu jako *hůře situovanou*. Většina rodin je tedy průměrně situovaných.

Vzhledem k nízkému počtu nezaměstnaných rodičů a rodičů samoživitelů je finanční situace rodin uspokojivá a jsou ochotni na zájmové činnosti svých dětí poskytnout vyšší částky. Otázkou je, jaká by byla situace v případě vyšší nezaměstnanosti rodičů.

7.5 Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Školní Praha 4

Počet odevzdaných dotazníků na této škole je 64, což je 53% návratnost z počtu rozdaných dotazníků. Po vyřazení 3 dotazníků z důvodu nedostatečného vyplnění klesl počet na 61 dotazníků, tj. 51 % z celkového počtu rozdaných dotazníků.

Na některé otázky neodpověděli všichni respondenti, jejich konkrétní počet je uveden v jednotlivých tabulkách či v textu.

Tabulky a grafy viz „Příloha IV.“

Shrnutí dotazníkového šetření na ZŠ Školní Praha 4

Na této škole ukázalo dotazníkové šetření, že nabídka aktivit na škole hodnocena jako „*spíše dostatečná*“, což označilo 45 % respondentů z 56 odpovědí a 41 % jako dostatečnou, můžeme tedy usoudit, že nabídka na škole je dostatečná pro 86 % dotázaných, 12 % se zdá nabídka „*spíše nedostatečná*“ a ve, 2 % „*nedostatečná*“. V porovnání s předchozími školami jsou rodiče na této škole, více kritičtější či náročnější vzhledem k tomu, že na předchozích školách byla spokojenost 100%.

Na škole v Braníku navštěvuje ŠD 58 % z 59 dotázaných. Kroužky na škole navštěvuje 72 % dětí z 60 dotázaných a o tyto kroužky dle rodičů projevilo zájem ve 30 % *dítě*, v 10 % *rodič* a v 60 % *oba* ze 40 odpovědí na tuto otázku. Na otázku, zda rodičům vyhovuje čas a den, kdy se kroužky konají, odpovědělo 50 % respondentů „*většinou ano*“ a 35 % odpovědělo „*ano*“ z 54 odpovědí, „*ne*“ odpovědělo 15 %. Na tuto školu dojíždí 8 dětí, což je 14 % z počtu 57 odpovědí.

S kvalitou kroužků je spokojeno 63 % rodičů a 31 % „*víceméně ano*“ z 51 odpovědí. 6 % není s kvalitou spokojeno (někteří uvedli přímo jazykový kroužek vedený rodilým mluvčím). Návštěvnost kroužků na škole je následující: nejvíce děti navštěvují kroužky společenskovední, a to 33 %, potom tělovýchovné a sportovní 30 %, na třetím místě jsou kroužky esteticko-výchovné 20 %, rukodělné 12 % a přírodovědné 5 %. Vyšší počet společenskovedních kroužků způsobuje vyšší návštěvnost jazykového kroužku, logopedie a češtiny pro cizince či doučování českého jazyka. Je otázka, zda můžeme tyto kroužky zařadit mezi volnočasové a zájmové aktivity dětí, tyto kroužky navštěvují spíše proto, že si to přejí rodiče. Na otázku, jestli rodičům chybí nějaké aktivity, odpovědělo 41 % „*ano*“ a 59 % „*ne*“ ze 49 odpovědí.

Mimo školu navštěvuje aktivity 64 % dětí z 56 odpovědí, (tj. 36 dětí). Nejvíce jsou zastoupeny kroužky tělovýchovné a sportovní, konkrétně 60 %, dále pak esteticko-výchovné 33 %, turistické 4 %, společenskovední 2 % a 1 % PC z celkového počtu návštěvnosti kroužků. V mimoškolních aktivitách převažuje tělovýchova a sport, zřejmě je tu doplňována nabídka školy, kde je pro mladší děti kroužek pohybových her dále pak pozemní hokej, florbal a badminton. Mimo školu děti nejvíce chodí na fotbal, tenis nebo do Sokola. Nejčastější z kategorie esteticko-výchovných činností je návštěva ZUŠ, kde ale rodiče nespecifikovali druh aktivity. Finanční stránka ovlivňuje 75 % rodičů z 60 odpovědí na tuto otázku. Zda jsou kroužky pro rodiče finančně dostupné, odpovědělo 60 rodičů, z toho 25 % „*ano*“, 50 % „*většinou ano*“ a pro 25 % některé kroužky dostupné nejsou. Na otázku, kolik jsou rodiče ochotni investovat na zájmové aktivity dětí měsíčně, odpovědělo 39 % rodičů z 59 „*více než 500 Kč*“. S přihlédnutím ke grafu č. 100 se jednalo o rodiče se vzděláním VŠ (konkrétně 16 rodičů z 23). Na druhém místě jsou ochotni investovat měsíčně 300,- Kč, což je 19 %. 15 % označilo odpověď 400 Kč, 12 % 500 Kč a 200 Kč a pouze 3 % 100 Kč. Zaměstnanost dotázaných rodičů je následující: 77 % z 60 odpovědí odpovědělo, že „*oba rodiče jsou zaměstnaní*“, v 13 % je jeden *nezaměstnaný* a v 10 % je jeden *na rodičovské dovolené* (konkrétně 8 rodičů). Zda je rodina „*úplná*“, uvedlo 79 % z 61 odpovědí. Svoji rodinu by charakterizovali jako „*velmi dobře situovanou*“ 4 respondenti z 60 a to je

7 % „*Spíše dobře situovanou*“ hodnotilo 29 rodičů, což je 48 %. „*Průměrně situovanou*“ 43 % a *špatně situovanou* 2 %, tj. 1 rodič.

8 KONFRONTACE HYPOTÉZ S VÝSLEDKY VÝZKUMU

H1 – Rodiče na venkově nejsou s nabídkou kroužků na škole spokojeni, zdá se jim nedostatečná, rodiče ve městě jsou s nabídkou spokojeni.

Na potvrzení této hypotézy byla zaměřena tato otázka:

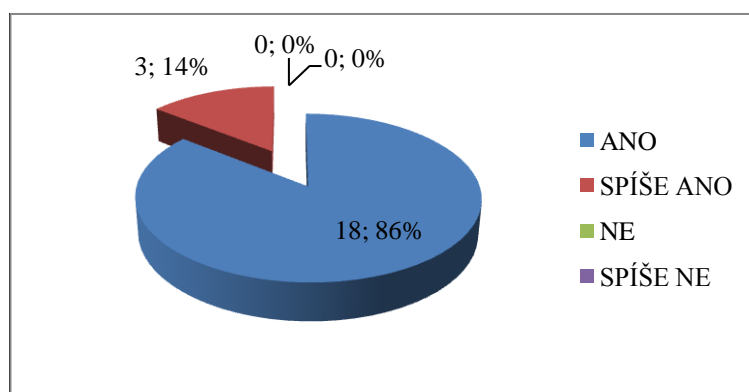
Otázka č. 6: *Je nabídka na vaší škole dostatečná?*

Šetření v obci Nechvalice

Na tuto otázku odpovědělo 18 rodičů *ano*, 3 rodiče *spíše ano*, nespokojen s nabídkou nebyl žádný z dotázaných rodičů. Z výsledku je možno usoudit, že rodiče na vesnici jsou s nabídkou kroužků na škole 100% spokojeni.

Tab. 1: Vzdelanost rodičů v obci Nechvalice

	Vzdělání rodičů			CELKEM
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	
ANO	2	11	5	18
SPÍŠE ANO	2	0	1	3
NE	0	0	0	0
SPÍŠE NE	0	0	0	0

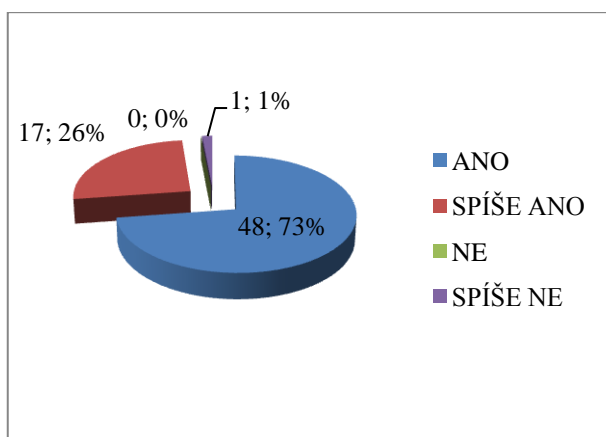
Graf 3: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

Šetření v menším městě Sedlčany

V Sedlčanech na tuto otázku odpovědělo 66 respondentů, z toho 48 „ano“ a 17 respondentů „spíše ano“, jeden respondent hodnotil nabídku „spíše nedostatečnou“.

Tab. 2: Vzdělanost rodičů v menším městě Sedlčany

	Vzdělání rodičů				CELKEM
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	
ANO	1	18	22	7	48
SPIŠE ANO	1	2	8	6	17
NE	0	0	0	0	0
SPIŠE NE	0	0	1	0	1

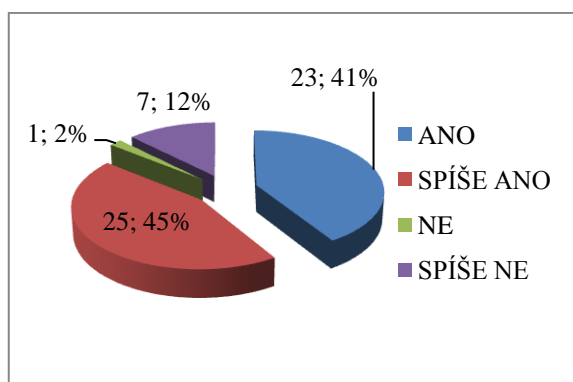
Graf 4: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

Šetření na Praze 4 – Braníku

Na této škole je spokojenost s nabídkou nižší než na předchozích školách. Spočteme-li odpověď „ano“ a „spíše ano“, vyjde nám spokojenost s nabídkou 86%.

Tab. 3: Vzdělanost rodičů na Praze 4 v Braníku

	Vzdělání rodičů			CELKEM
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	
ANO	6	3	14	23
SPÍŠE ANO	6	6	13	25
NE	0	0	1	1
SPÍŠE NE	1	3	3	7

Graf 5: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

H1 – se nepotvrdila. Dotazníkové šetření na školách ukázalo, že rodiče na vesnické škole v Nechvalicích jsou s nabídkou spokojeni na 100 %. Naopak spokojenost na škole v Praze je nižší, pouze 86 %.

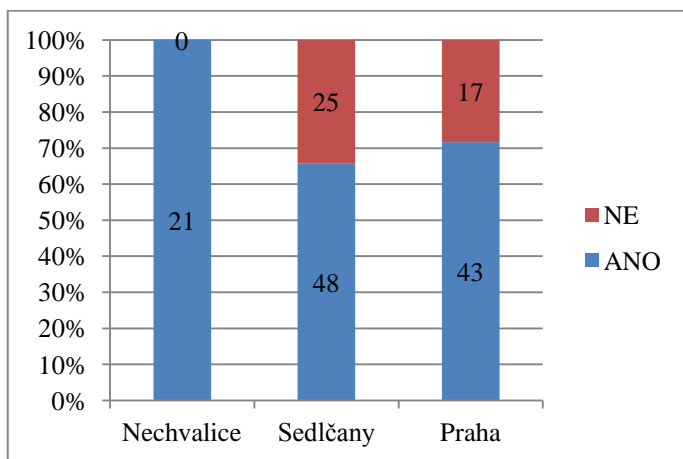
H2 – Venkovské děti častěji navštěvují organizované zájmové aktivity mimo školu, než ve škole.

K ověření či vyvrácení hypotézy byly použity tyto otázky:

- č. 3. *Navštěvuje vaše dítě kroužky na vaší škole?*
- č. 4. *Jaké kroužky navštěvuje vaše dítě ve škole?*
- č. 13. *Jaké kroužky navštěvuje vaše dítě mimo školu?*

Otázka č. 3.: *Navštěvuje vaše dítě kroužky na vaší škole?*

Zde vidíme, že na škole v Nechvalicích navštěvují všechny děti (tj. 100 %), kroužky organizované školou. Na škole v Praze 4 – Braníku navštěvuje kroužky na škole jen 72 % dětí a 28 % dětí kroužky na škole nenavštěvuje, což je 17 dětí.

Graf 6: Navštěvuje vaše dítě kroužky na vaší škole?

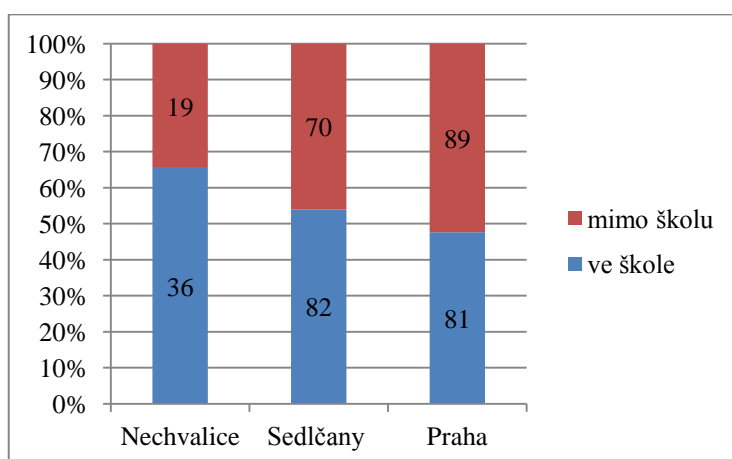
Otázka č. 4: *Jaké kroužky navštěvuje vaše dítě ve škole?*

Otázky č. 13. *Jaké kroužky navštěvuje vaše dítě mimo školu?*

Pomocí těchto otázek jsem zjistila počty jednotlivých kroužků, které děti navštěvují.

Děti v Nechvalicích navštěvují celkem 55 kroužků, z toho ve škole 36 kroužků, což je 65 % z celkového počtu. Mimo školu navštěvují 19 kroužků (35 %). Méně kroužků navštěvují děti mimo školu. Tato situace může ovlivněna i omezenou dopravní dostupností na venkově. (Této problematice se bude autorka věnovat i u dalších otázek.) V Praze navštěvují děti oslovených respondentů 170 kroužků, z toho ve škole celkem 81 kroužků a mimo školu 89 kroužků. To je 48 % ve škole a 52 % mimo školu. Více než polovinu kroužků navštěvují děti mimo školu.

Graf 7: Počet kroužků navštěvovaných ve škole a mimo školu

H2 – se nepotvrdila, děti na venkově navštěvují více aktivit ve škole než mimo školu.

H3 - Venkovské děti mají méně možností jak trávit volný čas při organizovaných zájmových činnostech.

K ověření této hypotézy jsem sečetla kroužky nabízené jednotlivými školami pro děti prvního stupně a volnočasové aktivity nabízené v dané lokalitě.

- Nechvalická škola nabízí svým žákům 6 kroužků. Mimo školu nemají děti jinou možnost organizovaných zájmových aktivit.
- Sedlčanská škola nabízí pro děti 1. stupně 13 kroužků a v Sedlčanech působí 11 organizací či spolků, které nabízejí dětem různé volnočasové aktivity (viz charakteristika lokalit). Děti z Nechvalic mají možnost využít nabídky Sedlčan a také sem za aktivitami děti dojíždí. Tato možnost je však závislá na autobusových spojích.
- V Praze 4 – Braníku je na škole pro děti 1. stupně 13 kroužků, dále jsem se zaměřila na aktivity nabízené přímo v dané lokalitě. Zde se dětem nabízí 12 míst, kde mohou trávit volný čas.

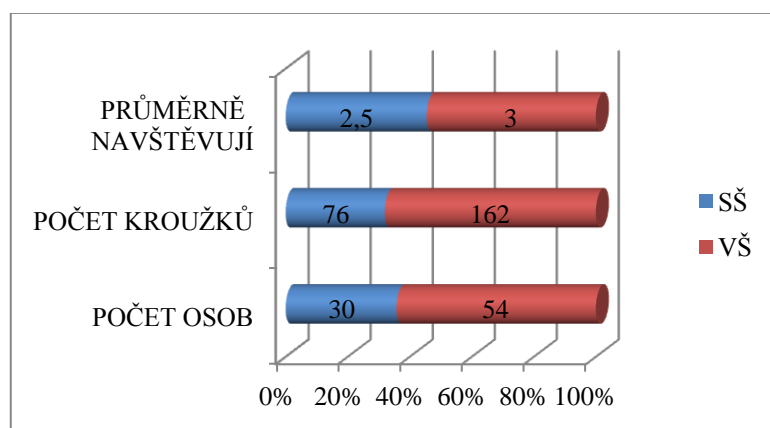
Možnosti menšího města Sedlčan a části Prahy 4 – Braník jsou, jak vidíme, srovnatelné. Budeme-li za venkov považovat vesnici, je pravdou, že venkovské děti mají méně možností, jak trávit volný čas při zájmových aktivitách.

Zároveň nám tuto hypotézu potvrzuje i předchozí hypotéza, kde vidíme, že na venkově navštěvují děti mimo školu méně kroužků než ve škole, což je v případě Nechvalic způsobeno zdejší nulovou nabídkou. V Sedlčanech je počet navštěvovaných kroužků mimo školu také menší, což je, jak se domnívám, způsobeno tím, že 47 % dětí dojíždí z okolních vesnic a jsou závislé na místní dopravě. Nemají tudíž tolik možností na kroužky docházet. V Praze naopak děti navštěvují více aktivit mimo školu.

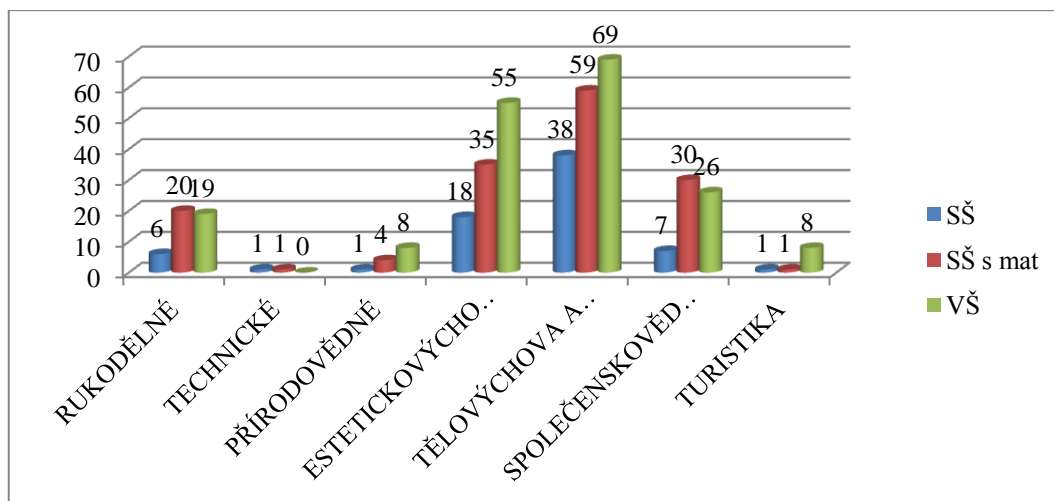
H3 byla potvrzena. V tomto případě mají děti na vesnici možnost navštěvovat pouze kroužky nabízené školou, zatímco děti z města mají více možností a větší výběr organizovaných činností. Děti z okolních vesnic mají sice příležitost navštěvovat kroužky v Sedlčanech, kde mají větší výběr, jsou však omezovány místní dopravou, proto tuto možnost plně nevyužívají.

H4 – Děti rodičů s vyšším vzděláním mají více organizovaných zájmových aktivit.

K vyhodnocení této hypotézy jsem nejprve sečetla rodiče se vzděláním SŠ a VŠ a kroužky, které jejich děti navštěvují. Počet rodičů se vzděláním SŠ je 30 a jejich děti navštěvují 76 kroužků, se vzděláním VŠ je 54 rodičů a jejich děti navštěvují 162 kroužků. U rodičů se vzděláním SŠ vyšel průměr 2,5 kroužku na dítě a u VŠ pak 3 kroužky na dítě. Rozdíl sice není veliký, ale přesto děti vysokoškoláků navštěvují více kroužků než děti rodičů, které jsou pouze vyučeni (SŠ).

Graf 8: Děti rodičů s vyšším vzděláním mají více zájmových aktivit

Graf 9: Návštěvnost jednotlivých kroužků

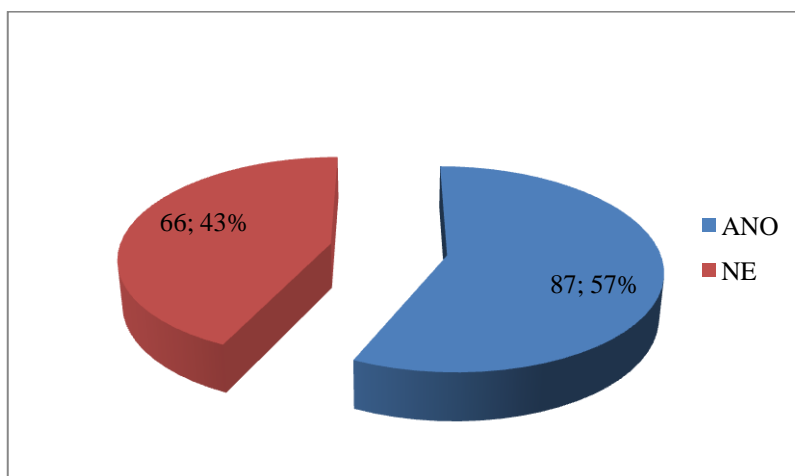
H4 – Tato hypotéza se potvrdila, rodiče s vyšším vzděláním navštěvují více organizovaných zájmových aktivit než děti rodičů, kteří mají vzdělání nižší.

H 5 Volbu zájmových aktivit ovlivňuje finanční stránka, i přesto jsou aktivity pro rodiče dostupné a jsou ochotni do dětí investovat

K vyhodnocení této hypotézy jsem použila tato otázky:

- Otázka č. 14 *Ovlivňuje vaši volbu finanční stránka?*
- Otázka č. 15 *Jsou pro vás kroužky finančně dostupné?*
- Otázka č. 16 *Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit vašeho dítěte měsíčně?*

Otázka č. 14 Ovlivňuje vaši volbu finanční stránka?

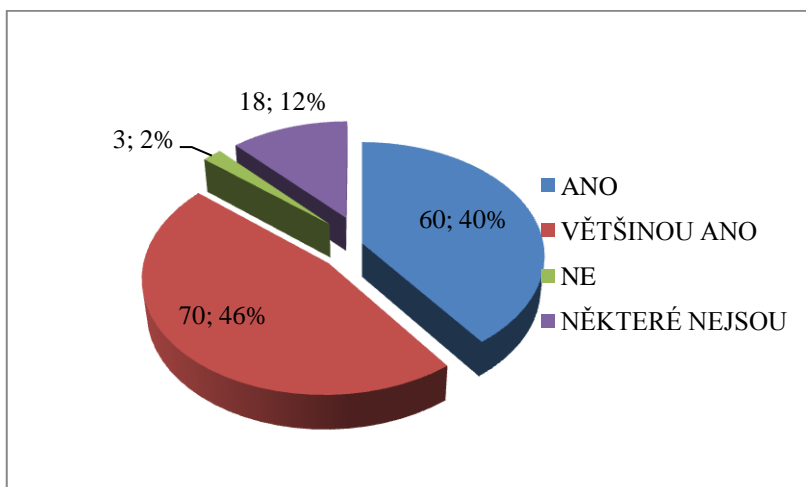

Graf 10: Ovlivňuje vaši volbu i finanční stránka?

Podíváme-li se na tento graf, vidíme, že finanční stránka na všech školách rodiče ovlivňuje u 57 % a 43 % rodičů neovlivňuje. Toto je možná ovlivněno i tím, že na škole v Nechvalicích jsou kroužky na škole bezplatné.

Pro posouzení nyní uvedu částky, které za kroužky zaplatí na jednotlivých školách. Jak bylo řečeno, kroužky v Nechvalicích nejsou zpoplatněny, na škole v Sedlčanech platí rodiče za kroužky 250 až 350 Kč a na škole v Praze 4 – Braníku stojí většina kroužků 400 Kč. Některé kroužky jsou za 200 Kč, konkrétně sportovní hry a drátování, angličtina hrou je za 600 Kč a keramika stojí 1000 Kč. Kroužky, které nejsou provozované přímo školou, ale jiným provozovatelem a kterým škola poskytuje prostory, stojí 1350 Kč (většinu těchto kroužků provozuje agentura „Kroužky“).

Otázka č. 15 Jsou pro vás kroužky finančně dostupné?

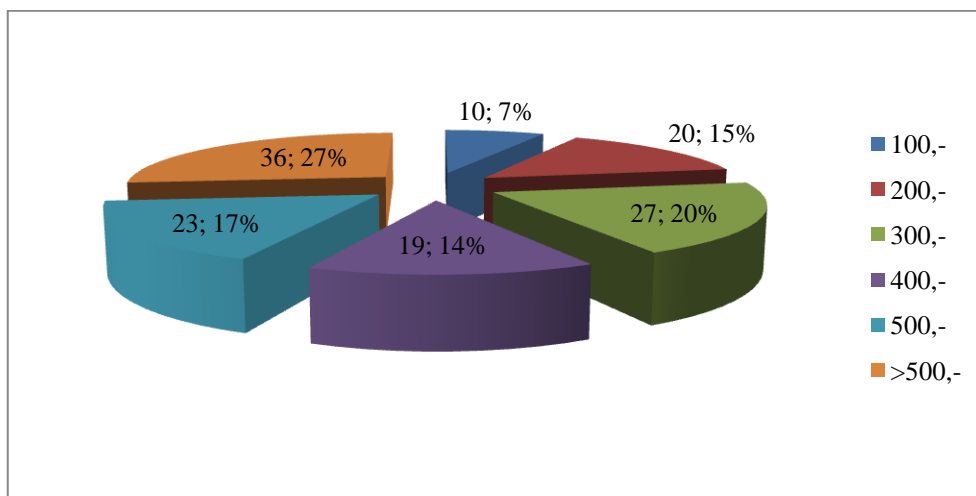

Graf 11: Jsou pro vás kroužky finančně dostupné?

I když se v grafech jednotlivých škol projevují rozdíly (viz jednotlivé grafy v přílohách), jsou kroužky pro většinu respondentů dostupné.

Při celkovém hodnocení finanční dostupnosti kroužků odpovědělo 40 % rodičů na tuto otázku „ano“ a 46 % odpovědělo „spíše ano“. Zbývajících 14 % si myslí, že „ne“ nebo „spíše ne“.

Otázka č. 16 *Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit vašeho dítěte měsíčně?*

Graf 12: Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit vašeho dítěte měsíčně?

Přestože rodiče ovlivňuje finanční stránka, je většina rodičů ochotna věnovat na volnočasové aktivity dětí měsíčně 500 Kč a více. Tyto dvě skupiny dohromady činí 44 % rodičů. Celkově více jak polovina rodičů (58 %) je na aktivity svých dětí ochotna investovat měsíčně více jak 400 Kč.

H5 se tedy potvrdila. Volbu zájmových aktivit sice ovlivňuje finanční stránka, přesto jsou rodiče ochotni do volnočasových aktivit dětí investovat, a to většina rodičů více než 400 Kč měsíčně.

9 DISKUSE

Volný čas dětí, jeho rozsah a obsah jsou v mladším školním věku závislé především na rodině. Jsou ovlivněny nejen závislostí na rodičích, prostředím rodiny, společností, ale i strukturou a hloubkou zájmů dítěte. Záleží nejen na kvalitě těchto prostředí, ale i na konkrétním naplňování a způsobu trávení volného času.

To, jakým způsobem děti tráví volný čas, závisí na mnoha faktorech. Nejenom na vrozených dispozicích dětí, jejich zájmech, na sociálním prostředí, tj. rodině, škole, kamarádech, ale i na lokálním prostředí a jeho nabídce volnočasových aktivit. Dalšími faktory, které mají vliv na trávení volného času, jsou i finanční stránka a dopravní dostupnost těchto aktivit, zvláště na venkově.

B. Hofbauer hovoří o zhoršující se situaci některých rodin kvůli rostoucí životní nejistotě a klesající schopnosti pokrýt finanční náročnost, která se promítá i do života rodin a sféry volného času jejich dětí. Průměrné rodinné náklady na volný čas se zvyšují.¹⁸⁹ Hofbauer dále uvádí, že k diferenciaci volnočasových aktivit přispěla i ekonomická náročnost různých druhů aktivit, vzhledem k sociálnímu postavení některých návštěvníků a jejich rodičů se rozšířily především aktivity méně náročné. Některé děti se přestaly účastnit placených volnočasových nabídek.¹⁹⁰ Toto mohu sama potvrdit z vlastní zkušenosti, když v minulých letech děti přestaly na některé kroužky docházet z finančních důvodů. V současné době se situace na naší škole zlepšila a návštěvnost kroužků je vyšší, kroužky jsou plně obsazeny. Uskutečněné výzkumné šetření ukázalo, že finanční stránka rodiče ovlivňuje, ale přesto jsou ochotni do volnočasových aktivit dětí investovat. Samozřejmě, že nemůžeme tuto situaci na základě tohoto výzkumu a z našeho vzorku generalizovat.

K tomu, abychom zjistili, zda je tento stav i odrazem současné ekonomické situace, bychom museli výzkum zaměřit i na roky minulé. Tento výzkum je jen sondou do současného stavu.

Dalším faktorem ovlivňujícím volnočasové aktivity je i vzdělání rodičů. O tom, že volný čas dětí ovlivňuje ekonomické postavení rodičů a vzdělání, hovoří M. Bocan v pořadu Radiožurnálu,¹⁹¹ kde se zmiňuje o výzkumu NIDM,¹⁹² který prokázal, že

---

¹⁸⁹ Srov. HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. s. 34-40

¹⁹⁰ HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. s. 153

¹⁹¹ *O hodnotách českých dětí na Radiožurnálu* [online].

rodiče vysokoškolsky vzdělání dbají více na to, jak jejich děti tráví volný čas. Jejich zájmová činnost je pestrá a právě pestrost je podle psychologů zásadní, aby se mohly děti všestranně rozvíjet.¹⁹³ Výzkum NIDM zabývající se organizovaným volným časem dětí ukázal, že z dětí rodičů se vzděláním bez maturity nedochází na volnočasové aktivity 38 % oproti pouhým 13 % dětí rodičů s vysokoškolským vzděláním.¹⁹⁴ I v mém výzkumu se tento rozdíl u výzkumného vzorku potvrdil. U rodičů bez maturity nedochází na kroužky 7 % a u dětí vysokoškoláků pouze 4 %. Nejvíce dětí, které na kroužky nedochází, je u skupiny SŠ+, kde na kroužky nedochází 9 % dětí.

O vzdělání rodičů a prioritách, které zastávají rodiče se základním vzděláním, je i studie T. Katrňáka *„Odsouzení k manuální práci,“* kde uvádí různé studie z minulosti, které se tímto tématem zabývají a ze kterých vyplývá, že kulturní a mimoškolní aktivity dětí těchto rodičů jsou výrazně nižší. Porovnáme-li výsledky tohoto výzkumného šetření, můžeme konstatovat, že i zde je vidět rozdíl v návštěvnosti kroužků. I když rozdíl není výrazný, děti rodičů, kteří jsou vyučeni, navštěvují menší počet kroužků (2,5 kroužku) než děti vysokoškoláků (3 kroužky).

Výzkumy, ve kterých se hovoří o vlivu vzdělání rodičů, zmiňuje i Helus. Uvádí, že vyšší vzdělání rodičů představuje větší potencialitu – možnost bohatšího působení na děti při podněcování zájmové sféry. Proto by měla být věnována zvýšená péče zvláště dětem rodičů s nižším vzděláním, kteří nedokáží dětem zajistit patřičně podnětné prostředí, čímž jsou děti v nevýhodě, mnohdy s celoživotními důsledky.¹⁹⁵ *„Problémy se projevují také u současné školy. V mnoha evropských zemích včetně naší patří její aktivní podíl na uspořádání volného času žáků k jejím tradicím, i když problém volného času tím nemohl a nemůže být komplexně řešen.“*...*„Získat děti a mladé lidi pro volnočasové aktivity vyžaduje i v této souvislosti dobrovolnost volby; alternativnost nabídky; podíl na jejich přípravě a realizaci.“*¹⁹⁶

Výzkumné šetření ukázalo i návštěvnost kroužků podle obsahu činnosti. Nejvíce jsou navštěvované kroužky tělovýchovné a sportovní, hned po nich následují činnosti esteticko-výchovné, společenskovední a rukodělné. Stejně pořadí zájmových aktivit se

---

¹⁹² NIDM (Národní institut dětí a mládeže, dříve Institut dětí a mládeže IDM) se sloučil s NIDV (Národní institut dalšího vzdělávání) na základě opatření MŠMT s účinností od 1. 1. 2014. Většina jeho agend i s pracovními týmy přešla pod Národní institut pro další vzdělávání (NIDV).

¹⁹³ *O hodnotách českých dětí na Radiožurnálu* [online].

¹⁹⁴ Děti v ringu dnešního světa. s. 87

¹⁹⁵ Srov. HELUS, Z. Úvod do sociální psychologie. S. 144

¹⁹⁶ HOFBAUER, B. *Pedagogika volného času*. s. 194-195

ukázal i výzkum „Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit“ z roku 2008.¹⁹⁷ U všech skupin SŠ i VŠ se pořadí těchto aktivit ukázalo stejné. Výzkum „*Děti v ringu dnešního světa*“ ukázal, že vzdělání rodičů ovlivňuje i druh volnočasových aktivit. U sportovních byl poměr stejný, ale u hudebních, výtvarných a vzdělávacích aktivit stoupala návštěvnost s vyšším vzděláním rodičů. Tato skutečnost však nemusela být způsobena nezájmem rodičů, ale vyšší finanční náročností. Na což by mohl být zaměřen nějaký jiný výzkum.

Je otázkou, zda můžeme návštěvu kroužků jazykových a ZUŠ považovat za volnočasové aktivity. Záleží na tom, jestli o tyto aktivity mají zájem děti a tato činnost je baví a věnují se jí s radostí, nebo jestli zájem projeví jejich rodiče, a děti tuto činnost potom vnímají jako povinnost. ZUŠ spadají do výchovně-vzdělávací soustavy, samy svoji činnost označují za vzdělávací. Tato činnost je však založena na dobrovolnosti a v rámci volného času ji to řadí mezi volnočasové aktivity. Návštěvnost ZUŠ byla v obou městech vysoká, na vesnici byla návštěvnost nižší, což je zřejmě způsobeno dopravní dostupností.

Výzkumné šetření ukázalo, že nabídka volnočasových aktivit na jednotlivých školách je přiměřená a zároveň i pestrá. Jednotlivé školy nabízejí kroužky s různým zaměřením činností. Jejich počet je dle mého názoru na jednotlivých školách přiměřený, což dokazuje i spokojenost rodičů s nabídkou aktivit. Kupodivu větší nespokojenost s nabídkou školy projeví rodiče z Prahy, přestože je srovnatelná s nabídkou školy v Sedlčanech. Děti v Praze však mohou nabídku školy kompenzovat nabídkou jiných organizací, jako jsou např. „Kroužky.cz“ nebo nabídkou Domů dětí a mládeže (DDM).

Ve své práci jsem se zaměřila především na nabídku škol, která je prioritní zvláště v oblastech, kde děti žádné jiné možnosti nemají. Nabídka na školách by i proto měla být pestrá. Jak ukázal výzkum, i na malé škole mají děti možnost navštěvovat kroužky s různým obsahovým zaměřením. Většina dětí také navštěvuje zároveň školní družinu, kde je nabídka činností různorodá. Díky volnočasovým aktivitám děti aktivně a smysluplně tráví volný čas, učí se novým dovednostem, pracovním i sociálním, učí se komunikovat, spolupracovat, zároveň předchází sklonům rizikového chování a získávají zkušenosti, které mohou uplatnit i v dalším životě.

---

¹⁹⁷ Výzkumná zpráva. *Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit* [online].

ZÁVĚR

V diplomové práci se zabývám nabídkou volnočasových aktivit pro děti 1. stupně základních škol ve městě a na vesnici, tj. pravidelnou zájmovou činností v daných lokalitách a návštěvností těchto aktivit s přihlédnutím ke vzdělání rodičů.

Cílem diplomové práce bylo nejen charakterizovat volný čas, ale zároveň zjistit (pomocí dotazníkového šetření u rodičů) nabídku volnočasových aktivit v daných lokalitách a návštěvnost těchto aktivit dětmi mladšího školního věku.

V teoretické části jsem zpracovala problematiku volného času i z pohledu dětí mladšího školního věku. Charakterizovala jsem současné dětství, mladší školní věk, volný čas i jeho souvislosti s výchovou dítěte. Zároveň jsem se zaměřila na význam volného času v životě a jeho propojení s životním stylem. Ve volném čase se věnujeme svým zájmům prostřednictvím zájmových činností, které mají různou podobu. Dělíme je podle obsahu a zaměření jednotlivých činností. Volný čas dětí se uskutečňuje především v rodině, škole a zároveň je ovlivněn i prostředím jednotlivých lokalit, jako je prostředí města či venkova, na které jsem se zaměřila nejen v teoretické, ale i v praktické části.

Ve výzkumné části jsem použila kvantitativní výzkum, který jsem uskutečnila formou dotazníkového šetření ve městě a na venkově. Výzkumný vzorek tvořili rodiče dětí 1. stupně základních škol.

Pomocí dotazníkového šetření jsem se snažila potvrdit či vyvrátit hypotézy zaměřené na organizované zájmové činnosti dětí. Některé hypotézy byly potvrzeny, některé ne. Zjistila jsem, že rodiče na vesnici jsou s nabídkou zájmových aktivit spokojeni, a naopak rodiče pražských dětí už tolik spokojeni s nabídkou nejsou. Lze to též interpretovat tak, že rodiče z města jsou ve výběru náročnější. Děti žijící na vesnicích mají omezený výběr volnočasových aktivit, konkrétně ve zkoumané lokalitě není jiná možnost než nabídka zájmových aktivit ve škole. Proto zřejmě navštěvují více volnočasové aktivity ve škole než mimo školu. Děti z vesnice Nechvalice však mohou dojíždět do blízkého města Sedlčan, které poskytuje množství volnočasových aktivit, srovnatelné s nabídkou části Prahy 4 – Braníka. Oproti městským dětem mají děti na vesnici tu výhodu, že mohou trávit volný čas venku v přírodě, což děti ve městě nemají, možná i proto tráví pražské děti více času při zájmových aktivitách.

Množství i druh dětmi navštěvovaných aktivit ovlivňuje i vzdělání rodičů a priority, které rodiče uznávají. Volbu zájmových aktivit sice ovlivňuje i finanční stránka, ale pro většinu rodičů jsou kroužky dostupné a rodiče jsou do aktivit svých dětí ochotni investovat ve většině případů měsíčně pět set korun i více.

Děti na vesnici mají příležitost trávit volný čas při organizovaných zájmových činnostech ve škole, kde je nabídka poměrně pestrá a počet kroužků přiměřený vzhledem k velikosti školy. Mohou také dojíždět do blízkého města, což už je vázáno na místní dopravu a možnosti rodin děti na kroužky dovážet.

Ve svém výzkumném šetření jsem se zaměřila jen na zlomek z této problematiky. Bylo by zajímavé věnovat se v dalším výzkumu více socioekonomickému statusu rodiny a jeho vlivu na volnočasové aktivity dětí, v tomto případě by byl již překročen stanovený limit práce. Provedené výzkumné šetření bylo zaměřeno na volnočasové aktivity z pohledu rodičů, v dalším výzkumu bych se zaměřila i na děti a jejich názor na zájmové aktivity.

Je zřejmé, že vhodné trávení volného času dětí je důležitou prevencí sociálně patologických jevů a výrazně doplňuje výchovně vzdělávací proces. Věřím, že má práce, zejména výsledky výzkumu, mohou být drobným příspěvkem a pomocí při vytváření nabídky volnočasových aktivit na školách.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

- BEAN, R. *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-035-9
- BERGER, L. *Pozvání do sociologie: humanistická perspektiva*. Brno, Barrister & Principal, 2003. ISBN 80-85947-90-0
- DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost*. Praha: UK, 1993. ISBN 80-7184-141-2
- DUFKOVÁ, J. et. al. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2008. ISBN 978-80-7380-123-6
- GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- HADJ-MOUSOVÁ, Z. *Dítě, škola, učitel: sborník k životnímu jubileu Z. Heluse*. Praha: UK, 2001. ISBN 80-7290-057-9
- HÁJEK, B. *Nástin metodiky vedení zájmové činnosti*. Praha, UK Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-80-7290-265-1
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-128-1
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*. Praha: UK, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-471-6
- HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. *Pedagogické ovlivňování volného času. Současné trendy*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1
- HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-635-7
- HELUS, Z. *Dítě v osobnostním pojetí. Obrat k dítěti jako výzva a úkol pro učitele i rodiče*. Praha, Portál, 2004. ISBN 80-7178-888-0
- HELUS, Z. *Osobnost a její vývoj*. Praha: UK Pedagogická fakulta, 2003. ISBN 80-7290-125-7
- HELUS, Z. *Úvod do sociální psychologie*. (Aktualizovaná témata pro studující učitelství.) Praha UK Pedagogická fakulta, 2001. 80-7290-054-4
- HOFBAUER, B. *Děti, mládež, volný čas*. Praha: Portál, 2004 ISBN 80-7178-927-5
- HOFBAUER, B. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Soubor pojednání o volném čase a jeho výchovném zhodnocování. České Budějovice: JCU Teologická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7394-240-3

- KAPLÁNEK, M. *Čas volnosti-čas výchovy*. Pedagogické úvahy o volném čase. Praha: Portál, 2012 ISBN 978-80-262-0450-3
- KATRŇÁK, T. *Odsouzení k manuální práci*. Vzdělanostní reprodukce v dělnické rodině. Praha: Slon, 2004. ISBN 80-86429-29-6
- KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. et al. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3
- LANGMEIER, J., KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. 3., přepr. vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X
- MATĚJČEK, Z. *Co děti potřebují*. 4.vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-272-0
- MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozš. vyd. Praha: Sociologické nakl., 1997. ISBN 80-85850-24-9
- MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. Přepřacované vydání. Praha: portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0
- MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakl., 2008. ISBN 978-80-86429-87-8
- MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakl., 2009. ISBN 80-85850-75-3
- NAKONEČNÝ, M. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-0592-7
- OPASCHOWSKI, H. „*Einführung in die Freizeitwissenschaft*“. 3., aktualizované a doplněné vydání, Opladen: Leske & Budrich, 1997. ISBN 3-7815-0344-5
- OPASCHOWSKI, H. *Freizeitpädagogik*. Bad Heilbrunn: Julius Klinkhart, 1970.
- PÁVKOVÁ, J. a kol., *Pedagogika volného času: Teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. 3.aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-07178-711-6
- PELIKÁN, J. *Výchova pro život*. Praha: ISV, 2004. ISBN 80-86642-31-3
- PIEPER, J., *Volný čas, vzdělání, moudrost*. Praha: Křesťanská akademie, 1992. ISBN 80-900615-6-7
- ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-829-5

- SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. Praha: Svoboda servis s.r.o., 2004. ISBN 80-86320-33-2
- SAK, P. *Proměny české mládeže*. Praha, Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8
- SPOUSTA, V. et. al. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: MU Pedagogická fakulta, 1996. ISBN 80-210-1274-9
- SPOUSTA, V., et al. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: MU, pedagogická fakulta, 1996. ISBN 80-210-1275-7
- ŠERÁK, M., DVOŘÁKOVÁ, M. *Kapitoly z teorie a praxe vzdělávání dospělých*. Praha: ČZU, 2009. ISBN 978-80-213-2001-7
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství a dospívání*. Praha: UK Praha Karolinum, 2012
- VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, stáří, dospělost*. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-308-0
- VÁŽANSKÝ, M. *Základy pedagogiky volného času*. 2. upravené a doplněné vyd. Brno: Print-Typia 2001. ISBN 80-86384-00-4

Sborníky

Výchova a volný čas. Sborník příspěvků 1. mezinárodní konference o výchově a volném čase. KAPLÁNEK, M. (ed), České Budějovice: JU, Teologická fakulta, 2006. ISBN 80-7040-849-9

ŽUMÁROVÁ, M. K problematice spolupráce rodiny a školy v oblasti volného času. In *Sborník ze 7. konference o současných celosvětových otázkách alternativního školství*. Olomouc: Palackého univerzita, Pedagogická fakulta, 1997. s. 298-301

Články

APPEL, S. Schule und freizeit unter einem Dach: Das pädagogische Konzept der Schule Hegelsberg. *Pädagogische Führung*, 2004, roč. 15, č. 3, s. 136-138.

ČECH, T. Výchova ve volném čase a k volnému času z hlediska prevence nežádoucích forem společenského chování. *Výchovatel*, 2005, roč. 52/53, č. 7, s. 12-14.

ČECH, T. Výchova ve volném čase a k volnému času z hlediska prevence nežádoucích forem společenského chování. Část 2. *Výchovatel*, 2005, roč. 52/53, č. 8, s. 5-7.

DZIVÝ-BALUCHOVÁ, L. Volný čas nielen v rodine. *Vychovateľ*, 2012, roč. 60, č. 7-8, s. 47-49.

HÁJEK, B. Kroužky versus školní družina. *Informatorium 3-8*, 2004, roč. 11, č. 2, s. 9.

JÍRA, O. Komu svěřit svoje děti. *Rodina a škola*, 2005, roč. 52, č. 2, s. 22.

KATRŇÁK, T. Ve stopách rodičů. *Respekt*, 2010, roč. 21, č. 26-27, s. 98-100.

KRATOCHVÍLOVÁ, E., Výchovně-vzdělávací zařízení a volný čas dětí. *Vychovateľ*, 2000, č. 7-8, s. 6.

NAHRSTEDT, W. et. al. Das Erlebnis und die Pädagogik. *Pädagogische Rundschau*, 2002, roč. 56, č. 5, s. 457-490.

PASTERŇÁKOVÁ, L., E.ONDRIKOVÁ Hodnota voľného času a výchovy mimo vyučovania. *Vychovateľ*, 2010, roč. 59, č. 3, s. 2-5.

VÁŽANSKÝ, M. Leben in freier Zeit, Grundlagen und Aufgaben der Freizeitpädagogik. Recenze. *Pedagogika*, 1993, roč. 43, č. 3, s. 352-355.

WEBER, E. Das Freizeitproblem. In Klofáč, J., tlustý, v. Soudobá sociologie II. Terie průmyslových společností. Svoboda, 1967, s. 169.

WEBER, E.: *Das Freizeitproblem*, Antropologisch-pädagogische Untersuchung. München – Basel 1963 s. 42 a 231n.

Online:

BARTÚŇKOVÁ, T. *Volný čas dětí stále častěji tráví u televize, potvrzuje výzkum* [online]. Praha: Český rozhlas, 2012 [Cit. 2014-01-20]. Dostupné na WWW: <http://www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/volny-cas-deti-stale-casteji-travi-u-televize-potvrzuje-vyzkum--1096672>.

BOCAN, M. Děti v ringu dnešního světa. hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let [online]. Praha: Klíče pro život NIDM MŠMT ČR, 2012 [Cit. 2014-01-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/444-deti-v-ringu-dnesniho-sveta-hodnotove-or.html>>.

BOCAN, M., ŠTURSOVÁ, T. *Aktuální problémy mladé generace ČR* [online]. Praha: NIDM MŠMT ČR, 2006 [CIT. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <http://msmt.cz/file/7327_1_1/download//>.

JÍRA, O. *Děti mládež volný čas* [online]. Praha: Národní registr výzkumů o dětech a mládeži, [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/50-deti-mladez-a-volny-cas.html>>.

KAPLÁNEK, M. *Nauka o volném čase. Studijní texty pro pedagogy volného času* [online]. České Budějovice: JU TF Katedra pedagogiky, 2011 [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/getfile/617191935b911b6b>>.

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období 2007–2013 [online] Praha: MŠMT, 2009 [Cit. 2014-02-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi?lang=1>>.

KUNŠTÁT, D. *Spokojenost s životními podmínkami v místě bydliště* [online]. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2004 [cit. 2014-02-14]. Dostupné na WWW: <<http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/spokojenost-s-zivotnimi-podminkami-v-miste-bydliste>>.

PELKA, F., ONDRUŠKOVÁ, M. *Mládež ČR na prahu třetího tisíciletí*, [online]. Praha: Institut dětí a mládeže MŠMT ČR, 2000 [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/zprava/1135332867.pdf>>.

SAK, P. *Proměny volného času a zaostávání pedagogiky* [on-line]. Brno: Britské listy, 2006 [cit. 2014-01-28]. Dostupné na WWW: <<http://blisty.cz/art/29205.html>>.

ZÁMKOVÁ, V. *Jak urbanizace ovlivňuje volný čas dětí a mládeže* [online]. České Budějovice: TF, 2012 [Cit. 2014-01-20]. Dostupné na WWW: <<http://www.tf.jcu.cz/>>.

Dotační strategie Kralovéhřeckého kraje 2010–2013 [online]. [Cit. 2014-02-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.kr-kralovehradecky.cz/assets/rozvoj-kraje/rozvojove-dokumenty/dotacni-strategie/dotacni-strategie-2010-13.pdf>>.

Kroužky pro děti [online]. Praha: Kroužky o. p. s., 2013 [Cit. 2014-02-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.krouzky.cz/>>.

Koncepce státní politiky pro oblast dětí a mládeže pro období 2007-2013 [online]. Praha: MŠMT ČR, [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/koncepce-statni-politiky-pro-oblast-deti-a-mladeze-na-obdobi?lang=1>>.

Národní registr výzkumů o dětech a mládeži [online]. Praha: NIDM MŠMT ČR [cit 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr>>.

Praha na dlani. Městská část Praha Braník [online]. Praha, 2012 Dostupné na WWW: <<http://www.prahanadlani.cz/mestska-cast/praha-branik.html>>.

Pražské děti a volný čas [online]. Praha: Česká rada dětí a mládeže, 2010 [Cit. 2014-02-22]. Dostupné na WWW: <<http://www.adam.cz/hledat.html>>.

Spolky Sedlčany [online]. Město Sedlčany 2008 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://mesto-sedlcany.cz/mesto/spolky>>.

O hodnotách českých dětí na Radiožurnálu [online]. Praha: NIDM MŠMT, Klíče pro život, 2012 [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/vyzkumy/realizace/o-hodnotach-ceskych-deti-na-radiozurnalu>>.

Tisková zpráva: Spokojenost s životními podmínkami v místě bydliště [online]. Sociologický ústav AV ČR, v. v. i. [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://cvvm.soc.cas.cz/demokracie-obcanska-spolecnost/spokojenost-s-zivotnimi-podminkami-v-miste-bydliste>>

Volný čas a prevence a volný čas dětí a mládeže. Praha: MŠMT, 2002 [cit. 2014-01-28]. Dostupné na WWW: <msmt.cz/file/7327_1_1/download/>.

Zdroje informací a kritéria při výběru volnočasových aktivit. Závěrečná zpráva z výzkumu [online]. Praha: Factum Invenio, s.r.o., NIDM MŠMT ČR, 2008 [cit 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.vyzkum-mladez.cz/cs/registr/vyzkumy/161-zdroje-informaci-a-kriteria-pri-vyberu-v.html>>.

ZŠ Školní Praha 4 [online] Praha: ZŠ Školní, 2012 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.zsskolni.cz/>>.

2. ZŠ Propojení Sedlčany [online]. Sedlčany: 2. ZŠ Sedlčany, 2013 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.propojeni.cz/>>.

ZŠ Nechvalice [online]. Nechvalice: ZŠ Nechvalice, 2012 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://zs-nechvalice.cz/o-skole>>.

ZUŠ Sedlčany [online]. ZUŠ Sedlčany, 2013 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://www.zus-sedlcany.cz/>>.

Úmluva o právech dítěte. [online] In: Zákon 104/1991 Sb. [cit. 2014-01-18]. Dostupné na WWW: <<http://portal.gov.cz/app/zakony/?path=/portal/obcan/>>.

Sbírký zákonů [online]. MV ČR: 2014 [Cit. 2014-02-12]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/>>.

Legislativa

Zákon č. 104/1991 Sb., *Úmluva o právech dítěte.*

Zákon č. 561/2004 Sb. *o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání* (školský zákon), ve znění posledních předpisů.

Zákon č. 563/2004 Sb., *o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 109/2002 Sb. *o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 128/2000 Sb. *o obcích (obecní zřízení)*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.129/2000 Sb., *o krajích (krajské zřízení)*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č.131/2000 Sb., *o hlavním městě Praze*, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání.

Seznam tabulek

Tab. 1: Vzdelanost rodičů v obci Nechvalice

Tab. 2: Vzdelanost rodičů v menším městě Sedlčany

Tab. 3: Vzdelanost rodičů na Praze 4 v Braníku

Seznam grafů

Graf 1: Počet respondentů jednotlivých škol

Graf 2: Poměr respondentů jednotlivých škol (v %)

Graf 3: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

Graf 4: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

Graf 5: Je nabídka na Vaší škole dostatečná?

Graf 6: Navštěvuje vaše dítě kroužky na vaší škole?

Graf 7: Počet kroužků navštěvovaných ve škole a mimo školu

Graf 8: Děti rodičů s vyšším vzděláním mají více zájmových aktivit

Graf 9: Návštěvnost jednotlivých kroužků

Graf 10: Ovlivňuje vaši volbu i finanční stránka?

Graf 11: Jsou pro vás kroužky finančně dostupné?

Graf 12: Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit vašeho dítěte měsíčně?

Seznam příloh

- Příloha I. Dotazník
- Příloha II. Vyhodnocení dotazníkového šetření ZŠ Nechvalice
- Příloha III. Vyhodnocení dotazníkového šetření 1. ZŠ Sedlčany
- Příloha IV. Vyhodnocení dotazníkového šetření ZŠ Školní Praha 4
- Příloha V. Seznam kroužků jednotlivých škol

Příloha I.

DOTAZNÍK – JAKÉ VOLNOČASOVÉ AKTIVITY NAVŠTĚVUJE VAŠE DÍTĚ?

Jmenuji se Hana Němečková, studuji obor „Pedagogika volného času“ a v rámci výzkumu ke své diplomové práci na téma „Volnočasové aktivity dětí ve městě a na vesnici“ si Vás dovoluji oslovit s žádostí o pomoc vyplněním dotazníku. Dotazník je anonymní. Vyhovující odpovědi zakroužkujte. Předem děkuji za ochotu a čas s vyplněním dotazníku.

1. VĚK DÍTĚTE: ..... - CHLAPEC - DÍVKA - POČET DĚTÍ V RODINĚ..... z toho ve věku 6-11let.....
2. NAVŠTĚVUJE VAŠE DÍTĚ ŠD? -ANO - NE
3. NAVŠTĚVUJE VAŠE DÍTĚ KROUŽKY NA VAŠÍ ŠKOLE? ANO - NE
4. JAKÉ:.....
.....
5. O KROUŽEK PROJEVILO ZÁJEM: - DÍTĚ - RODIČ - OBA
6. JE NABÍDKA NA VAŠÍ ŠKOLE DOSTATEČNÁ? - ANO - SPÍŠE ANO - NE - SPÍŠE NE
7. VYHOVUJE VÁM ČAS A DEN, KDY SE KONAJÍ? - ANO - VĚTŠINOU ANO - NE
8. MUSÍTE DO ŠKOLY DOJÍZDĚT? - ANO - MÉNĚ NEŽ 30 MINUT - VÍCE NEŽ 30 MINUT - NE
9. JSTE S KVALITOU KROUŽKŮ SPOKOJENI? - ANO - VÍCEMÉNĚ ANO - NE
10. CHYBÍ VÁM NĚJAKÉ AKTIVITY? - ANO - NE
11. JAKÉ AKTIVITY VÁM CHYBÍ?
.....
.....
12. NAVŠTĚVUJE VAŠE DÍTĚ I JINÉ AKTIVITY MIMO ŠKOLU? - ANO - NE

13. JAKÉ JINÉ AKTIVITY MÁ VAŠE DÍTĚ?

.....
.....

14. OVLIVŇUJE VAŠI VOLBU a) FINANČNÍ STRÁNKA? (např. zápisné, náklady na vybavení) - ANO - NE

15. JSOU PRO VÁS KROUŽKY FINANČNĚ DOSTUPNÉ? - ANO -
VĚTŠINOU ANO - NE - NĚKTERÉ NEJSOU

16. JAKÉ MAXIMÁLNÍ NÁKLADY JSTE OCHOTNI VĚNOVAT NA POKRYTÍ ZÁJMŮVÝCH AKTIVIT VAŠEHO DÍTĚTE MĚSÍČNĚ: 100,- 200,-
300,- 400,- 500,- více jak 500,- Kč

17. NEJVYŠŠÍ DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ JEDNOHO Z RODIČŮ: - ZŠ - SŠ
-SŠ (s maturitou) - VŠ

18. ZAMĚSTNANOST RODIČŮ:
- OBA ZAMĚSTNANÍ - JEDEN NEZAMĚSTNANÝ
- OBA NEZAMĚSTNANÍ - JEDEN NA RODIČOVSKÉ DOVOLENÉ

19. VAŠE RODINA JE: - ÚPLNÁ - NEÚPLNÁ (1 rodič)

20. SVOJI RODINU BYSTE CHARAKTERIZOVALI JAKO:

1. - VELMI DOBŘE SITUOVANOU
2. - SPÍŠE DOBŘE SITUOVANOU
3. - PRŮMĚRNĚ SITUOVANOU
4. - SPÍŠE HŮŘE ČI ŠPATNĚ SITUOVANOU

DĚKUJI ZA SPOLUPRÁCI. HANA NĚMEČKOVÁ

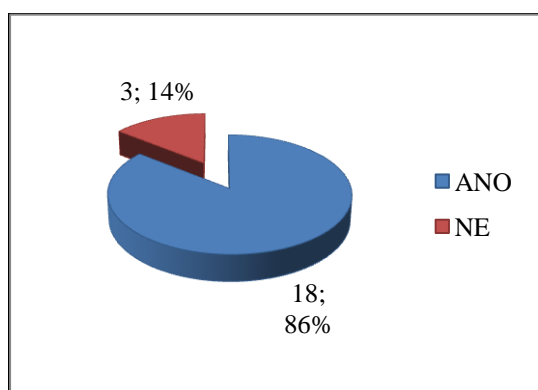
Příloha II.

Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Nechvalice

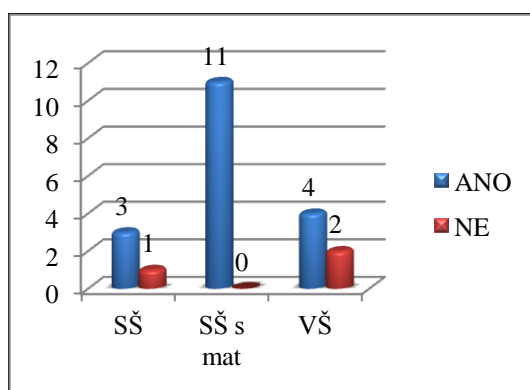
Otázka č. 2 (Navštěvuje Vaše dítě ŠD?)

Tab. 1

Navštěvuje Vaše dítě ŠD?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	3	11	4	18
NE	1	0	2	3

Graf 1

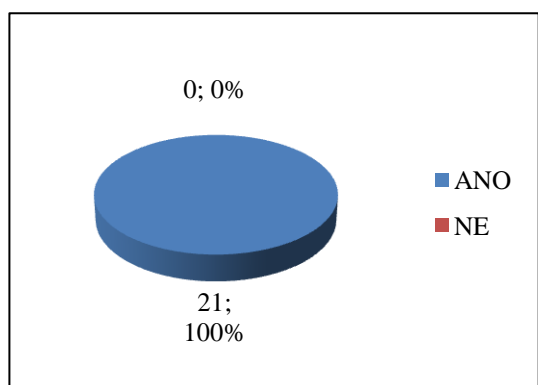

Graf 2

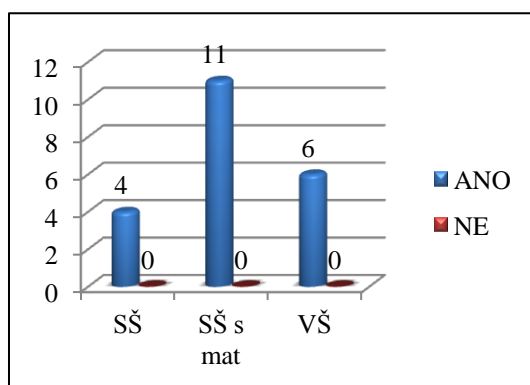
Otázka č. 3 (Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?)

Tab. 2

Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	4	11	6	21
NE	0	0	0	0

Graf 3

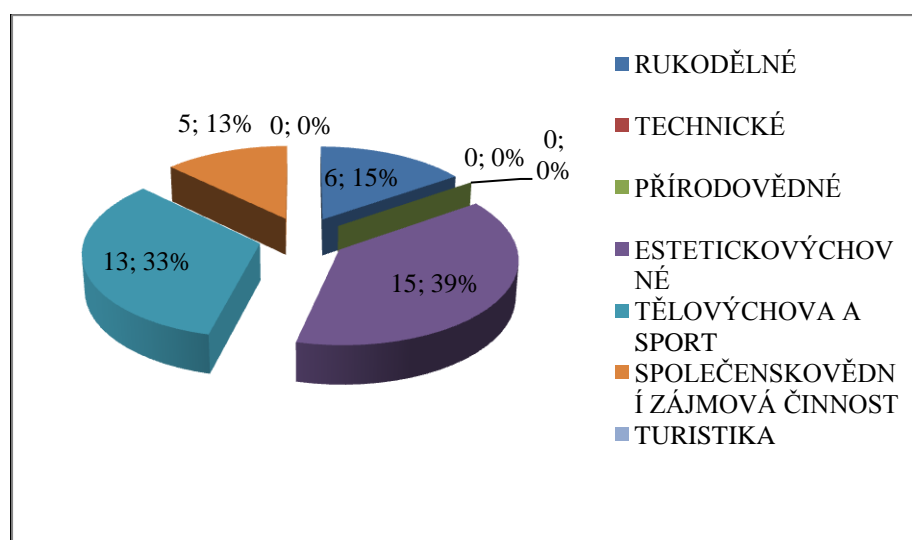

Graf 4

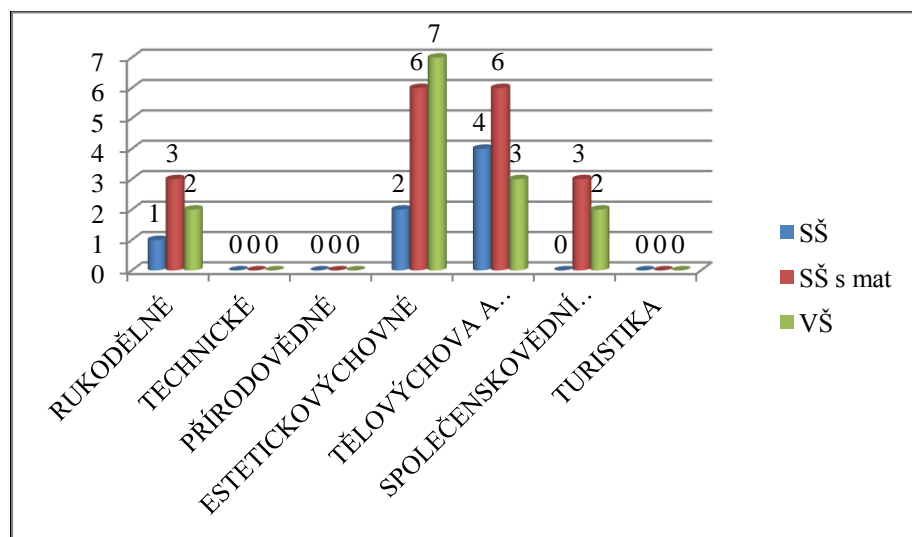
Otázka č. 4 (Jaké?)

Tab. 3

Jaké aktivity navštěvuje Vaše dítě ve škole?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	1	3	2	6
TECHNICKÉ	0	0	0	0
PŘÍRODOVĚDNÉ	0	0	0	0
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	2	6	7	15
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	4	6	3	13
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST	0	3	2	5
TURISTIKA	0	0	0	0

Graf 5

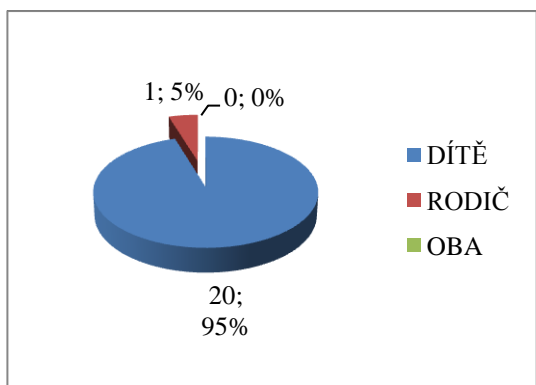

Graf 6

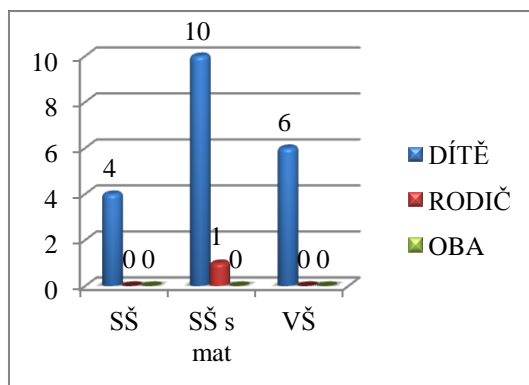
Otázka č. 5 (O kroužek projevilo zájem?)

Tab. 4

O kroužek projevilo zájem?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
DÍTĚ	4	10	6	20
RODIČ	0	1	0	1
OBA	0	0	0	0

Graf 7

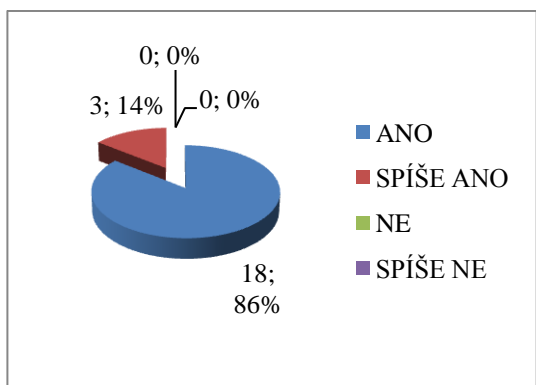

Graf 8

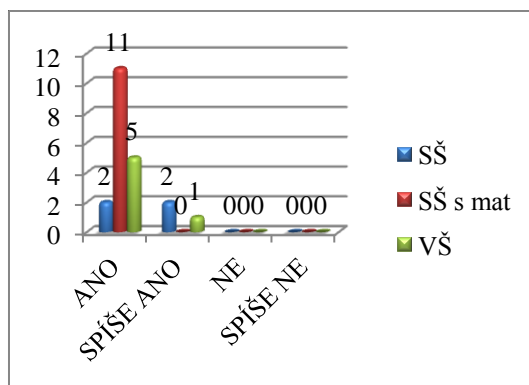
Otázka č. 6 (Je nabídka na Vaší škole dostatečná?)

Tab. 5

Je nabídka na Vaší škole dostatečná?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	2	11	5	18
SPÍŠE ANO	2	0	1	3
NE	0	0	0	0
SPÍŠE NE	0	0	0	0

Graf 9

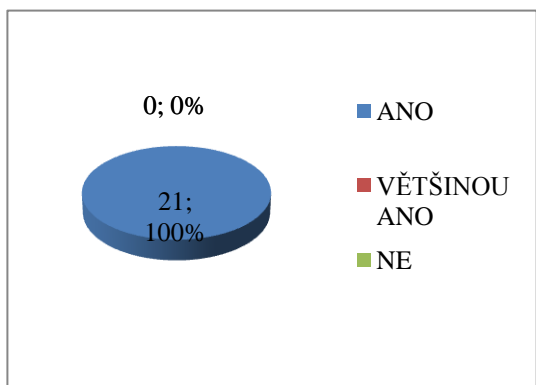

Graf 10

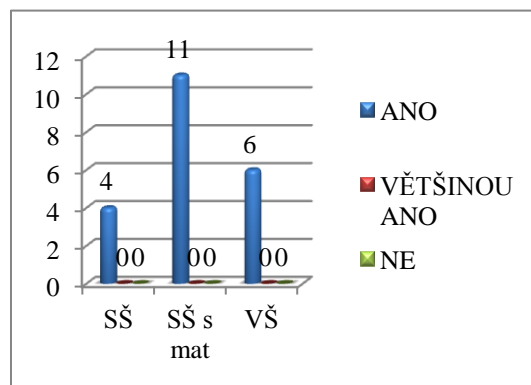
Otázka č. 7 (*Vyhovuje Vám čas a den, kdy se konají?*)

Tab. 6

Vyhovuje Vám čas a den, kdy se konají?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	4	11	6	21
VĚTŠINOU ANO	0	0	0	0
NE	0	0	0	0

Graf 11

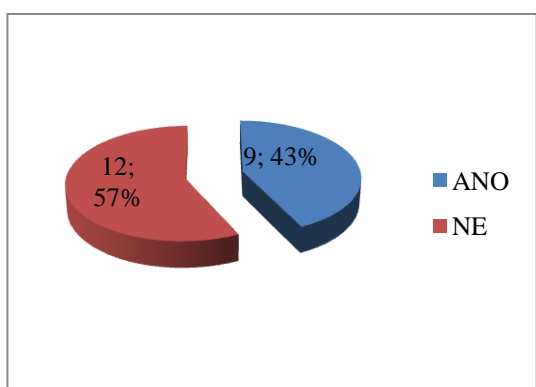

Graf 12

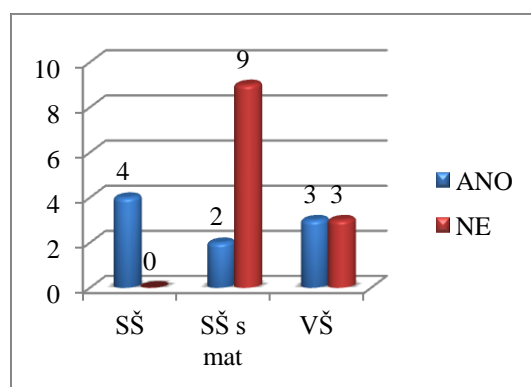
Otázka č. 8 (*Musíte do školy dojíždět?*)

Tab. 7

Musíte do školy dojíždět?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	4	2	3	9
NE	0	9	3	12

Graf 13

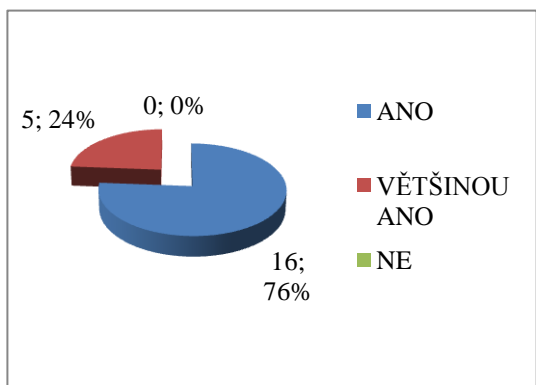

Graf 14

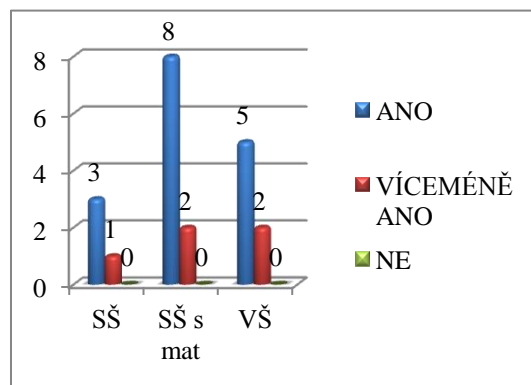
Otázka č. 9 (*Jste s kvalitou kroužků spokojeni?*)

Tab. 8

Jste s kvalitou kroužků spokojeni?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	0	8	4	12
VÍCEMÉNĚ ANO	4	9	3	9
NE	0	0	0	0

Graf 15

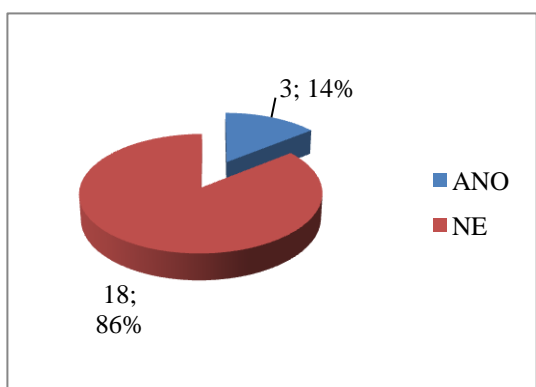

Graf 16

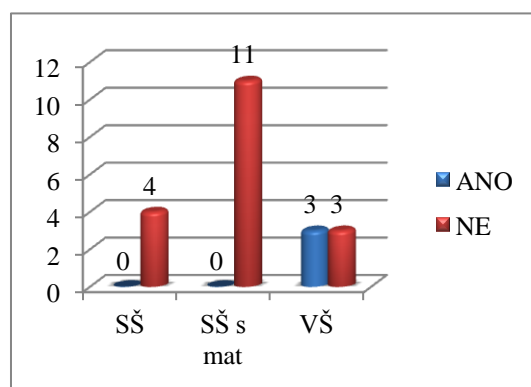
Otázka č. 10 (*Chybí Vám nějaké aktivity?*)

Tab. 9

Chybí Vám nějaké aktivity?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	0	0	3	3
NE	4	11	3	18

Graf 17

Graf 18

Otázka č. 11 (*Jaké aktivity Vám chybí?*)

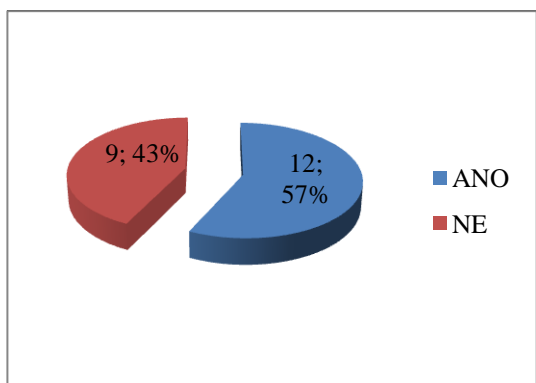
Tab. 10

Tanečky
Skaut
Aerobic

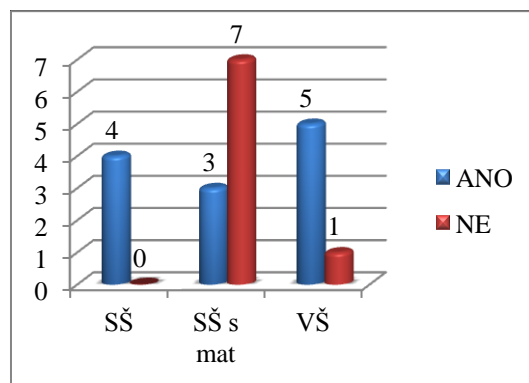
Otázka č. 12 (*Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?*)

Tab. 11

Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	4	3	5	12
NE	0	7	1	9

Graf 19

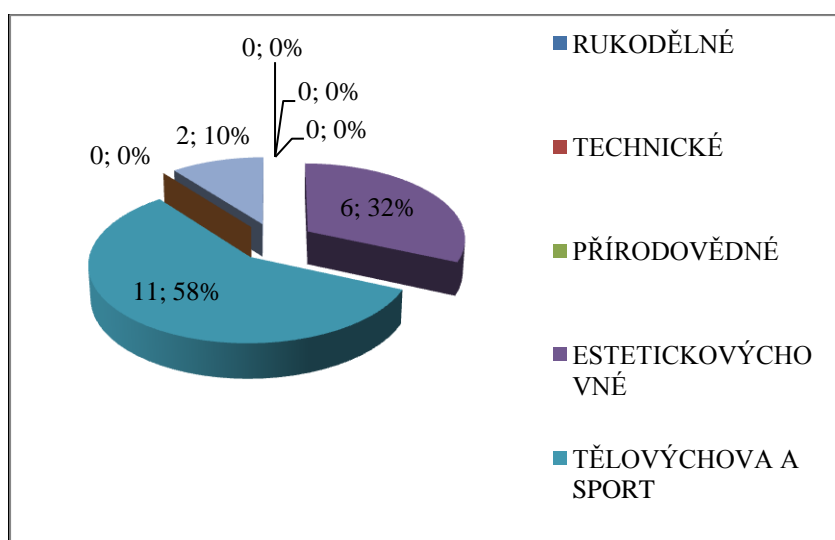

Graf 20

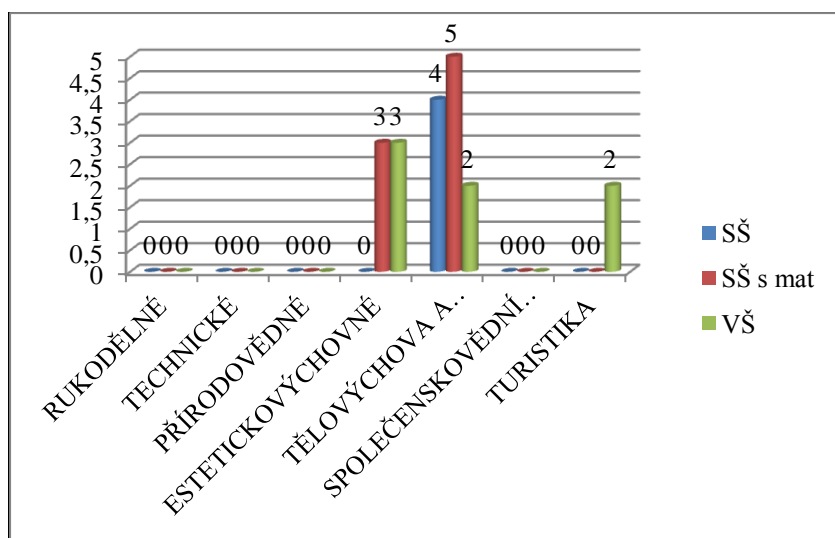
Otázka č. 13 (Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?)

Tab. 12

Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	0	0	0	0
TECHNICKÉ	0	0	0	0
PŘÍRODOVĚDNÉ	0	0	0	0
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	0	3	3	6
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	4	5	2	11
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST	0	0	0	0
TURISTIKA	0	0	2	2

Graf 21

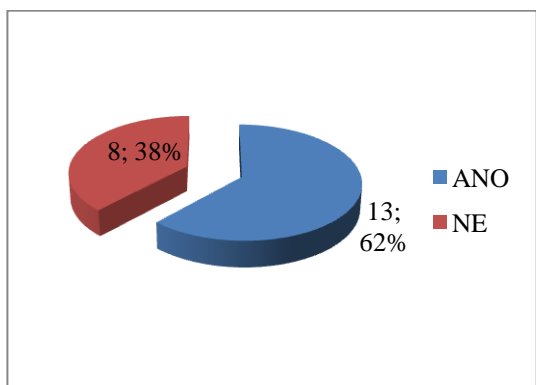

Graf 22

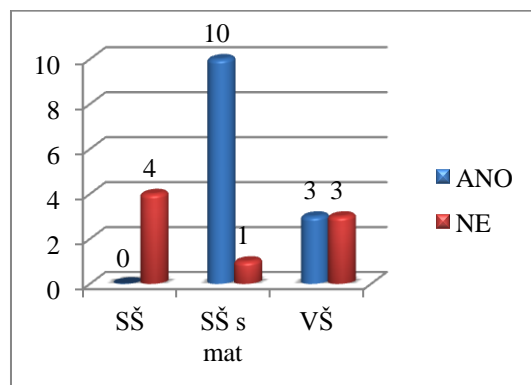
Otázka č. 14 (Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?)

Tab. 13

Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?)				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	0	10	3	13
NE	4	1	3	8

Graf 23

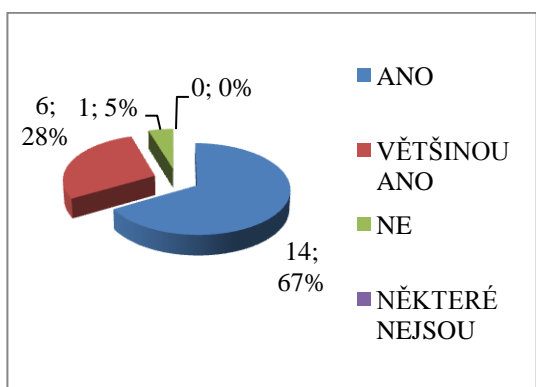

Graf 24

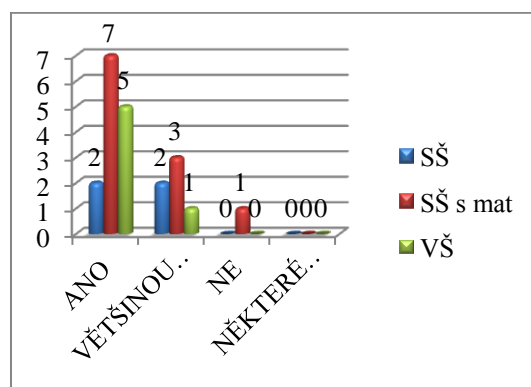
Otázka č. 15 (Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?)

Tab. 14

Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	2	7	5	14
VĚTŠINOU ANO	2	3	1	6
NE	0	1	0	1
NĚKTERÉ NEJSOU	0	0	0	0

Graf 25

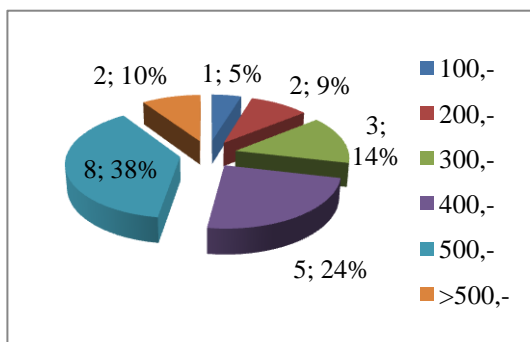
Graf 26

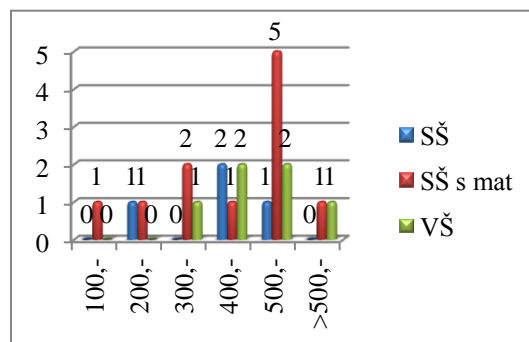
Otázka č. 16 (Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?)

Tab. 15

Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
100,-	0	1	0	1
200,-	1	1	0	2
300,-	0	2	1	3
400,-	2	1	2	5
500,-	1	5	2	8
>500,-	0	1	1	2

Graf 27

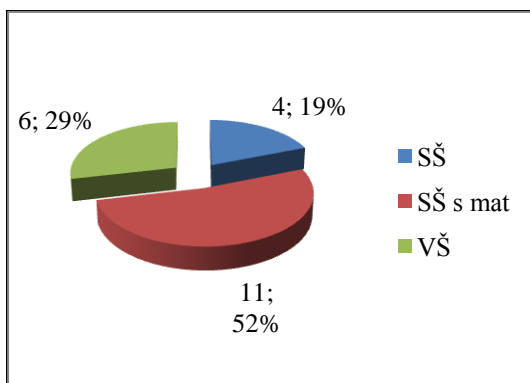

Graf 28

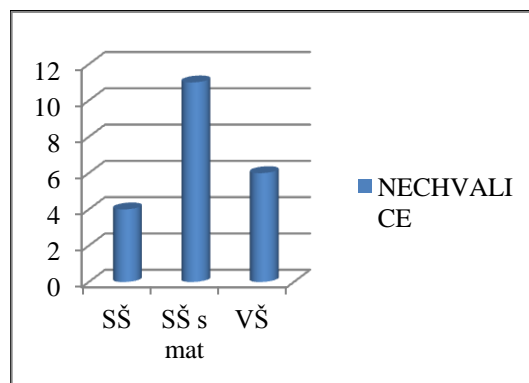
Otázka č. 17 (Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?)

Tab. 16

Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?			
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ
NECHVALICE	4	11	6

Graf 29

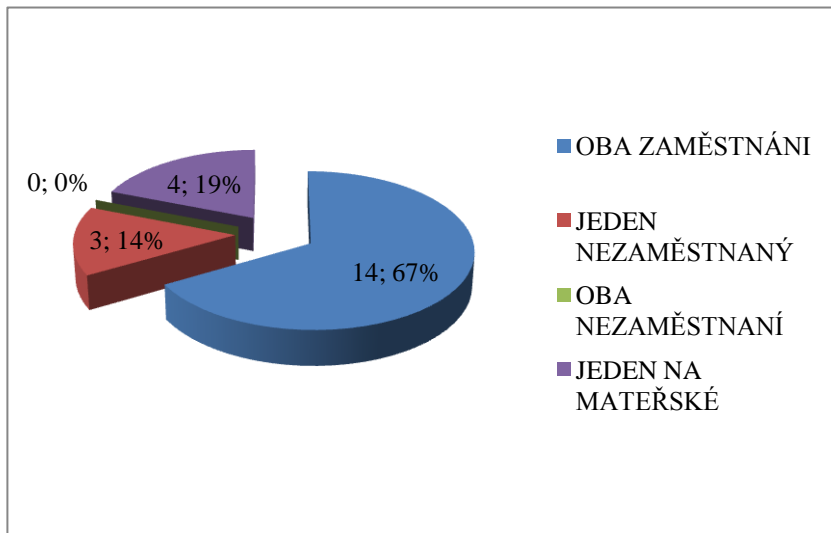

Graf 30

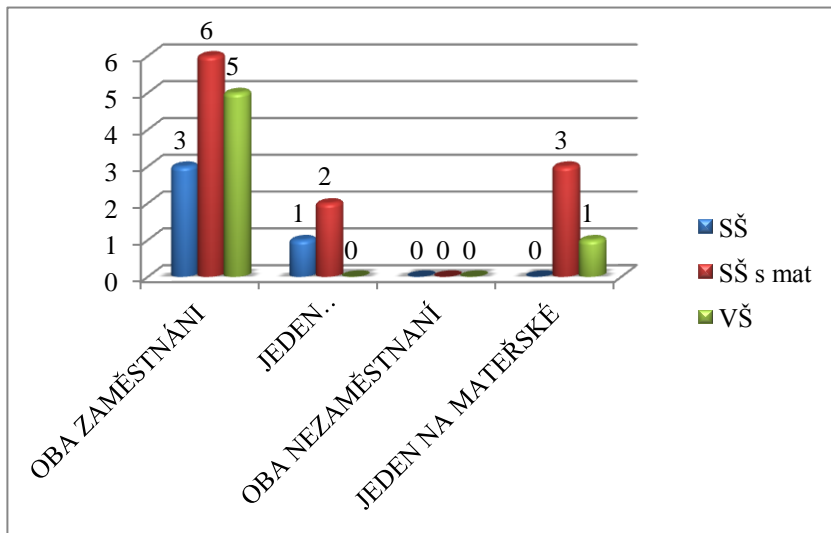
Otázka č. 18 (Zaměstnanost rodičů)

Tab. 17

Zaměstnanost rodičů				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
OBA ZAMĚŠTNÁNI	3	6	5	14
JEDEN NEZAMĚŠTNANÝ	1	2	0	3
OBA NEZAMĚŠTNANÍ	0	0	0	0
JEDEN NA MATEŘSKÉ	0	3	1	4

Graf 31

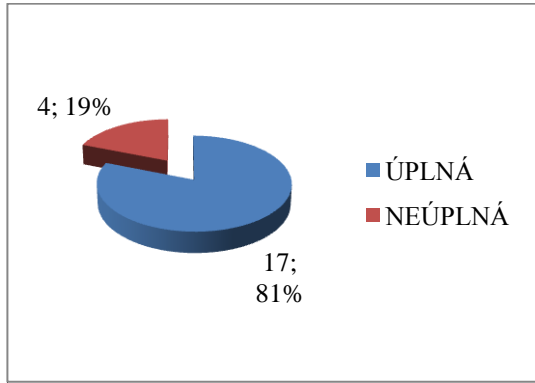

Graf 32

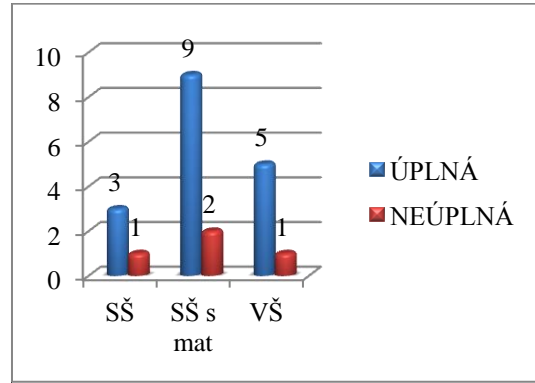
Otázka č. 19 (Vaše rodina je)

Tab. 18

Vaše rodina je				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ÚPLNÁ	3	9	5	17
NEÚPLNÁ	1	2	1	4

Graf 33

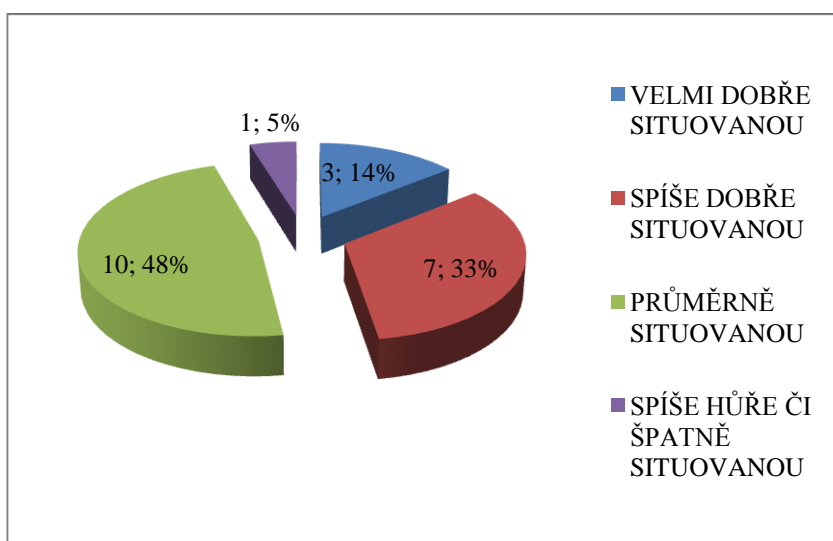

Graf 34

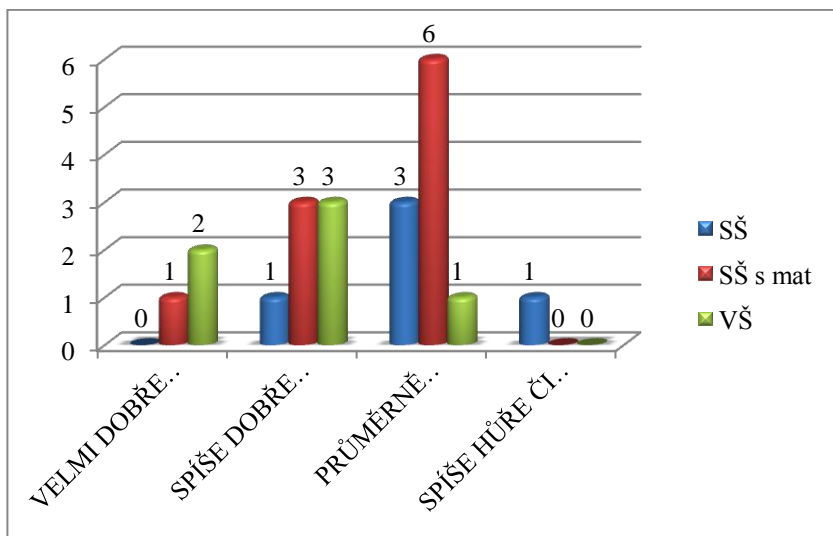
Otázka č. 20 (Svoji rodinu byste charakterizovali jako)

Tab. 19

Svoji rodinu byste charakterizovali jako				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
VELMI DOBŘE SITUOVANOU	0	1	2	3
SPÍŠE DOBŘE SITUOVANOU	1	3	3	7
PRŮMĚRNĚ SITUOVANOU	3	7	1	10
SPÍŠE HŮŘE ČI ŠPATNĚ SITUOVANOU	1	0	0	1

Graf 35

Graf 36

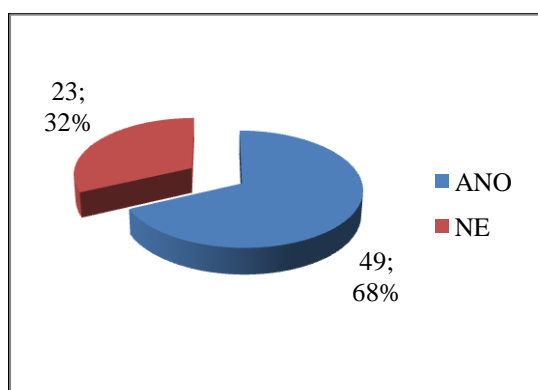
Příloha III.

Vyhodnocení dotazníkového šetření na 1. ZŠ Sedlčany

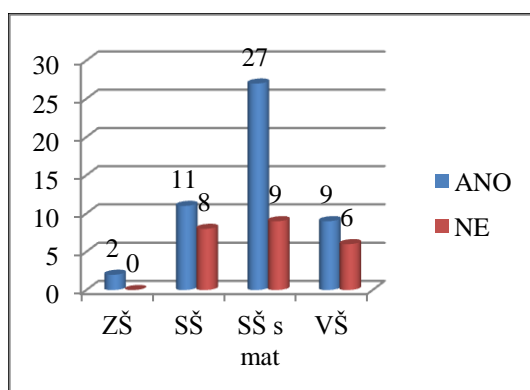
Otázka č. 2 (*Navštěvuje Vaše dítě ŠD?*)

Tab. 20

Navštěvuje Vaše dítě ŠD?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	2	11	27	9	49
NE	0	8	9	6	23

Graf 37

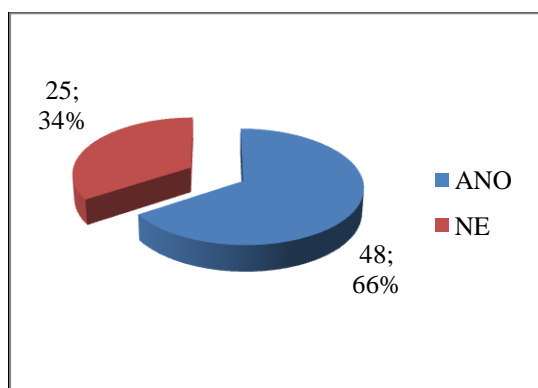

Graf 38

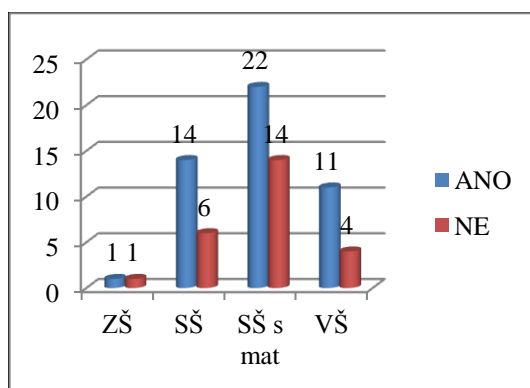
Otázka č. 3 (*Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?*)

Tab. 21

Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	1	14	22	11	48
NE	1	6	14	4	25

Graf 39

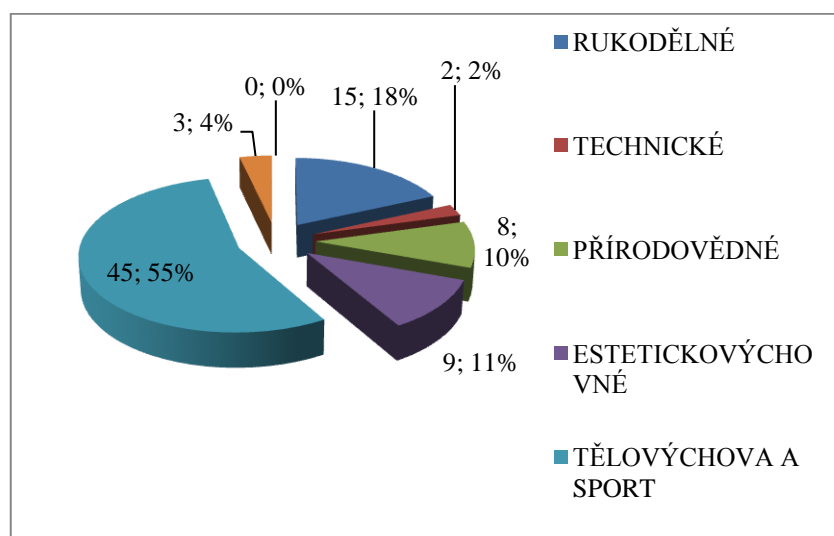

Graf 40

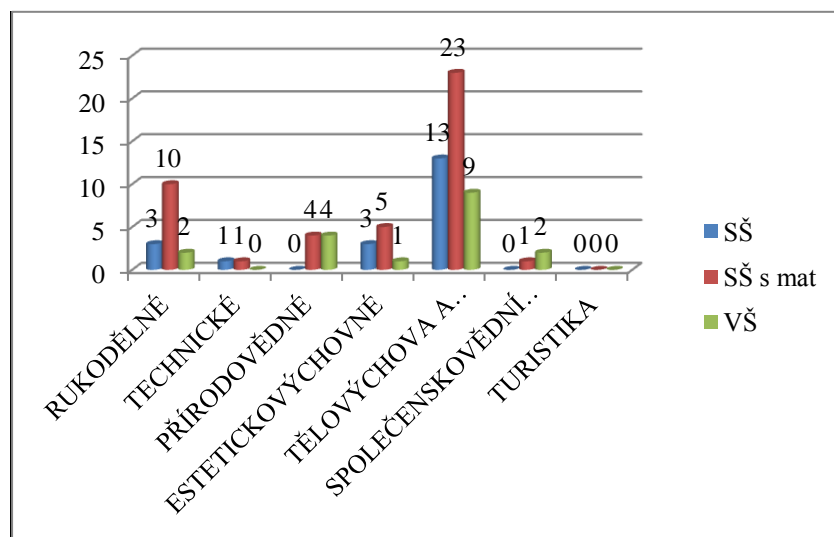
Otázka č. 4 (Jaké?)

Tab. 22

Jaké aktivity navštěvuje Vaše dítě ve škole?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	3	10	2	15
TECHNICKÉ	1	1	0	2
PŘÍRODOVĚDNÉ	0	4	4	8
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	3	5	1	9
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	13	23	9	45
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST	0	1	2	3
TURISTIKA	0	0	0	0

Graf 41

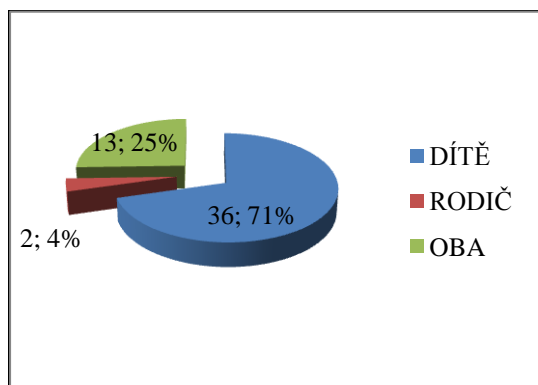

Graf 42

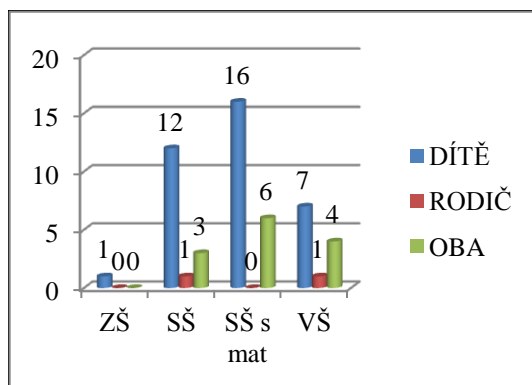
Otázka č. 5 (O kroužek projevilo zájem?)

Tab. 23

O kroužek projevilo zájem?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
DÍTĚ	1	12	16	7	36
RODIČ	0	1	0	1	2
OBA	0	3	6	4	13

Graf 43

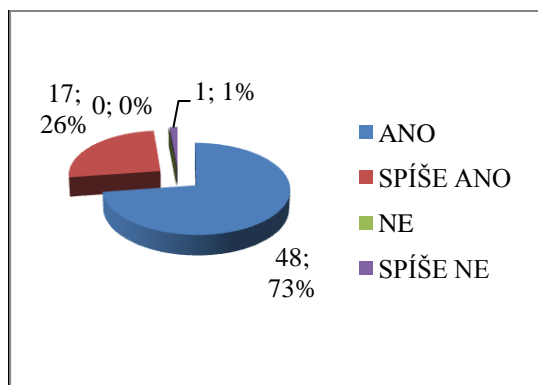

Graf 44

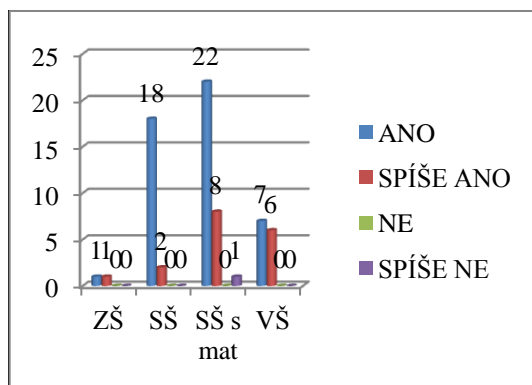
Otázka č. 6 (Je nabídka na Vaší škole dostatečná?)

Tab. 24

Je nabídka na Vaší škole dostatečná?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	1	18	22	7	48
SPÍŠE ANO	1	2	8	6	17
NE	0	0	0	0	0
SPÍŠE NE	0	0	1	0	1

Graf 45

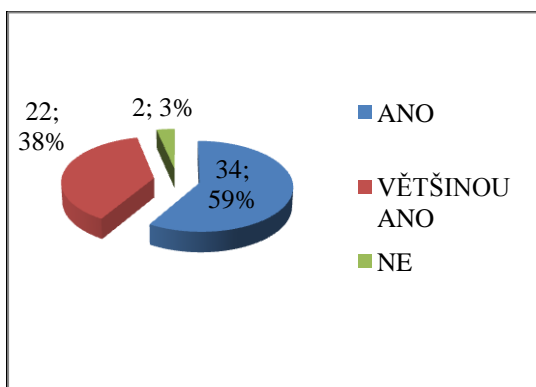

Graf 46

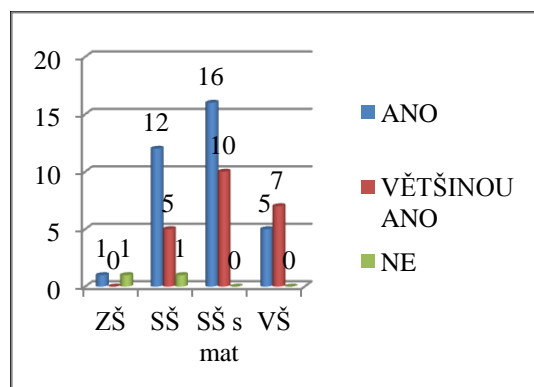
Otázka č. 7 (*Vyhovuje Vám čas a den, kdy se konají?*)

Tab. 25

Vyhovuje Vám čas a den kdy se konají?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	1	12	16	5	34
VĚTŠINOU ANO	0	5	10	7	22
NE	1	1	0	0	2

Graf 47

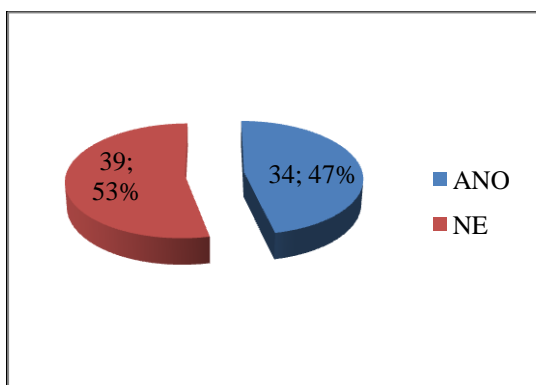

Graf 48

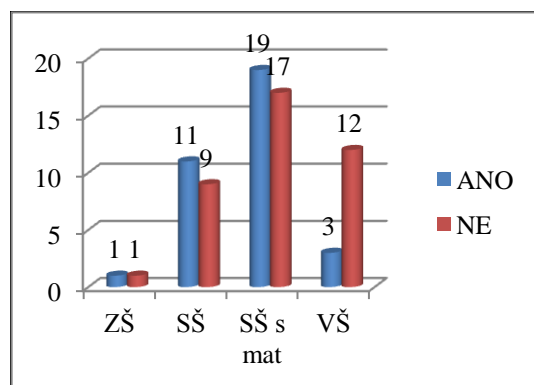
Otázka č. 8 (*Musíte do školy dojíždět?*)

Tab. 26

Musíte do školy dojíždět?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	1	11	19	3	34
NE	1	9	17	12	39

Graf 49

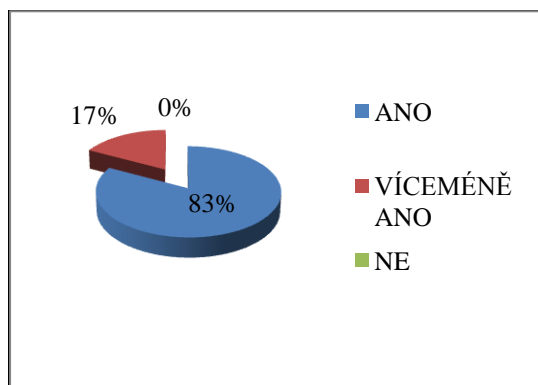
Graf 50

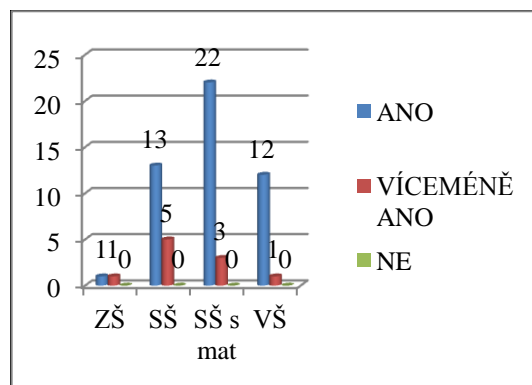
Otázka č. 9 (*Jste s kvalitou kroužků spokojeni?*)

Tab. 27

Jste s kvalitou kroužků spokojeni?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	1	13	22	12	48
VÍCEMÉNĚ ANO	1	5	3	1	10
NE	0	0	0	0	0

Graf 51

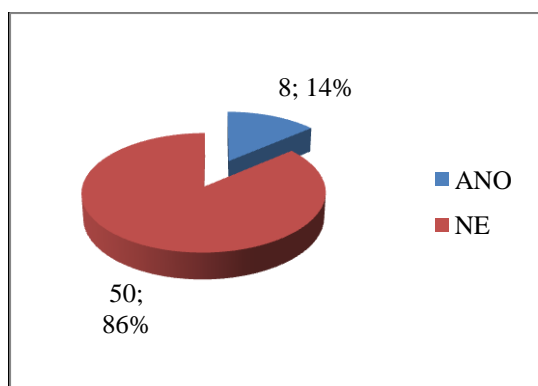

Graf 52

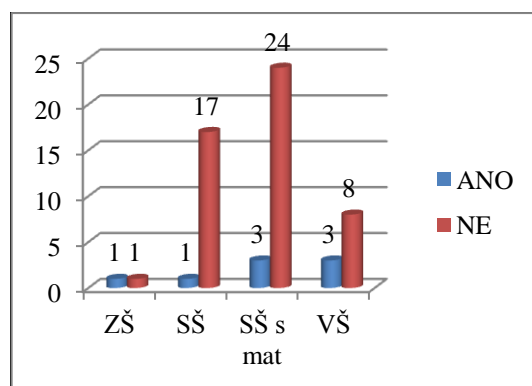
Otázka č. 10 (*Chybí Vám nějaké aktivity?*)

Tab. 28

Chybí Vám nějaké aktivity?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	1	1	3	3	8
NE	1	17	24	8	50

Graf 53

Graf 54

Otázka č. 11 (*Jaké aktivity Vám chybí?*)

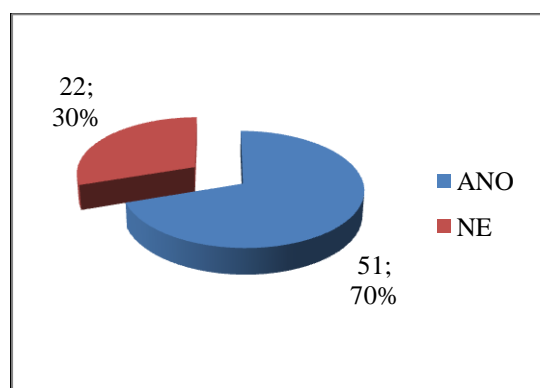
Tab. 29

atletika
sebeobrana
rekreační sporty
koně
rozšířená výuka jazyků
sporty

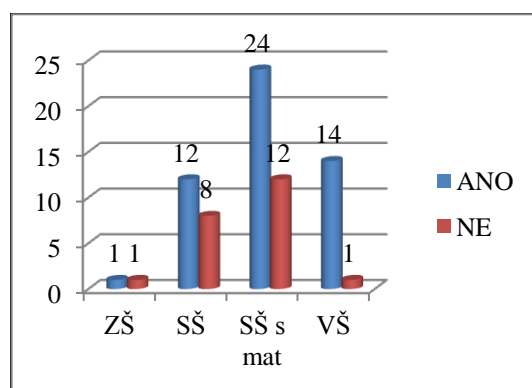
Otázka č. 12 (*Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?*)

Tab. 30

Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	1	12	24	14	51
NE	1	8	12	1	22

Graf 55

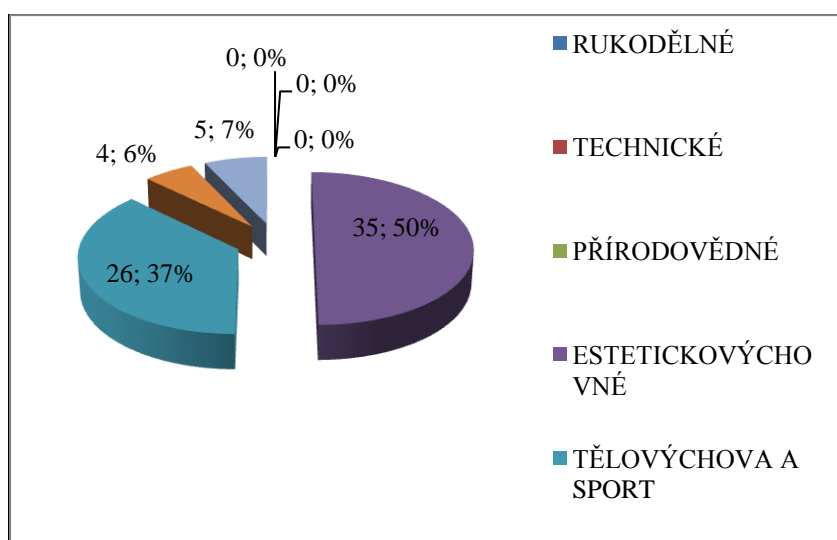

Graf 56

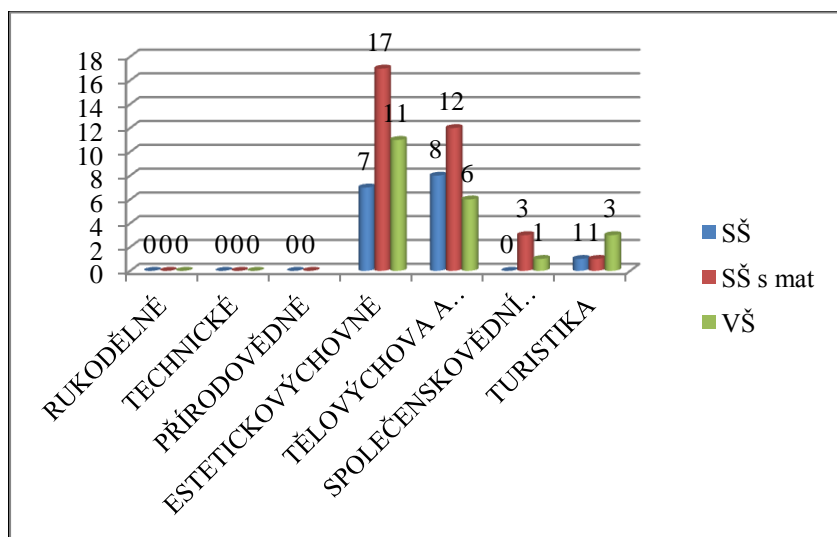
Otázka č. 13 (Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?)

Tab. 31

Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	0	0	0	0
TECHNICKÉ	0	0	0	0
PŘÍRODOVĚDNÉ	0	0	0	0
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	7	17	11	35
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	8	12	6	26
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST	0	3	1	4
TURISTIKA	1	1	3	5

Graf 57

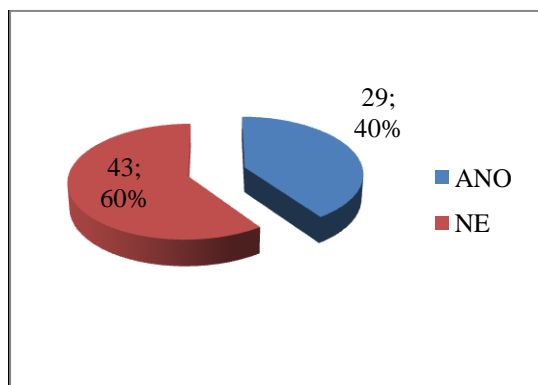

Graf 58

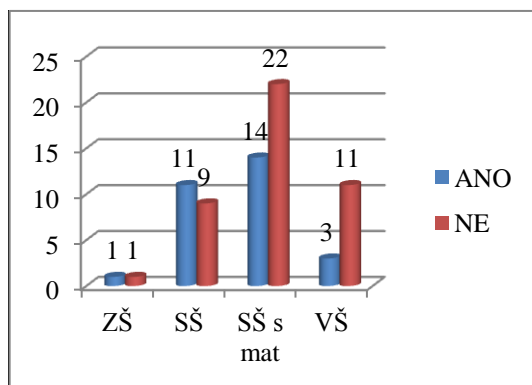
Otázka č. 14 (*Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?*)

Tab. 32

Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	1	11	14	3	29
NE	1	9	22	11	43

Graf 59

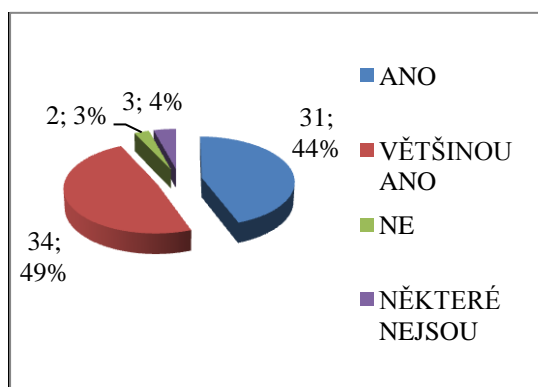

Graf 60

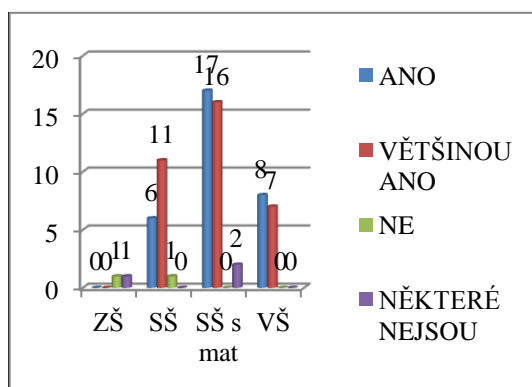
Otázka č. 15 (*Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?*)

Tab. 33

Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ANO	0	6	17	8	31
VĚTŠINOU ANO	0	11	16	7	34
NE	1	1	0	0	2
NĚKTERÉ NEJSOU	1	0	2	0	3

Graf 61

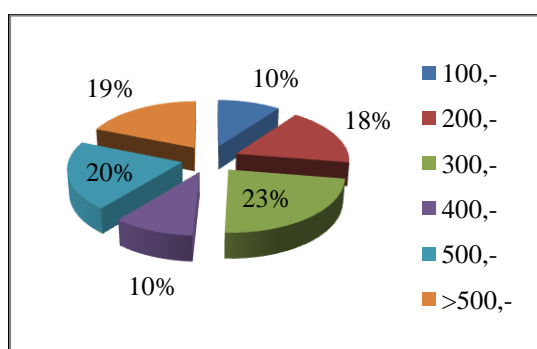

Graf 62

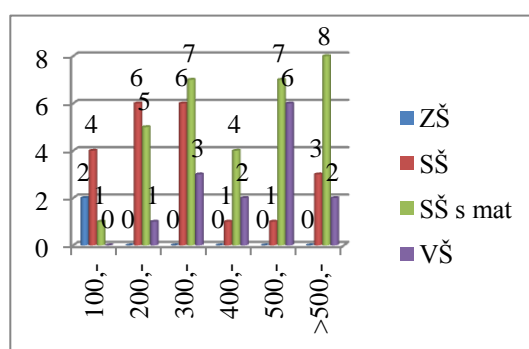
Otázka č. 16 (Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?)

Tab. 34

Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
100,-	2	4	1	0	7
200,-	0	6	5	1	12
300,-	0	6	7	3	16
400,-	0	1	4	2	7
500,-	0	1	7	6	14
>500,-	0	3	8	2	13

Graf 63

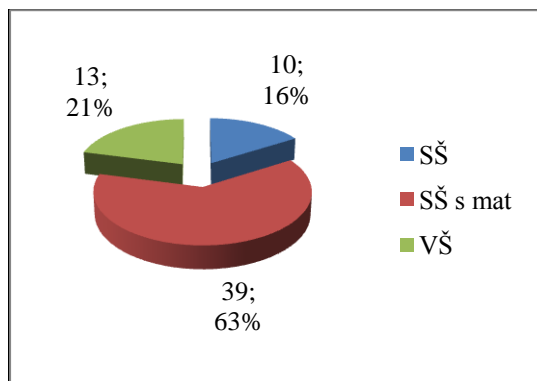

Graf 64

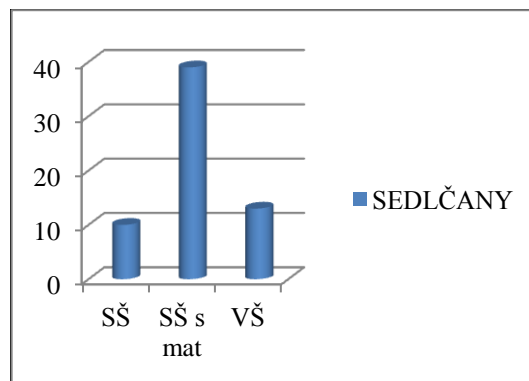
Otázka č. 17 (Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?)

Tab. 35

Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?			
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ
SEDLČANY	10	39	13

Graf 65

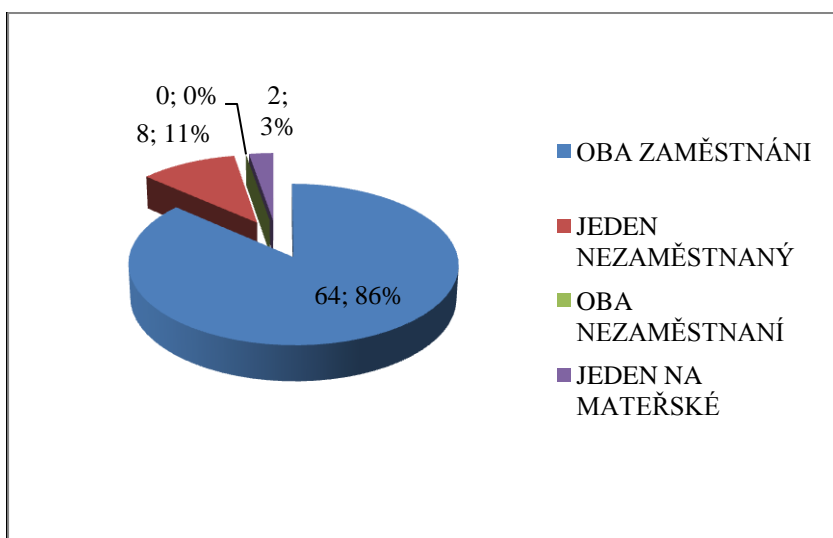

Graf 66

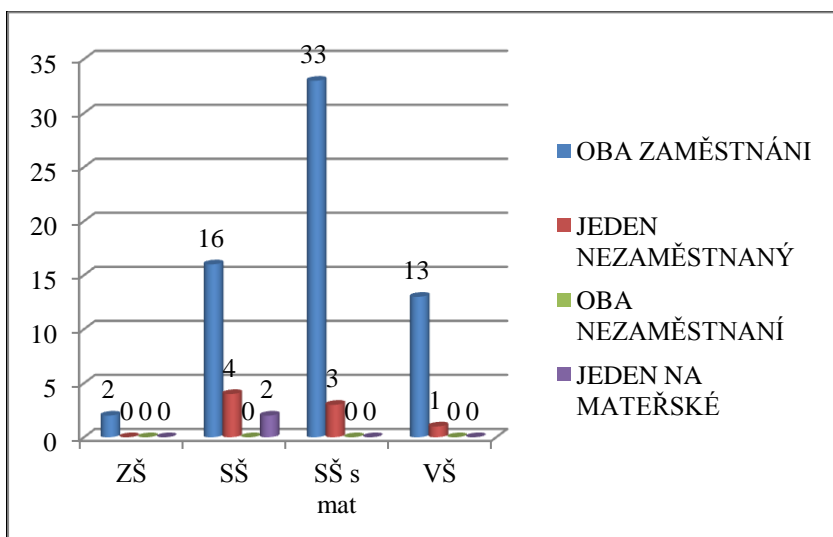
Otázka č. 18 (Zaměstnanost rodičů)

Tab. 36

Zaměstnanost rodičů?					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
OBA ZAMĚŠTNÁNI	2	16	33	13	64
JEDEN NEZAMĚŠTNANÝ	0	4	3	1	8
OBA NEZAMĚŠTNANÍ	0	0	0	0	0
JEDEN NA MATEŘSKÉ	0	2	0	0	2

Graf 67

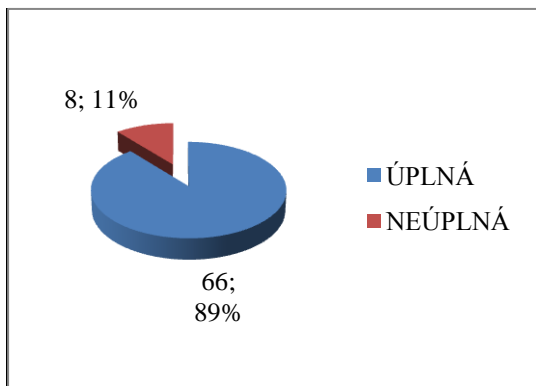

Graf 68

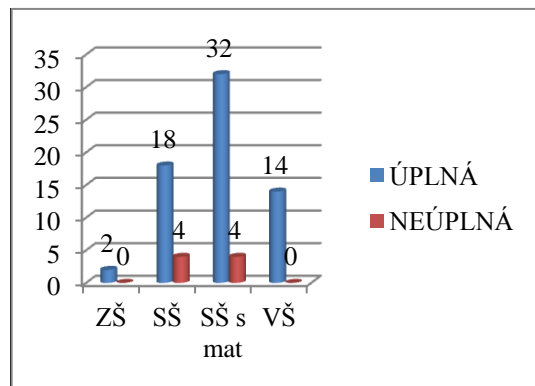
Otázka č. 19 (Vaše rodina je)

Tab. 37

Vaše rodina je					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
ÚPLNÁ	2	18	32	14	66
NEÚPLNÁ	0	4	4	0	8

Graf 69

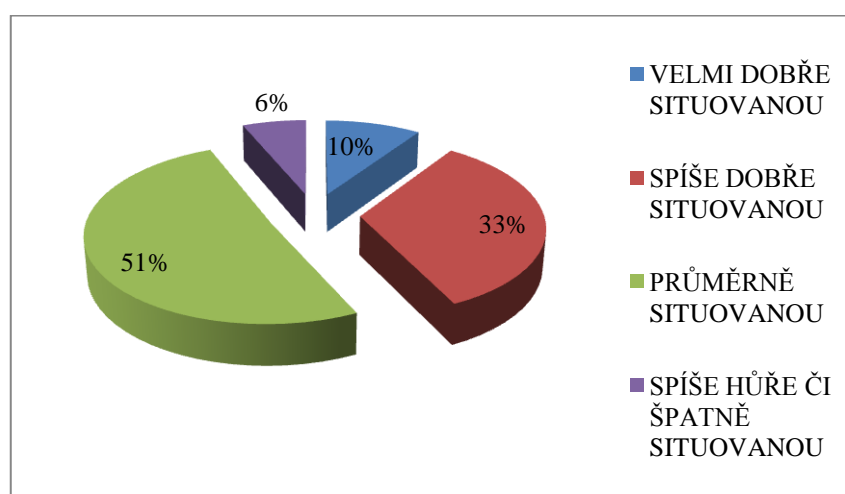

Graf 70

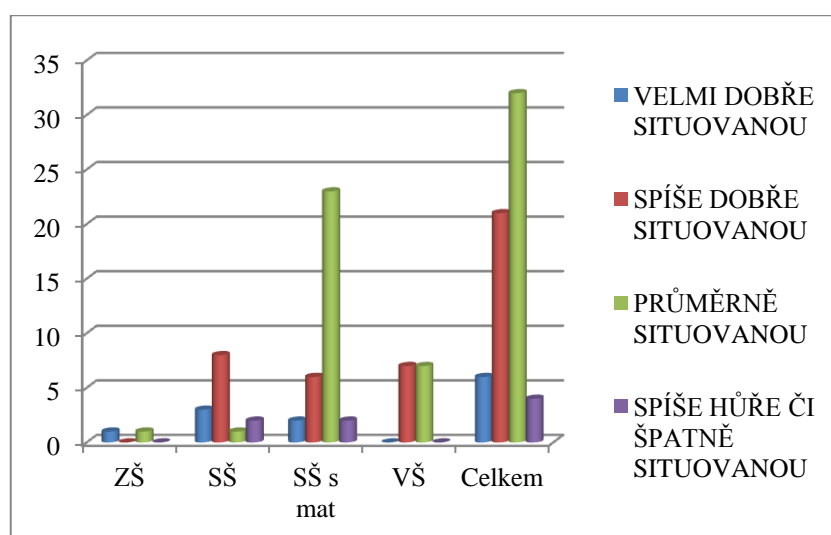
Otázka č. 20 (Svoji rodinu byste charakterizovali jako)

Tab. 38

Svoji rodinu byste charakterizovali jako					
	ZŠ	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	Celkem
VELMI DOBŘE SITUOVANOU	1	3	2	0	6
SPÍŠE DOBŘE SITUOVANOU	0	8	6	7	21
PRŮMĚRNĚ SITUOVANOU	1	1	23	7	32
SPÍŠE HŮŘE ČI ŠPATNĚ SITUOVANOU	0	2	2	0	4

Graf 71

Graf 72

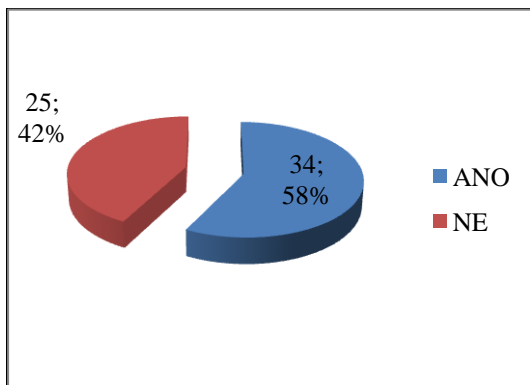
Příloha IV.

Vyhodnocení dotazníkového šetření na ZŠ Školní Praha 4

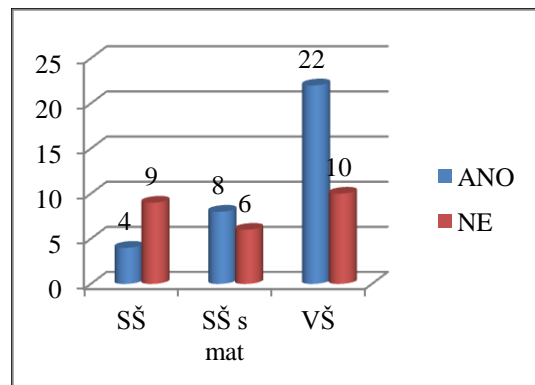
Otázka č. 2 (*Navštěvuje Vaše dítě ŠD?*)

Tab. 39

Navštěvuje Vaše dítě ŠD?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	4	8	22	34
NE	9	6	10	25

Graf 73

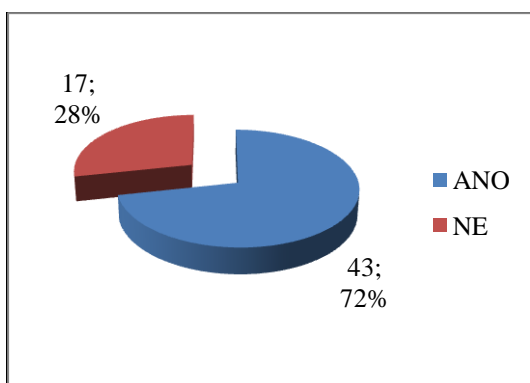

Graf 74

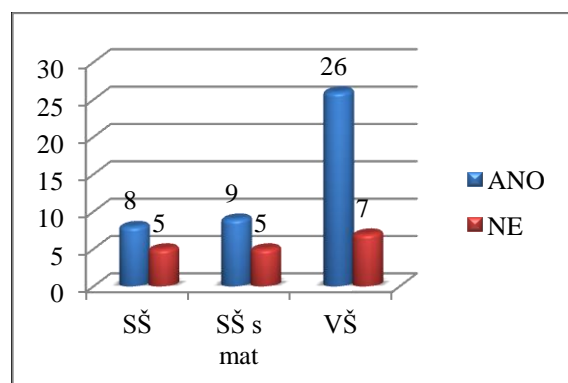
Otázka č. 3 (*Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?*)

Tab. 40

Navštěvuje Vaše dítě kroužky na Vaší škole?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	8	9	26	43
NE	5	5	7	17

Graf 75

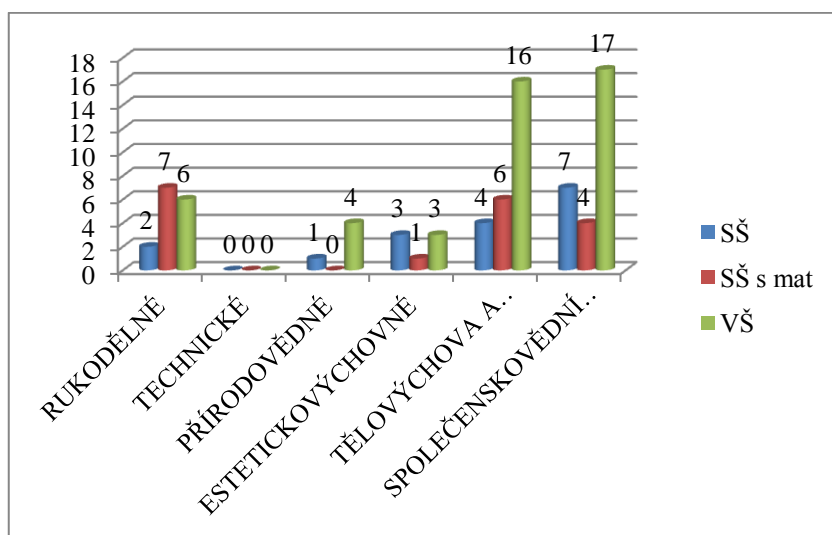

Graf 76

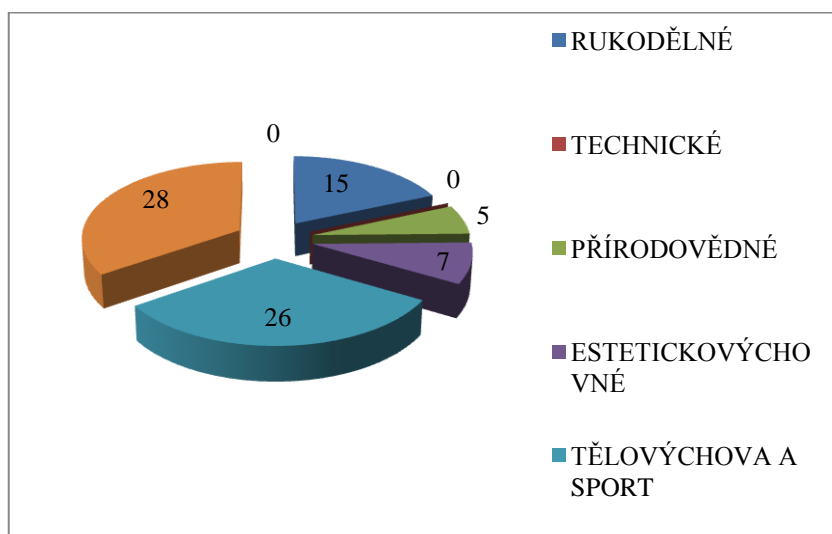
Otázka č. 4 (Jaké?)

Tab. 41

Jaké?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	2	7	6	15
TECHNICKÉ	0	0	0	0
PŘÍRODOVĚDNÉ	1	0	4	5
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	3	1	3	7
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	4	6	16	26
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST	7	4	17	28
TURISTIKA	0	0	0	0

Graf 77

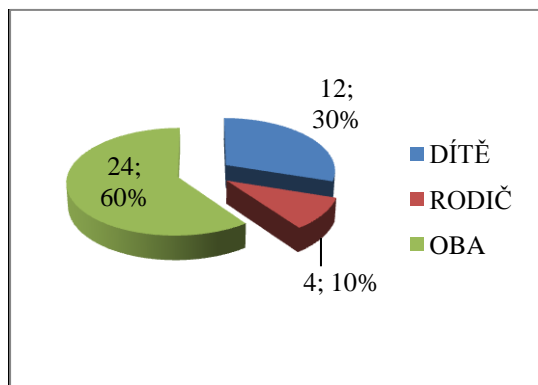

Graf 78

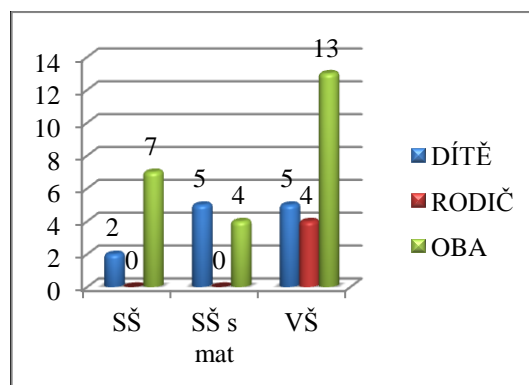
Otázka č. 5 (O kroužek projevilo zájem?)

Tab. 42

O kroužek projevilo zájem?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
DÍTĚ	2	5	5	12
RODIČ	0	0	4	4
OBA	7	4	13	24

Graf 79

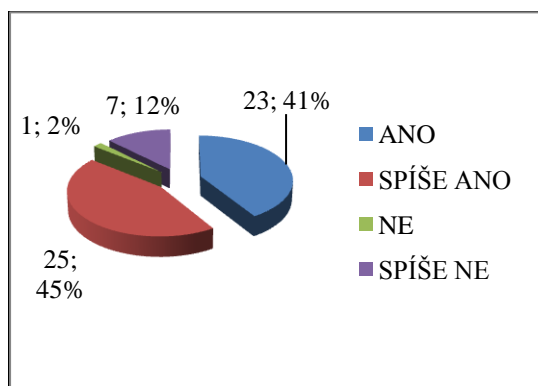

Graf 80

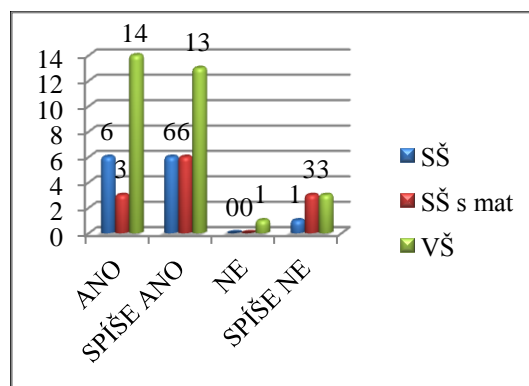
Otázka č. 6 (Je nabídka na Vaší škole dostatečná?)

Tab. 43

Je nabídka na Vaší škole dostatečná?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	6	3	14	23
SPÍŠE ANO	6	6	13	25
NE	0	0	1	1
SPÍŠE NE	1	3	3	7

Graf 81

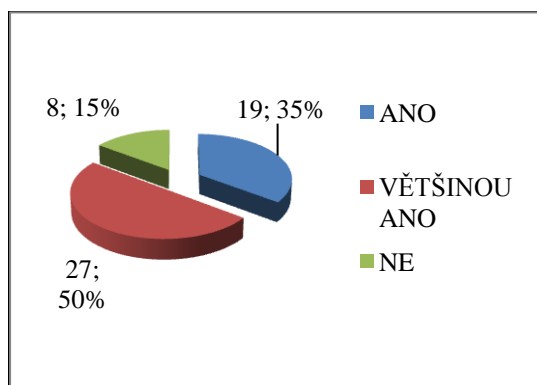

Graf 82

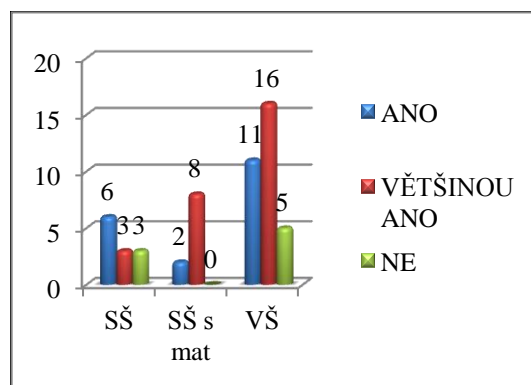
Otázka č. 7 (*Vyhovuje Vám čas a den, kdy se konají?*)

Tab. 44

Vyhovuje Vám čas a den, kdy se konají?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	6	2	11	19
VĚTŠINOU ANO	3	8	6	27
NE	3	0	5	8

Graf 83

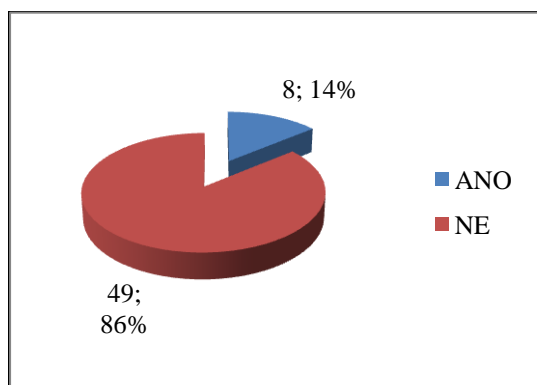

Graf 84

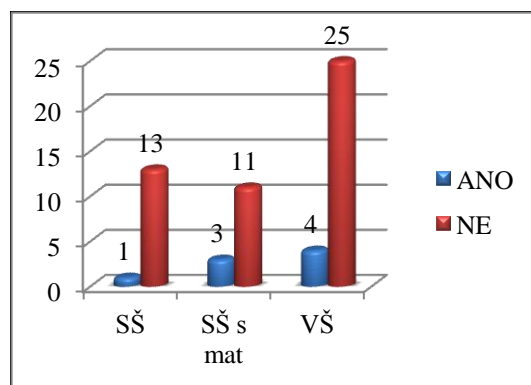
Otázka č. 8 (*Musíte do školy dojíždět?*)

Tab. 45

Musíte do školy dojíždět?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	1	3	4	8
NE	13	11	25	49

Graf 85

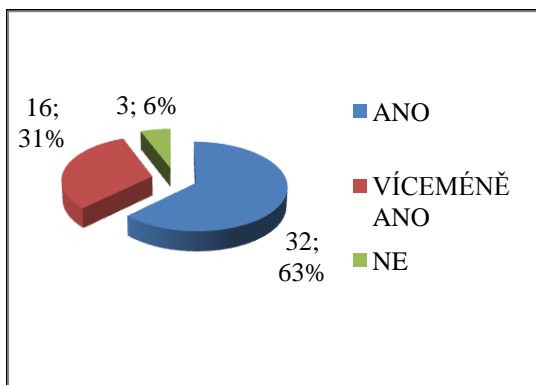

Graf 86

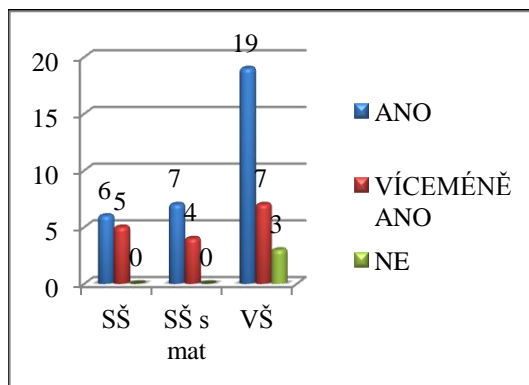
Otázka č. 9 (Jste s kvalitou kroužků spokojeni?)

Tab. 46

Jste s kvalitou kroužků spokojeni?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	6	7	19	32
VÍCEMÉNĚ ANO	5	4	7	16
NE	0	0	3	3

Graf 87

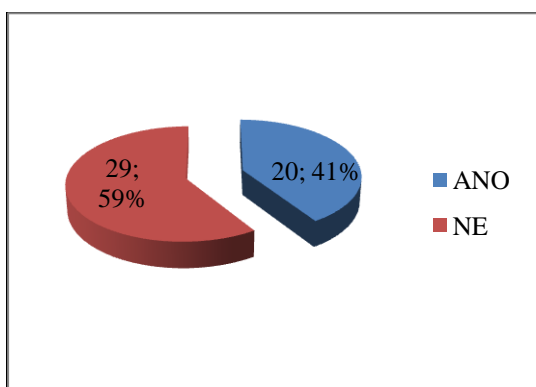

Graf 88

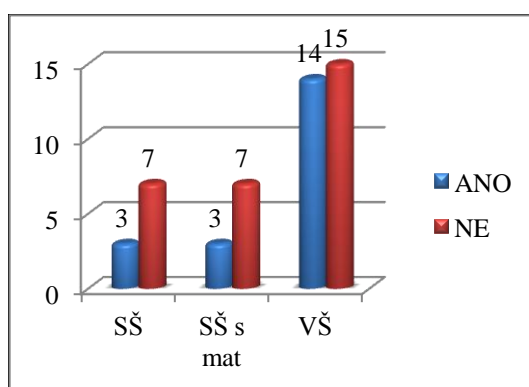
Otázka č. 10 (Chybí Vám nějaké aktivity?)

Tab. 47

Chybí Vám nějaké aktivity?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	3	3	14	20
NE	7	7	15	29

Graf 89

Graf 90

Otázka č. 11 (*Jaké aktivity Vám chybí?*)

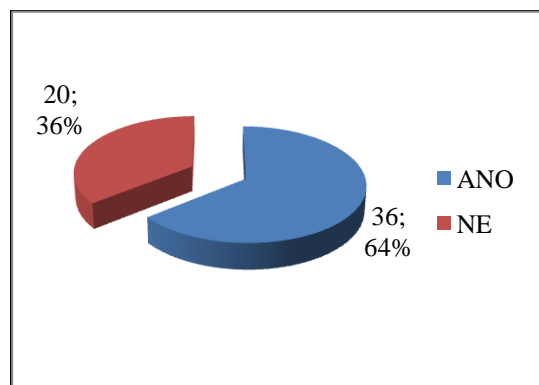
Tab. 48

Míčové hry
kurz vaření
basketbal
volejbal
výtvarka
aerobik

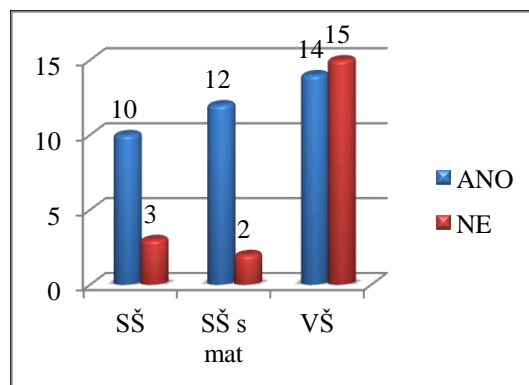
Otázka č. 12 (*Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?*)

Tab. 49

Navštěvuje Vaše dítě i jiné aktivity mimo školu?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	10	12	14	36
NE	3	2	15	20

Graf 91

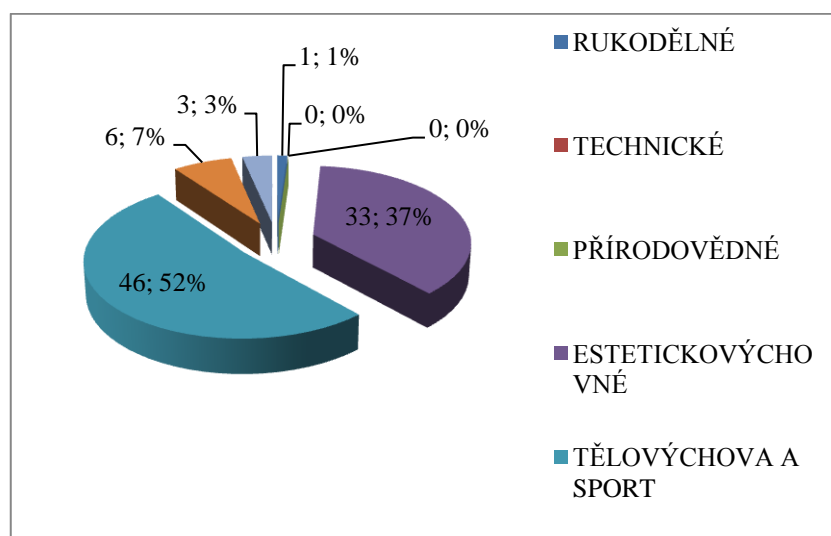

Graf 92

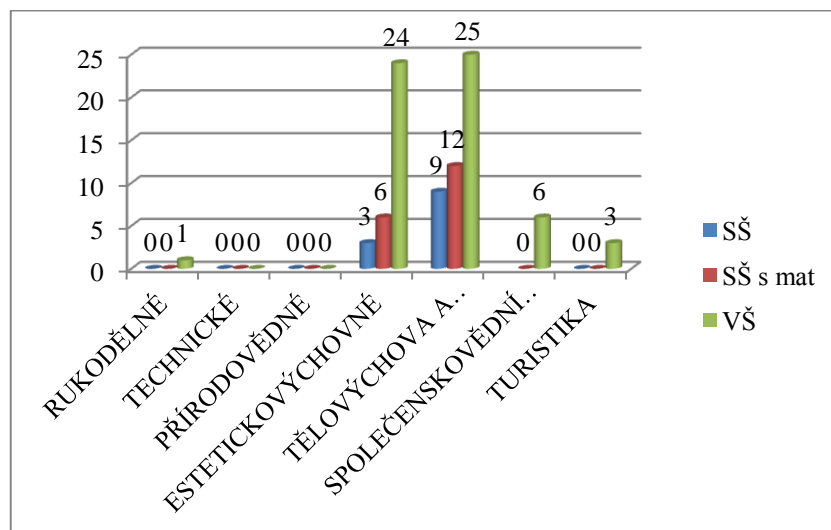
Otázka č. 13 (Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?)

Tab. 50

Jaké jiné aktivity má Vaše dítě?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
RUKODĚLNÉ	0	0	1	1
TECHNICKÉ	0	0	0	0
PŘÍRODOVĚDNÉ	0	0	0	0
ESTETICKOVÝCHOVNÉ	3	6	24	33
TĚLOVÝCHOVA A SPORT	9	12	25	46
SPOLEČENSKOVĚDNÍ ZÁJMOVÁ ČINNOST		0	6	6
TURISTIKA	0	0	3	3

Graf 93

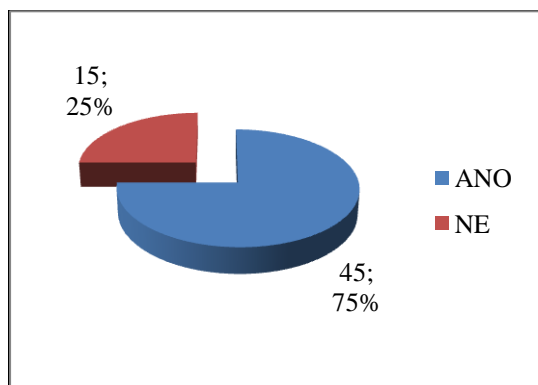

Graf 94

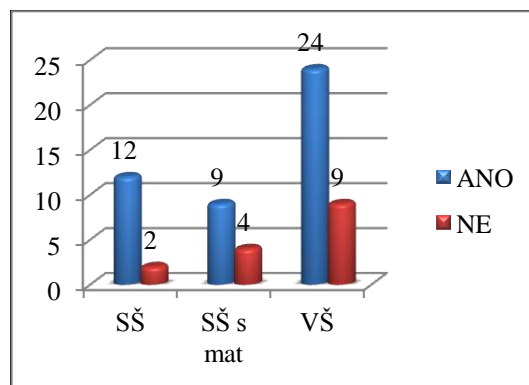
Otázka č. 14 (*Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?*)

Tab. 51

Ovlivňuje Vaši volbu i finanční stránka?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	12	9	24	45
NE	2	4	9	15

Graf 95

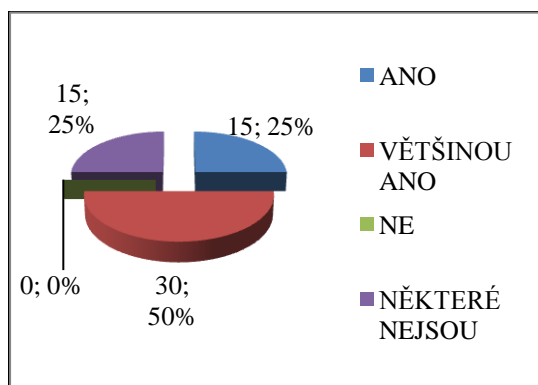

Graf 96

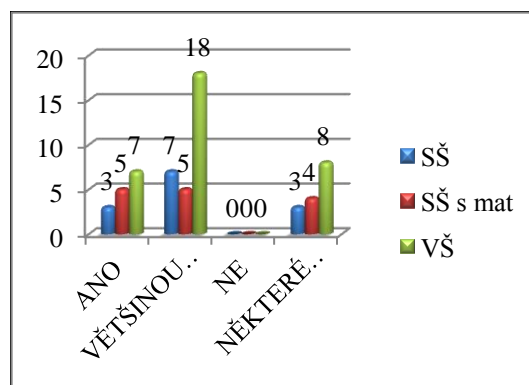
Otázka č. 15 (*Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?*)

Tab. 52

Jsou pro Vás kroužky finančně dostupné?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ANO	3	5	7	15
VĚTŠINOU ANO	7	5	18	30
NE	0	0	0	0
NĚKTERÉ NEJSOU	3	4	8	15

Graf 97

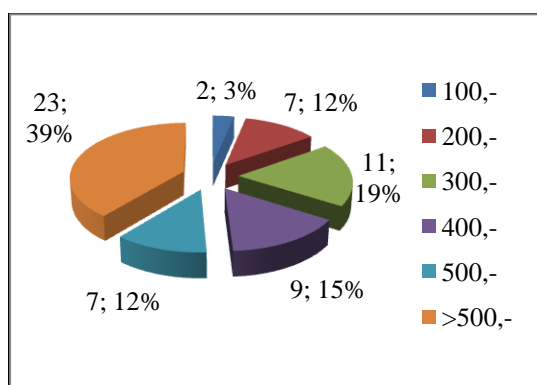
Graf 98

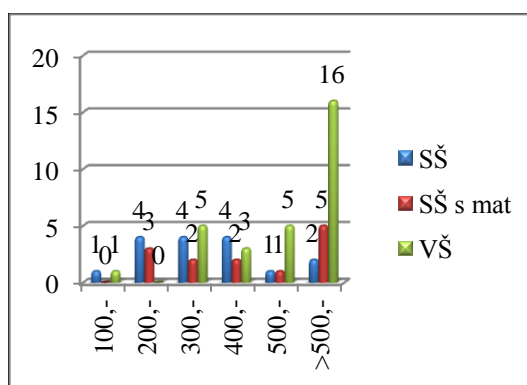
Otázka č. 16 (Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?)

Tab. 53

Jaké maximální náklady jste ochotni věnovat na pokrytí zájmových aktivit Vašeho dítěte?				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
100,-	1	0	1	2
200,-	4	3	0	7
300,-	4	2	5	11
400,-	4	2	3	9
500,-	1	1	5	7
>500,-	2	5	16	23

Graf 99

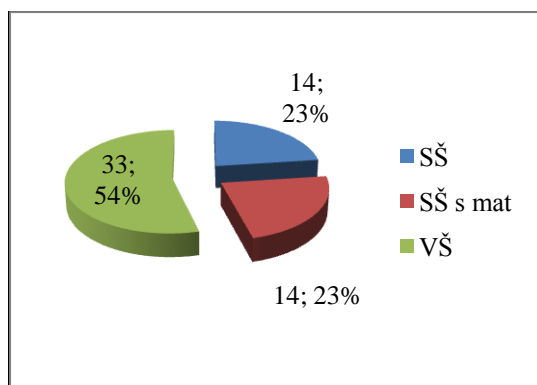

Graf 100

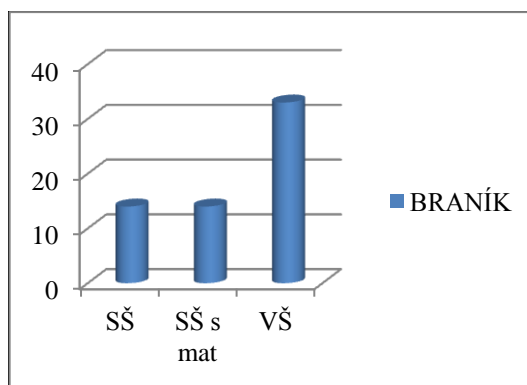
Otázka č. 17 (Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?)

Tab. 54

Nejvyšší dosažené vzdělání jednoho z rodičů?			
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ
BRANÍK	14	14	33

Graf 101

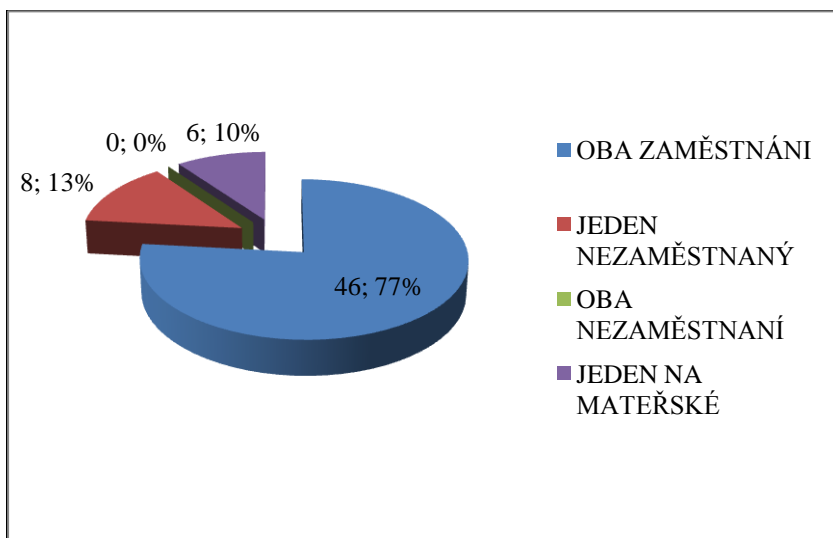

Graf 102

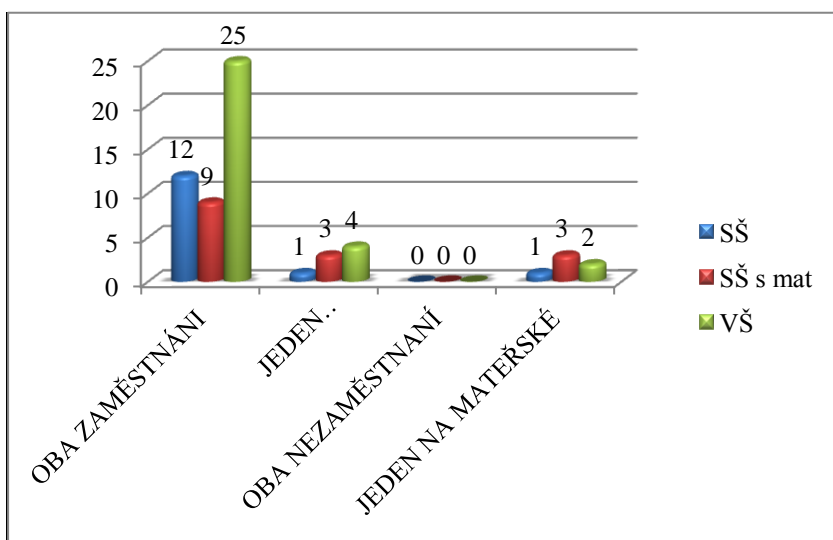
Otázka č. 18 (Zaměstnanost rodičů)

Tab. 55

Zaměstnanost rodičů				
	SŠ	SŠ s mat	VŠ	CELKEM
OBA ZAMĚŠTNÁNI	12	9	25	46
JEDEN NEZAMĚŠTNANÝ	1	3	4	8
OBA NEZAMĚŠTNANÍ	0	0	0	0
JEDEN NA MATEŘSKÉ	1	3	2	6

Graf 103

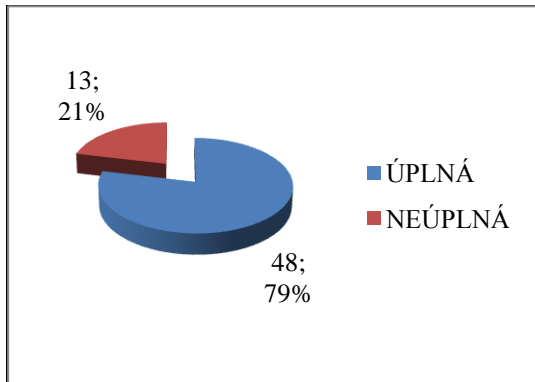

Graf 104

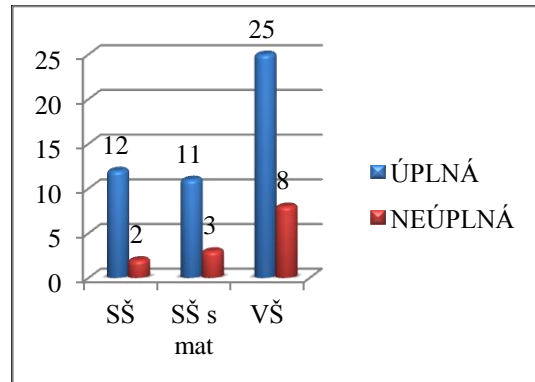
Otázka č. 19 (Vaše rodina je)

Tab. 56

Vaše rodina je				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
ÚPLNÁ	12	11	25	48
NEÚPLNÁ	2	3	8	13

Graf 105

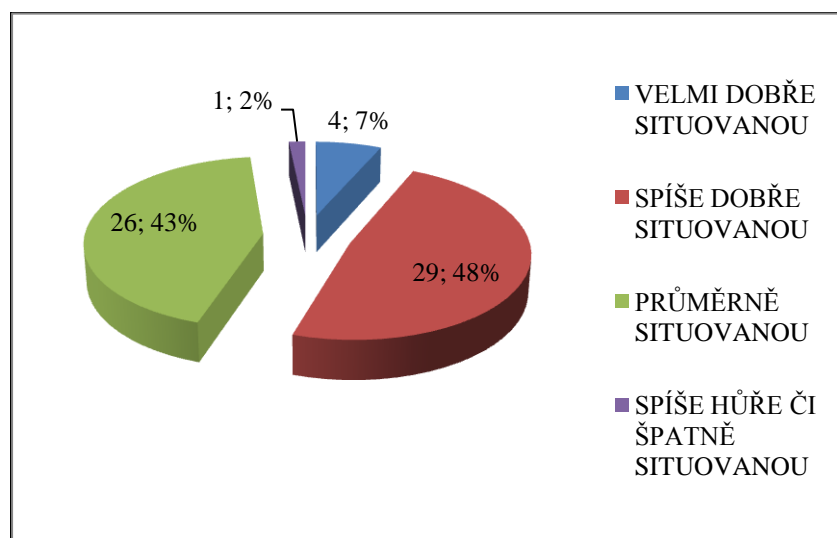

Graf 106

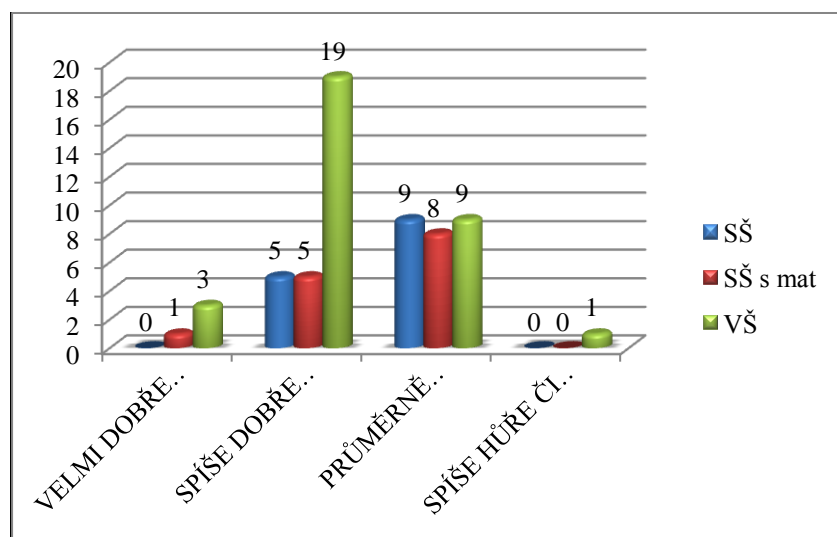
Otázka č. 20 (Svoji rodinu byste charakterizovali jako)

Tab. 57

Svoji rodinu byste charakterizovali jako				
	SŠ	SŠ s mat.	VŠ	CELKEM
VELMI DOBŘE SITUOVANOU	0	1	3	4
SPÍŠE DOBŘE SITUOVANOU	5	5	19	29
PRŮMĚRNĚ SITUOVANOU	9	8	9	26
SPÍŠE HŮŘE ČI ŠPATNĚ SITUOVANOU	0	0	1	1

Graf 107

Graf 108

Příloha V.

Seznam kroužků jednotlivých škol

ZŠ Školní Praha 4

- Logopedie
- Angličtina hrou
- ČJ nejen pro cizince
- Florbal
- Judo
- Pozemní hokej
- Dramatická výchova
- Mažoretky
- Pohybové hry
- Keramika Z/P
- Tvorba korálků
- Malá škola animace
- Drátkování

ZŠ Nechvalice

- Výtvarný kroužek
- Pleteme z papírů
- Jóga pro děti
- Anglický jazyk
- Florbal
- Dramatický kroužek

1. ZŠ Sedlčany

- Anglický jazyk
- Paličkování
- Modelář
- Keramika
- Aerobic
- Práce s PC
- Hra na flétnu
- Hudebně pohybový
- Výtvarný kroužek
- Volejbal
- Házená
- Ragby
- Nápravy poruch učení

ABSTRAKT

NĚMEČKOVÁ, H. Volnočasové aktivity pro žáky 1. Stupně základních škol ve městě a na venkově. České Budějovice 2014. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta, Katedra pedagogiky. Vedoucí práce PhDr. O. Jíra.

Klíčová slova: volný čas, volnočasové aktivity, zájmové aktivity, organizované aktivity, děti, mladší školní věk, prostředí, město, venkov.

Tato diplomová práce se věnuje organizovaným zájmovým aktivitám dětí mladšího školního věku, tj. ve věku 6 – 11 let, ve městě a na vesnici.

Teoretická část se zabývá základními pojmy z oblasti volného času, funkcemi volného času, životním stylem a zájmy, zájmovou činností a faktory ovlivňujícími volný čas dětí.

Praktická část se věnuje konkrétní nabídce volnočasových aktivit na venkově a ve městě ve vybraných lokalitách. Zjišťuje spokojenost rodičů s nabídkou volnočasových aktivit, popisuje nabídku volnočasových aktivit v konkrétních lokalitách a ukazuje, jaké aktivity děti navštěvují. Současně naznačuje i souvislost se vzděláním rodičů.

ABSTRACT

Leisure activities for students of first Grade elementary school in the city and in the country

Keywords: leisure, leisure activities, leisure activities, organized activities, children, school age, environment, city, country

This thesis is devoted to the activities of organized interest with primary school children, ages 6-11 years, in the country.

The theoretical part deals, with the basic concepts of leisure, free time features, lifestyle and interests, hobbies and factors influencing children's leisure time.

The practical part deals with specific and leisure activities in the country and in selected locations. Getting parents' satisfaction with leisure activities, describes a range of leisure activities at particular locations, this shows what activities children attend and also indicates the context of education of the parents.